



# Ma'rifat

МАЪРИФАТ • ХАЛҚ ЗИЁЛИЛАРИ ГАЗЕТАСИ •

1931 йилдан чиқа бошлаган 2000 йил 4 март, шанба Баҳоси сотувда эркин нархда № 19 (7214)



## СЎНГГИ УЧ КУН МУЖДАЛАРИ



## ОҚСАРОЙДА ҚАБУЛ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов Марказий Осиё халқлари маданияти ассамблеяси президенти, таниқли ёзувчи Чингиз Айтматовни қабул қилди. Унда ушбу ҳудудда яшаётган халқлар ўрта-сидаги дўстлик ҳамда маданий алоқаларни мустаҳкамлаш, азалий қўшничилик, биродарлик анъаналарини асраб-авайлаш, тинчлик ва осойишталикни сақлашда маданият ва санъат арбобларининг ўрни ҳақида ўзаро фикр алмашилди.

## ЯНГИ ЭЛЧИ

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармонида кўра Турдикул Сувонович Бўтаёров Ўзбекистон Республикасининг Қозоғистон Республикасидаги Фавкулудда ва Мухтор элчиси этиб тайинланди.

## МИННАТДОРЧИЛИК МАКТУБИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов номига Пахтаобод шаҳрида истикомат қилаётган Мавлуда Абдуллаева йўллаган мактубда етмиш ёшли онасининг оғир хасталикдан фориғ бўлиб, болалари бағрига қайтганлигидан, шу она тимсолида республикамизнинг барча аёлларига кўрсатилаётган ғамхўрликлардан мамнунлик, миннатдорчилик ҳис-туйғулари ифодаланган.

## КЕНГАШ МАЖЛИСИ

Вазирлар Маҳкамасида бўлиб ўтган Назорат органлари фаолиятини мувофиқлаштирувчи Республика кенгаши мажлисида ўтган давр мобайнида кўпгина тегишли рухсатсиз текширувлар ўтказилганлиги, бу борада айниқса ёнғиндан сақлаш ва санитария органлари ҳиссаси кўплиги таъкидлаб ўтилди. Шунингдек, корхоналар фаолиятига бундайин асоссиз аралашувларни қонунни кўпол равишда бузиш, деб баҳолаш ҳамда ушбу хатти-ҳаракатларни содир этганларни оммавий ахборот воситаларида кенг ёритиш лозимлиги қайд этилди.

Илмий-сиёсий услуб  
хусусиятлари  
3-бет

Бепарволикнинг  
аччиқ "меваси"  
5-бет

Mehmonxona  
Шеър қуввайи хофизани  
кенгайтиради  
7-бет

Гўзаллик  
мезони  
14-бет



## ДАРЛИК ВА ҚЎЛАНМАЛАР ТАКОМИЛЛАШТИРИЛАДИ

Яқинда РТМда "Дарсликларни жаҳон андозалари бўйича яратиш мезонлари ва таҳлили" мавзuida амалий семинар ўтказилди. Унда амалиётчи муаллимлар, услубчилар, шунингдек, Ўзбекистон Республикаси халқ таълими вазирининг биринчи ўринбасари Йўлдош Саиджонов, Гёте номидаги институт директори Элизабет Латтаро ва бошқалар иштирок этишди.

Семинарда халқ таълими тизимидаги ўзгаришлар қаторида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 13 май 2003-сонли "Ўзбекистон Республикасида умумий ўрта таълимни ташкил этиш тўғрисида"ги қарори асосида бажарилган ибрат-

### Seminar

ли юмушлари ҳам тилга олинди. Қувонарлиси, амалга оширилаётган ишларни янада яхшилаш мақсадида айни кунда дарсликлар яратишга чет эллик мутахассислар ҳам жалб этилган. Жумладан, улар билан ҳамкорликда немис тили фани дарслиги яратилапти ва янги ўқув йилига белгиланган синф ўқувчиларига ушбу дарсликларни етказиб беришга ҳаракат қилинаётир.

Тўғри, айрим дарсликларда камчилик ва хатолик ҳам йўқ эмас. Янги дарсликлар яратилди, бу — ишлар тугатганини билдирмайди. Аксинча, дарслик ва қўлланмаларни такомиллаштириш учун қатор семинарлар, амалий мулоқотлар ва амалиётчи ўқитувчилар билан учрашувлар ўтказилади.

Ушбу семинарда ҳам янги немис тили (5-синф) дарслигининг мазмун-мундарижаси тўғрисида ҳам мулоҳазалар билдирилди. Янги дарслик — янги ўқитиш услублари ҳақида гапирилиб, хорижий тили жаҳон стандартлари талаби асосида ўзлаштириш юзасидан видеодарс намоиши этилди. Хуллас, иштирокчилар амалий семинар барча-барча учун фойда фойдали бўлганини таъкидлашди.

**К.МАТҚУРБОНОВ**



## ҚЎШИҚ БАЙРАМИ

Немис донишмандлари "Қўшиқ инсонни қўлига етказайди" деб, бундан бир неча асрлар муқаддам айтиб кетишган эди. Бу асосланмаган фалсафа бизнинг кунимизда сал бошқача талқин қилина бошлади ва бизнинг назаримизда ҳақиқатга яқинроқдек. Қўшиқ инсонни ҳурликка етказайди. Сўзимизга қўйиладиган воқеани изоҳ сифатида келтирамиз.

Кунни кеча Республика таълим марказида Янги қўшиқлар танлови ўтказилди. Унда Тошкент шаҳрининг мактаб, лицей, махсус мактаб, педагогика билим юрталарида тахсил олаётган ўқувчилар ўз маҳоратларини намоиш этишди.

— Мана тўрт йилдирки, Ўзбекистон ёзувчилари ҳамда Республика бастакорлари ўқувчиларни ҳамкорликда ўқувчи ёшларимизга Ватан ҳақида, янги шеърлар ва мусиқалар яратиб келишмоқда. Янги яратилган асар болалар ижроси орқали танлаб олинмоқда ва вазирлигимиз томонидан "Ўзбекистон Ватаним меним" қўшиқлар тўплами сифатида, китоб ҳолида chop этилмоқда. Бу қўшиқлар тўплами ўқувчи ёшларимизни ватанпарварликка, маънавиятимизни янада чуқур англашга ундамоқда, — деди Халқ таълими вазирлиги Маънавият ва қўшимча таълим бўлими бошлиғи муовини, ҳай'ат аъзоси Тоира Султонова.

Ўтказилган тадбирнинг асосий мақсади ҳам ўқувчиларни юртпарварликка ўргатиш эди. Бу қўшиқларни Глиэр номи РЎММ, А.Навоий номи нафис сан'ат лицейи хор жамоалари, "Булбулча", "Ором", "Юлдузча" дасталари маҳорат билан ижро этишди.



Янги қўшиқлар танлаб олинди. Мактабда таълим муассасалари: мактаблар, ўрта махсус билим юрталарининг мусиқа фани ўқитувчилари учун қўлланма тайёр. Қўй, қўшиқ шайдоси бўлган болалар учун эса юртни, истиқлол ва истиқболни мағъ эртадиган қўшиқлар кўпайди.

**Ш.МАДРАХИМОВА**

Суратларда: тадбирдан лавҳалар.

**Б.РИЗОҚУЛОВ** олган суратлар



## ЯНГИЛИККА ЯНГИЧА ЁНДАШАЙЛИК

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази шу йилнинг 1 март кунини пойтахтимиздаги Тошкент педагогика касб-хунар коллежида Давлат таълим стандартлари, тажрибавий ўқув режа ва дастурларини тажриба-синовдан ўтказиш натижаларининг ярим йиллик якунига бағишланган республика семинарини ўтказди.

ЎМКХТ Маркази раҳбарининг муовини Ҳ.Маъсудов мазкур тадбирни кириш сўзи билан очар экан, бугунги кунда таълим тизимининг ўрта поғонасида Давлат таълим стандартлари, 120 та йўналиш бўйича ўқув режалари, 1800 дан зиёд фан дастурлари ишлаб чиқилганлиги, ушбу меъёрий ҳужжатлар 58 та тажриба-синов майдончаларида, яъни янги ташкил этилган 10 та академик лицей ва 48 та касб-хунар коллежларида тажриба-синовдан ўтказилаётганлигига алоҳида тўхтали.

— Бугун жойлардаги тажриба-синов майдончалари масъул

ходимларининг қанчалик даражада ишлаганлари маълум бўлади, — деди Ҳ.Маъсудов. — Ушбу меъёрий ҳужжатларга қўйилаётган барча талаблар эътиборга олинганми-йўқми, таълимдаги узвийлик, "Мактаб — лицей ёки коллеж — олий ўқув юрти" таълим мазмунидаги узлуксизликнинг таъминланиши, мавзуларнинг қайтарилишлари бор-йўқлиги, топшириқларнинг ўқувчи-талабалар ёш даври ва психологик хусусиятларига мос келиш-кеلمаслиги, умуман, тадбир биринчи ярим йилликда қилинган ишларнинг якунига бағишланади.

Давлат таълим стандартлари, тажрибавий ўқув режа ва дастурларини тажриба-синовдан ўтказиш бўйича ҳай'ат аъзолари, экспериментатор ўқитувчилар, жойларда таш-

кил этилган илмий кенгаш аъзолари, мутахассис олимлар, ЎМКХТ ўқув муассасалари раҳбарлари иштирок этган ушбу семинарда мазкур тажриба-синов ишларининг ярим йиллик якуни хусусида ижтимоий-гуманитар фанлар бўйича ЎМКХТ маркази ДТС бўлими бошлиғи Очил Мурсуринов, академик лицейлар ва касб-хунар коллежлари ўқув режалари, аниқ ва табиий фанлар ўқув дастурлари бўйича ЎМКХТ ривожлантириш институти проректори Мавлуда Нишоновна ҳисобот берди.

СамДУ қошидаги академик лицейнинг ўқув ишлари бўйича директор муовини Мамлакат Раҳимов академик лицейлар ўқув режаларини такомиллаштириш, қўйиққ маиший-хизмат касб-хунар коллежи директори Мирниёз Бекназаров касб-хунар коллежлари ўқув режаларини такомиллаштириш хусусида сўз юритдилар.

Ўзаро баҳс-музокараларга бой бўлган ушбу семинарда умумтаълим фанлар бўйича ўқув

### Jarayon

режалар академик лицей учун ҳам, касб-хунар коллежи учун ҳам бир хил эканли-

ги, келгусида уларни алоҳида, ҳатто касб-хунар коллежлари йўналишлари бўйича ҳам алоҳида бўлиши кераклиги қайта-қайта тақдорланди. Шунингдек, ишлаб чиқариш корхоналари билан ҳамкорлик ўрнатиб, касб-хунар коллежлари битирувчиларига мутахассислиги бўйича малака таснифлагичини ишлаб чиқиш, тажриба-синов ишларини ўтказишда олий ўқув юртлири билан ҳам алоқани кучайтириб, бу жараёнга профессор олимларни кўпроқ жалб этиш хусусида ҳам фикр-мулоҳазалар билдирилди.

Семинар ишида Президент Девони масъул ходими Ж.Ҳусанов иштирок этиб, тажриба-синов ишларининг юртилиши борасида ўз тақлифларини киритди.

**Нурлан УСМОНОВ,**  
"Маърифат" мухбири

**Ҳозирги пайтда ҳар бир мактабда ахборот марказлари — радио ва телестудияларнинг бўлиши мақсадга мувофиқдир.**

**Ўқувчининг таълим масканларида билим олиш билан бирга дунё воқеалари, республикамиз ҳаётига оид янгиликлар ва маданий-маърифий мавзулар билан танишиб бориши баркамол инсон бўлиб етишишида муҳим ўрин тутади.**

**Умумий ўрта таълим мактабларида радиостудия (телестудия)дан фойдаланишда қуйидагиларга эътибор беришни тавсия этамиз.**

### I. ТАШКИЛИЙ ИШЛАР

— Радиотармоқни ташкил этиш ва мунтазам равишда бекаму-қўст ишлаб туришини таъминлаш. Бу ишга директорнинг масъуллиги;

— Радиотармоқ ёрдамида маънавий-маърифий ишларни тарғиб қилиш; Бу ишда маънавий-маърифий ишлар бўйича директор ўринбасарларининг масъуллиги;

— Унинг ҳар кунги фаолияти Давлатимиз Мадҳияси ижро этилиши билан бошланиши шарт.

— Радиостудияда 5 та гуруҳ ишлаши мақсадга мувофиқ бўлади (бошланғич синф, 5-9, 10-11 синфлар, ўқитувчилар ҳамда ота-оналар учун).

Тахририят аъзолари таркибида мактаб директори, маънавий-маърифий ишлар бўйича директор ўринбасарлари, синф раҳбари, бош етакчи, бола-

лар ташкилоти вакиллари, ҳамда ҳар бир фан метод бирлашмалари, ота-оналар қўмитаси ва маҳалла фаоллари, жамғарма вакиллари бўлиши шарт.

— Мактаб радиостудиялари тахририяти тузилиши лозим. Тахририят таркиби 7-9 кишидан иборат бўлиши лозим.

— Радиостудиянинг ҳар кун катта та-наффусда, иккала смена ўртасидаги ва иккинчи сменадаги ўқишда ҳам ишла-шини таъминлаш.

## МАЪРИФАТ, АХБОРОТ, ТАРҒИБОТ

**УМУМИЙ ЎРТА ТАЪЛИМ МАКТАБЛАРИДА МАКТАБ  
РАДИОСТУДИЯСИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ВА УНИНГ ИШ  
ФАОЛИЯТИНИ ОЛИБ БОРИШ ЮЗАСИДАН МЕТОДИК ТАВСИЯЛАР**

### II. МАЪНАВИЙ-МАЪРИФИЙ ТАРБИЯ ИШЛАРИ

— Аввалом бор радиостудиянинг ўзи-га хос ва мос "Нигох", "Кўзгу", "Маъна-вият", "Маърифат", "Машъал", "Мерос", "Ёшлик" каби номлари бўлади;

— Радиотармоқда олиб бориладиган маънавий-маърифий ишлар тарғиботи режаси ишлаб чиқиши лозим;

— Режа ойлик ва кундалик бўлиши мақсадга мувофиқдир.

Режа қуйидаги йўналишлар асосида

бўлиши мумкин:

— юртимиз ва хорижий мамлакатлардаги энг сўнгги янгиликлар ҳақида;

— Республика ва маҳаллий газеталар шарҳи (айниқса, болалар газета ва журналлари — "Келажак тонги" газетаси ва "Ғунча", "Гулхан" журналлари);

— таълим тизимидаги ахборотлар;

— маҳалла, мактаб ва синфлараро ўтказиладиган маънавий-маърифий иш-лар ҳақида;

— "Энг одобли ўқитувчи", "Энг аъло-

чи ўқувчи", "Энг озода қиз", "Намунали оила", "Ботир бола" ёки ёш иқтидорларни аниқлашда, Зулфия мукофотиға ин-тилаётганлар, "Бизнинг чемпиони", "Ма-ҳалла", қишлоқ кенгаши стипендиатла-ри "Умид" ёки "Қамолот" совриндорла-ри ҳақида каби турли-туман қизиқарли ахборотлар берилиши;

— маънавий-маърифий ва бошқа тур-ли-туман мавзуларга оид мусобақа, баҳс, танловлар, суҳбатлар ўтказиш;

— "Қизлар клуби", "Шунқорлар клуби" каби клублар, тўғаракларни ташкил

этиш ва уларнинг фаолияти ҳақида;

— гиёҳвандлик ва ичкиликбозлик-нинг зарарли оқибатлари ҳақида;

— ёш созанда, хонанда, эртақ ай-тиш ёки шеърхонлик мусобақасини ўтказиш ва ғолибларнинг чиқишини ташкил этиш, "Қамолот", "Умид", "Улуғ-бек", "Ватанпарвар", "Соғлом авлод", "Олтин мерос" каби ёшлар ва бола-лар ташкилотлари фаолиятининг тар-ғиботи, шу жумладан мактабдаги бо-лалар ташкилотлари ҳақида;

— мактаб, маҳалла ва ота-оналар ҳамкорлигидаги ишлар;

— мактаб ва мактабдан ташқари муассасалар ҳамкорлиги ҳақида;

— буюк алломалар ҳақида;

— йирик қадамжолар, зиёратгоҳлар, музейлар ҳақида.

Мактаб радиостудияси орқали:

— таълим тизимидаги янгиликлар

"Таълим тўғрисида"ги Қонун, "Қадрлар тайёрлаш миллий дастури", "Соғлом авлод" Давлат дастури, Давлат таълим стандарти, Рейтинг усуллар, янги пе-дагогик технологияси ва бошқалар ҳақида мунтазам маълумотлар бериб борилиши керак.

Мактаб радиоси фаолиятини наму-нали олиб боришга эришиш учун рес-публика ва жойлардаги маҳаллий ра-дио, телевидение ва бошқа оммавий ахборот воситалари ходимлари билан яқиндан ҳамкорлик қилиш мақсадга мувофиқдир.

**РТМ "Маънавият ва қўшимча  
таълим" бўлими**



# ИЛМИЙ - СИЁСИЙ УСЛУБ ХУСУСИЯТЛАРИ

**Билгилки, одамзоднинг шарафи нутқи билан ва нутқ одобига риоя қилмаган одам бу шарафдан бебаҳрадир.**

Хусайн Воиз КОШИФИЙ

Илмий услуб тилшуносликда кам ўрганилган. Илмий атамалар кўпроқ тадқиқ этилган. Холбуки, илмий услуб — атамашуносликка қараганда кенг тушунча. Шунга қарамай, XX асрнинг 30-йилларига қадар илмий тилнинг тарихи, хусусиятлари филологларни деярли қизиқтирмаган. Илмий адабиётлар жаҳон фани хазинасини бойитаётган, мамлакатлар тараққиётига катта хизмат қилаётган бўлса-да, бу "илмийлик"нинг сир-асрорларини ўрганиш ҳамон қоникарли даражада эмас.

Илмий услуб (кўпинча "илмий тил" деб нотўғри ишлатилади) фаннинг ўзида содир бўлаётган янгилардан анча орқада қолди. Агар Оврупода мазкур услуб латин тили (илмий адабиётлар асосан шу тилда битилар эди) билан кураш жараёнида шаклланган бўлса, ўрта Осиёда IX асрлардаёқ илмий услубда кўп асарлар яратилган.

Илмий услуб масаласига тарихан эмас, типологик жиҳатдан қарайдиган бўлсак, уни мутахассислар илмий-техник, илмий-публицистик, илмий-оммабоп ва ҳоказоларга ажратишади.

Ўзбекистонда илмий услуб етарли даражада тадқиқ этилмаган бўлса-да, унинг илдизлари узок тарихга бориб тақалади. IX асрда Мухаммад Мусо Хоразмий, Ахмад Фарғоний сингари етук алломалар математика, астрономия, география фанларида салмоқли тадқиқотлар яратган бўлсалар, X асрда Абу Наср Форобий файласуф, жамиятшунос, табиатшунос сифатида донг таратиб, "Арастуий Соний", ("Иккинчи Аристотель") деган фахрий номга сазовор бўлди. Унинг замондоши Абу Райҳон Беруний эса геодезия, минералогия, этнография, тарих фанлари ривожига катта ҳисса қўшди. "Шайх ул-раис" номини олган Абу Али ибн Сино таърифини келтирмасак ҳам, уни Шарқу Фарб яхши билади. Демак, ўрта Осиёда илм-фан, аниқска, илмий услуб Оврупога нисбатан анча илгари шаклланган. Ирландиялик олим М. Уотт "Ислоннинг ўрта аср Оврупога таъсири" асарида бир буюк ҳақиқатни тан олади: "Овруполиклар мусулмон маданияти, айниқса, фалсафа ва табиий соҳада ўзларининг қанчалик қарздор эканликларини ҳис қилганларича йўқ. Кўпинча мусулмон маданиятининг ижобий таъсири ва йўналишини пайсатириш, ҳатто тамоман эсга олмасликка уринамиз. Бизнинг мусулмонлар билан яхши муносабатимиз уларнинг олдида қанчалик қарздор эканлигимизни тан олишга мажбур қилади. Бунга яшириш ёки тан олмаслик сохта ғурурдан бошқа нарса эмас". (Қаранг: Сулаймонова Ф. Шарқ ва Фарб. Т., "Ўзбекистон", 1997,

314 бет.)

Бугунги ўзбек илмий услубини Ислон Каримов асарларисиз тасаввур қилиб бўлмайди. Ўз асарлари билан Президентимиз янги, келажаги буюк Ўзбекистонни дунёга таништирмакда. Ўрбошимиз услубида, аввало, янгиланиш ва яратувчанлик устун. Иккинчидан, бу услуб илдизлари, эслаб ўтилганидек, отабоболаримиз ўрта асрларда яратиб кетган анъаналарга бориб тақалади. Учинчидан, илмий услубнинг бош талаби — фикр аниқлиги бўлса, Ислон Каримов асарларида фикрнинг пухта-пишқиллиги, ифода тинчлиги кўзга ташланади.

Президент чет эл журналистлари билан учрашувларида, вилоят кенгаши сессияларида халқнинг "илмоқли" иборалари, мақол, матал, ҳикматли сўзларини жуда ўринли қўллади. Масалан: "Янги уй қурмай туриб, эскисини бузмайлик", "Қарс икки қўлдан чиқади", "Қўрққан олдин мушт кўтарар", "Мендан кетгунча — эгасига етгунча" "Авал таом, сўнгра — калом".

Раҳбаримиз фаолиятида оммавий ахборот воситалари вакиллари билан суҳбатлар катта ўрин эгаллайди. Ҳар бир учрашув ёхуд суҳбат замирида юртбошимиз ёрқин сиймоси, унинг мақсад ва интилишлари яққол намоён бўлади. Катта таҳрибга эга бу давлат раҳбари "ҳар қандай муҳолиф билан баҳслашмоққа тайёр"лигини билдиради. Унинг 1993 йил 26 майда "Труд" газетаси муҳбири саволларига жавобларида шундай сатрлар бор: "Баҳслашим, ўз нуқтаи назаримни айтиш, яхши амалий баҳсларда ўзимнинг ҳақ эканлигимни исботлаб бериш мен учун ҳам қизиқарли... Очиғини айтсам, мен қаттиққўл одамман, аммо ишонарли далил-исботи билан эътироз билдиришса, бундай одамларни хурмат қиламан".

Президент учрашувларида қўтилмаган мулоҳазалар айтиб, парадоксал тасдиқлаш усулидан, суҳбат, баҳсу мунозараларида эса риторик сўроқлардан унумли фойдаланади. Бир фикрни сўроқ шаклида тасдиқлаш кўпинча интонацияни кучайтиришга хизмат қилади: "Ҳўш, уларнинг дастури борми? Улар кўп миллатли Ўзбекистон халқини қайси йўлдан бошлаб бормоқчилар?" (Ислон Каримов. Ўзбекистон: миллий истиқлол, иқтисод, сиёсат, мафкура Т., "Ўзбекистон" нашриёти, 1996, 1-жилд, 151-бет); "Бугун биз, Ўзбекистон аҳли, озодликка чиқиб, Ватанимизнинг буюк келажагини кўзлаб турган пайтимизда "сен — зоминликсан", "сен — форишликсан" ёки "сен — жиззахликсан" деб тоифақашлик, тарафқашлик қилиш ғуноҳи азим эмасми?! Қачон биз халқ бўламиз, қачон тўдабозлик ва гуруҳбозлик касалидан халос бўламиз?! (ўша асар 177-бет); "Тожикистон "таҳриба"сини бу ёққа олиб келиш шунчалар зарурми? Қон тўкиш, одамларни бир-би-



рига гижгижлаш, миллатни бўлиб ташлаш кимга наф келтиради? Қон тўкиш билан, одамларни нобуд қилиш йўли билан мақсадга эришиш қачондан бери демократия бўлиб қолди?" (ўша асар, 34-бет); "Ҳамма жойда — хўжалик, туман, вилоят, республика поғоналарида ўз масъулиятини сезмаган, тўртта одамнинг бошини қовуштиролмаган кимсаларга нима учун минбарни бериш керак? Умрида бирор амалий иш қилмаган одам бу ерга келиб ақл ўргатса, нега қўлоқ солиш керак?" (ўша асар, 35-бет)

Бу фикрни бундан кучлироқ қилиб ифодалаш қийин.

Бошқача айтганда, Президент нутқи — диалог нутқ. Нотиқ тингловчилар унинг сўзларини қандай қабул қилаётганини қалбдан ҳис этиб туради. У аудитори ҳолатига қараб, айрим сўзларни секинроқ, баъзиларини тезроқ талаффуз этади, овозини кўтараяди, пасайтиради.

Муҳими шуки, у халқнинг куч-қудратига ва яратувчилик салоҳиятига ишонади. Ҳамиша сиёсий воқеаларнинг марказида туриб кишиларнинг қарашлари, руҳиятидаги ўзгаришларни сергаклик билан илғайди. Шу ҳислат унинг асарларига кўчада — у муайян вазиятни тўғри баҳолайди, фактларни тўғри таҳлил этади. Баъзида қувонади, баъзан қунонади, гоҳо аямай танқид қилади.

Илмий услуб баёнида аниқлик монотонликка олиб келмаслиги керак. Айни таллаб фақат илмий асарларгина эмас, балки бадий асарларга ҳам тааллуқли. Илмий услубнинг ўзига хослиги шундаки, тилнинг барча услубий бойлиги бош мақсадга — илмий баёнида аниқлик ва равшанликка бўйсунishi лозим. Илмий услубнинг вазифаси ва моҳияти ҳақида гапирганда икки мураккаб жиҳат назардан четда қолмаслиги зарур. Биринчиси — айтилганидек, бу соҳа жуда кам тадқиқ қилинган, иккинчиси — илмий услубнинг бир вақтларгидек бадий адабиёт ривожига таъсири. Масалан, Галилео Галилейнинг илмий услуби, яъни табиий фанларга оид китоблари итальян бадий насри юксалишига хизмат қилган.

Ҳозирги кунда илмий услуб орқали фикрни баён қилишда уни ихтисослаштириш ва демократлаштириш йўли мавжуд. Биринчи йўл кўпчилик тушунмайдиган тор доирадигиларга мансуб бўлса, иккинчиси —

аниқлик талабини бажариш ва содда тилда фикрни етказиш. Илмий услубнинг келажаги ана шу икки қарама-қарши тамойилнинг ўзаро уйғунлашувига боғлиқ.

Хуллас, ҳозирги замон илмий услуби аниқлик, соддалик ва равшанликка, кучли мантиқий ва ҳиссий таъсирга, пухта танланган атамаларнинг ўрнида қўлланиши ва тилдаги бошқа услублар билан алоқада бўлишга интилиши керак.

Раҳбар нотиқлик маҳоратининг калити — тил. Инсон ақлий фаолиятининг меваси нутқ орқали намоён бўлади. Ҳазрат Алишер Навоий айтганидек:

Сўздурки, нишон берур  
ўлукка жондин,  
Сўздурки, берур жонга  
хабар жонондин.

Инсонни сўз айлади жудо  
ҳайвондин,  
Билким, гуҳари шарифроқ  
йўқ ондин.

Сўз — қудратли куч. Унинг бекиёс имкониятлари нутқ жараёнида очила боради. Нутқсиз тилнинг имкониятлари ҳам кўринмай қолаверади. Сўз ва тушунча — бир-бирига яқин ва ўзаро алоқадор категориялар. Кундалик турмушимизда, масалан, "ҳаво" ёки "об-ҳаво" сўзларини ишлатганда сўзловчи ҳавонинг ва кимёвий таркиби, на унга таъсир қилувчи атмосфера шароитларига қизиқади. Бунинг унга кераги ҳам йўқ. Илмий услубда сўз ва атамалар баён этилганда у ҳақда тўлиқ тушунча ҳосил бўлади. Шу жиҳати билан илмий услуб озгача нутқ ва бадий адабиётдан ажралиб туради, тушунчаларни аниқроқ ифода қилади. Атама иккиёқлама "ютади": биринчидан, улар тил тизимида яхши жойлашади, иккинчидан, тегишли соҳа тизими ҳақида теранроқ тушунча ҳосил қилади.

Айтайлик, Президент Ислон Каримов асарларида "валюта", "лицензия", "сертификация", "люмпенлашув", "холдинг", "лизинг компаниялари", "аудиторлик хизматлари" каби иқтисодий атамаларга дуч келамиз. Бозор иқтисодиётига ўтиш даврида бундай атамаларнинг ишлатилиши табиий ҳол. Аммо юртбошимиз улар ҳақида батафсилроқ тушунча беришга ҳаракат қилади: "Яқин ўтмишдаги жамиятимизга хос энг машъум кўриниши люмпенлашув — мулкий қиёфани йўқотиш эди..."

Баъзи бир атамалар эса жуда содда, ихчам тарзда тушунтирилади: "бюджет дегани бу — давлатнинг ҳамёни, чўнтаги". Юртбошимиз уч ҳокимиятдан бири бўлган қонун чиқарувчи органни — "анжуман", "машварат", "парламент", халқимизга озодлик наҳидасини тўғра этган мустақилликни эса кўпинча "истиқлол" тарзида қўллади: "Ўзбекистоннинг ўз истиқлол кафолати", "Боқиманда", "охира", "шаққоқлик", "сарҳисоб", "суғурта", "тасарруф", "тажовуз-корона", "тақводор", "таҳдид", "хуррият", "этикод" каби ўнлаб сўзларнинг ўз ўрнида ишлатилиши, синонимик қатордан гўзал бадий ташбеҳлар яратиш Президент асарларини осон тушунишга ёрдам беради. "Устувор" (русча "приоритетный") сўзи, "устувор йўналишлари" — устувор

тамоийиллар" бирикмалари айнан Ислон Каримов асарлари орқали матбуотда тез оммалашади.

"Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари, тараққиёт кафолатлари" жангари миллатчилик, "диний муросасизлик", "тоталитар қарамлик" каби сўз бирикмалари қўлланиши муаллиф қўйган масаланинг туб моҳиятини очишга хизмат қилади. Китобхон муҳолифат ва миллатчиликнинг турли кўринишлари ҳақида батафсил маълумот олади. Бундан ташқари, қадриятларнинг миллий ва умуминсоний, диннинг маданий ва экстремистик жиҳатлари жонли мисоллар орқали далилланади.

Президент Ислон Каримов — ижодий изланувчан шахс. Унинг асарлари — тинимсиз ва узлуксиз ижодий жараён маҳсуллари. Шу ўринда бир воқеани эслашга тўғри келади. "Ўзбекистон" нашриётида "Ўзбекистон XXI аср бўсағасида" китоби корректураси ўқияпти. Унда "Буюк давлатчилик шовинизми ва миллатчилик" деган боб бор эди. Босишга рухсат этишдан олдин муаллифга яна ўқишга берилди. Муаллиф корректурда бояги бобдаги "миллатчилик" сўзи олдида "агрессив" калимасини қўшибди. Тузатиш жуда ўринли эди. "Миллатчи" бўлиш, аслида, салбий ҳодиса эмас. Бундай одам миллатни жонидан ортиқ кўради, ардоқлайди, унга паст назар билан қараганга қарши туради. Агрессив — тажовузкор дегани. Бу ўринда тинчлик ва барқарорликка хавф солувчи, тажовузкор, жангари миллатчилар ҳақида гап кетмоқда. Булар — хавфли кимсалар. Шу тарика кўпгина саҳифаларда "миллатчилик" сўзи "агрессив миллатчилик" сўз бирикмаси билан тузатиб чиқилди.

Илмий услубнинг муҳим жиҳати шундаки, унда мавҳумлик, ноаниқлик бўлмаслиги керак. Президент Ислон Каримов нутқида аниқлик, топқирлик, мантиқийлик, сўз ва ибораларни ўз ўрнида қўллаш сингари илмий услубга хос кўп фазилатлар мавжуд. Уларда янги гоялар, концепциялар, тамойиллар ўртага ташланади. Юртбошимиз асарларини кузатиб, илмий-сиёсий услуб — билим, тафаккур услуби, деган хулосага келасиз.

Хуллас, Президент Ислон Каримовнинг асарлари дунёга буй кўрсатаётган мустақил Ўзбекистон тарихининг олтин саҳифаларига айланди. Халқчил, аниқ ва содда тилда баён одамлари учун дастуриламал вазифасини ўтамоқда.

Бу асарлар ўзбек илмий-сиёсий услубини тамоман янги поғонага олиб чиқди.

**Бахтиёр ОМОН,**  
сиёсатшунослик  
магистри

"Тафаккур" журналидан  
олинди.

## КИМ КЎП ШЕЪР БИЛАДИ?

Сурхондарё вилояти Денов тумани ХТБ ташаббуси билан туман мактабларининг бошлангич синф ўқувчилари ўртасида "Ким кўп шеър билади?" танлови ўтказилди. Танлов аввал мактабларда ўтказилгач, унинг ғолиблари туман танловига таклиф қилинди. Танловда 33-мактабнинг 1-синф ўқувчиси Ф. Қолмуро-

дова, 17-мактабнинг 2-синф ўқувчиси У. Саидова, 53-мактабнинг 3-синф ўқувчиси Ш. Ҳамроева, 30-мактабнинг 4-синф ўқувчиси Г. Мардиевалар 1 ўринни эгалладилар. Танловда уларнинг 66 тадан 203 тагача шеърларни ёд олганликлари маълум бўлди.

Б. ФАРМОНОВ.

## ҚИЗИҚАРЛИ АНЖУМАН

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълим вазирлигининг рейтинг турлари билан кинлаш таъсисномаси асосида Каттақўрғон шаҳридаги 2-, 17-умумтаълим мактабларида ўқувчилар билимининг рейтинг асосида баҳолаш бўйича тажриба-синов майдончалари ташкил қилинган эди. Ҳинда Очилди Мийрий номидаги 2-ўрта мактабда "Ўқувчилар билимининг рейтинг асосида баҳолаш — замон талаби" мавзусида илмий-амалий анжуман бўлиб ўтди. Тадбирда кўрсатилган барча очик дарслар, шеърли чиқишлар ва

қилинган маърузаларда янги технологиялар ҳамда рейтинг усулида баҳолашнинг афзалликлари томонлари ўз аксини топти. Бу тадбир шаҳар билим масканларидан ташриф буюрган устоз мураббийлар ва эндиликда ўқитувчилик касбини эгаллаган ёш мутахассислар учун таълимдаги янги йўналишларни ўрганиш борасида педагогик ёрдам бўлди.

З. ЗАРИПОВА,  
Каттақўрғон шаҳар  
ХТБ методисти.





Институт ҳақида гап кетар экан, унинг "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури"ни амалга оширишдаги иштироки хусусида фикр айтмасдан бўлмайди. Мутахассислар тайёрлаш жараёни, таълим тизимидаги янгиликлар ва бошқа ҳолатларни йил сайин тақомиллаштириб бориш ҳақида сураганимизда, институт ректори, академик, техника фанлари доктори, профессор Нусрат Паршев биз билан бажонидил суҳбатлашди.

—Институтингизда 3 та факультет мавжуд экан. Уларда тайёрланаётган мутахассисликлар ҳақида қисқача маълумот бериб ўтсангиз.

—Уқув даргоҳимизда миллий дастур ижросини таъминлаш ҳамда Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 25 мартда чиқарган

"Кимё саноати қорхоналарининг 1998-2002 йилларга мулжалланган комплекс ривожланиш дастури"ни бажариш бўйича чора-тадбирлар ишлаб чиқилди. Ҳозирги вақтда кимё саноатини ривожлантиришда олий маълумотли мутахассисларга бўлган эҳтиёж йилига 428 кишини ташкил қилади. Ана шу мутахассисларнинг асосий қисми бизда тайёрланади.

Кимё-технология факультетида ноорганик моддалар, камёб, нодир, тарқоқ металллар, нефтни қайта ишлаш, синтетик ва табиий юқори молекуляр бирикмалар, атроф-муҳит ҳимояси, силикат ва зурга суюлвчан материаллар технологияси

ди.

—Таълим тизимини эски услублардан соқит қилиш, унга янгиликларни олиб кириш бугунги кундаги асосий талаблардан.

—Фикрингизни англадим. Дарҳақиқат, ҳам ҳозирги талабага бериладиган таълимда шаблон усули кўп ҳам иш бермайди. Ректоратни бу масала ҳар доим қизиқтиради. Мавжуд 22 та кафедраларимизда катта илмий куч тупланган. Уқув базамиз ҳам етарли. Шу уринда институтимизнинг базавий олий уқув юрти сифатида давлат таълим стандартларини ва намунавий фан дастурларини ишлаб чиқишда фаол иштирок этаётганини таъкидлаб

гуруҳ иш бошлабди. Унинг мақсад-вазифаси нимадан иборат?

—Тугри, бу ҳам биздаги янгилик деб айтишга арзийдиган гап. 1-курс қабул қилинган, табиийки, талаба шу даргоҳда 4-5 йил таълим олади. У нимага қодир ва қобилиятини қандай намоён эта олади? Ижодий гуруҳ у ҳақдаги маълумотларни йиғи, таҳлил қилади. Эҳтимол у бакалаврликни эгаллагач, магистратурада ўқишни хоҳлар. Хуш, у бунга эрлай оладими? Лаборатория ишлари, амалиётга талаба қандай қарайди? Тадқиқот худди

## Milliy dastur — amalda

ичига яна ҳам чуқурроқ кириб борадилар. Бу борадаги тажрибаларни умумлаштиришга бироз вақт керак. Шу уринда институтимиз уқув базасининг мослаштирилган биноларда жойлашганлиги кунгилга андак хижолик солади. Насиб этса, капитал ремонтдан чиқарилган бошқа биноларга кучиб чиқмоқчимиз. Бунга тайёргарлик курилмоқда.

—Институт саноат қорхоналарига мутахассислар тайёрлаб беришда шартнома асосида иш олиб бораётгандир?

—"Ўзкимёсаноати" уюшмаси, "Ўзбекнефтьгаз" миллий корпорацияси, "Ўзқурилишматериаллари" компанияси, "Ўзметасабзавотхолдинг" концерни, "Ўзёғмойтмаксаноат", "Ўзғушсаноат" қорхоналари институтимизнинг яқин ҳамкорларидир. Талабалар бу ташкилот шаҳобчаларида ишлаб чиқариш амалиётларини ўтказишмоқда. Ўз навбатида биз ҳам уларга мутахассислар тайёрлаб берамиз. Вазирлик руҳсати билан Нукус Давлат университетининг бир гуруҳ талабаларини тегишли кафедраларимизда ўқитиб, Қўнғирот сода заводи учун 24 нафар муҳандис-технолог ва бакалавр тайёрлаб бердик. Яна 13 нафар талаба ушбу йўналиш бўйича бизда таҳсил олмоқда.

Хулқар ТҲИМАНОВА  
суҳбатлашди.

## ИНСТИТУТДАН КОРХОНАГА

ҳамда менежментлик ургатилади.

Озиқ-овқат технологияси факультетида ёғ-мой, гушт, сут, балик ва консервланган, қанд ва бижитиш, дон ва дон маҳсулотларини қайта ишлаш жараёнлари бўйича юқори малакали мутахассислар тайёрланади.

Фундаментал фанлар факультетида эса асосан фундаментал фанлар, жумладан физика, кимё, математика, информатика, биология соҳалари яна ҳам чуқурлаштирилган дастурлар асосида ўқитилади. Бу билимлар асосан 1—2 курс талабаларига мулжалланган. Учунчи курсда эса улар мутахассислик факультетларида ўқишни давом эттириша-

утишим керак. Вилоятлардаги турдош олий уқув юртларига ҳам услубий ёрдам курсатмоқдамиз. Жамоамиз 10 та таълим йўналиши бўйича стандартлар, уқув режа ва дастурлари тайёрлашда фаол иштирок этди.

1-ва 3-курсда таълимнинг модуль тизими қўлланилмоқда. Унинг моҳияти шундан иборатки, бунда 1 семестр учун мулжалланган 12, 14 та фан аралаш-қуралаш тарзда эмас, балки блок-блок қилиб ургатилади. Бу эса талаба ва ўқитувчи учун анча қулай.

—1-курс талабалари ўртасида психологик-диагностик тадқиқот ўтказиш учун вақтинчалик ижодий

шу нуқтаи назардан талабага баҳо беради. Бу давлат олдимизга қўяётган "Соғлом авлод дастури"га жавоб тариқасидаги иш бўлиб, шу уқув йилидан бунга киришдик. 180 нафар талабанинг шахсий параметрлари, қизиқишларининг йўналиши, қобилиятининг ривожланиш даражаси ҳақидаги тавсияномалар уларнинг ўз йўналишлари бўйича муносиб мутахассис бўлиб чиқишида асос бўлади.

—Магистратурада таълим қандай йўлга қўйилмоқда?

—Ҳозирда 70 дан зиёд талаба бу босқичга жалб қилинган. Улар тест асосида танланди. Булажак магистрлар мутахассислик соҳасининг

## ВАҚТ: ТАЛАБА ВА ТАЪЛИМ

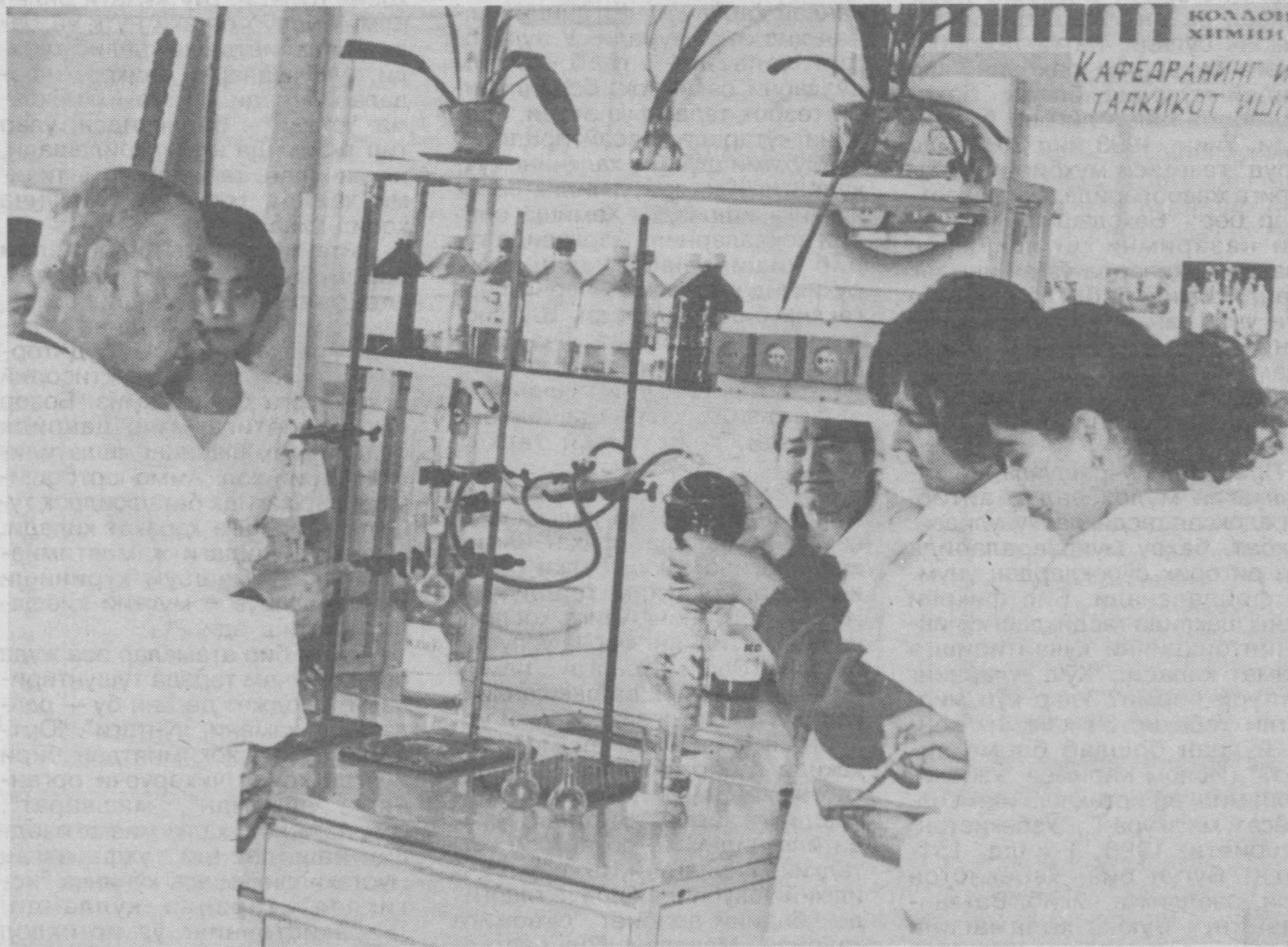
Тошкент кимё-технология институти 1991 йилнинг 6 майида Президентимиз фармони билан собиқ Тошкент Политехника институтини (ҳозирги Техника университети)нинг кимё-технология ҳамда нефть ва газ саноатига мутахассислар тайёрловчи айрим факультетларни таркибиди ташкил қилинди.

Шундай қилиб, ҳозирда институт қуйидаги факультетларга эга:

Кимё-технология;  
Озиқ-овқат технологияси;

Фундаментал фанлар;  
Малака ошириш.

Бундан ташқари, институт қошида лицей фаолият кўрсатмоқда. Кимёгар бўламан, озиқ-овқат саноати технологиясини мукаммал эгаллайман деган ёшларни институт ўз бағрига чорлайди.



Лаборатория машғулотларида сир бордек туюлади...

Сураткаш: Б.РИЗОҚУЛОВ

## ОРЗУНИНГ УШАЛИШИ

Мен ҳозир Америкадаман. Огайо университетида кимё инженерлиги бўйича таълим олапман. Она юртим Ўзбекистондан олис-далигим кўнглимга соғинч туйғусини ўқтин-ўқтин солиб туради. Аммо бу туйғу вақтинчалик эканлигини ҳам биламан. Чунки океан орти мамлакатиди ўқиш ҳар бир ўзбек талабасига ҳам насиб этавермайди.

1999 йилда "Умид" жамғармаси танловида иштирок этиб, ғолиб чиқдим. Бундай омад қулиб боқишига дам ишониб, дам ишонмаганман. Орзуим орзулигича қолмади. Тошкент кимё-технология институтини талабаларини Америка таълим даргоҳида давом эттириш мен учун фахр, ҳаттоки бахт.

Институтимиз талабаси Отабек Мажидов ҳам мендан бир йил аввал бу ерда дизайн соҳаси бўйича ўқишни бошлаган эди. У билан деярли ҳар куни учрашиб турадим.

Америкада кечган ҳаётим тўғрисидаги батафсил таассуротларимни борганда дўстларим билан ўртоқлашаман.

Жўрабек  
МИРЗАМАХМУДОВ,  
АҚШдаги Огайо  
университети талабаси

## 90 Ёшли профессор

Институтда 2 нафар академик, 1 нафар ЎзФА муҳбир аъзоси, 34 нафар фан доктори ҳамда профессорлар, 70 дан ортиқ фан номзодлари хизмат қилишяпти.

Шулардан бири ўзининг 90 ёшини қарши олаётган профессор Хусни Рустамовдир.

Домла ҳали тегик. У киши уйда утиришни эмас, ишлашни афзал қуради. Ҳаётнинг "ичида" юрган одам эса қаримас экан. Хусни Рустамовни қурганлар у кишига сира ҳам шу ёшни бермайдилар.

55 йилдики, олим кимёгарларга мазмундор, таҳлилга бой, илмий жиҳатдан асосланган маърузалар ўқиб келмоқда.

Дарвоқе, Хусни Рустамов саноат оқова сувларидан металлларни ажратиш олиш ва улардан мақсадли фойдаланиш, кислота асос катализи, янги экстрагентлар олишни илмий томондан асослаб берди. Металларни чуқтириш, экстракция қилиш, реакциялар кинетикаси, мувозанати ва термодинамикасини аниқлаш масаласи билан устоз жуда кўп йиллардан буён шуғулланиб келмоқда.

Хусни Рустамовни йўқлаб турувчи, у кишини эста олувчи шогирдлари Ўзбекистоннинг ҳар қайси бурчакларида топилади. Улар отахон профессорга ҳамisha таъзим қилишади, ҳурматини жойига қўйишади.

Хусни Рустамовнинг "Физик кимё", "Умумий кимё" каби дарсликлари уқув ва услубий қўлланмаларидан олий уқув даргоҳларида фойдаланилмоқда.

Олим муҳаррирлигида нашр қилинган дугатлар, таржима қилинган китоблар ва қатор ом-мабоп асарлар кимё фанининг ривожига ҳисса бўлиб қўшилди.

Домла ҳақидаги гапларимиз кўп. Уларни тилакларимизга жо қилган ҳолда шундай деймиз: "100 ёшингизда ҳам талабалар, шогирдлар орасида юринг! Оллоҳ сизни куч-қувватдан айирмасин!"

Патхулла ИСМАТУЛЛАЕВ,  
институт проректори, профессор  
Қудрат АХМЕРОВ,  
"Умумий кимё" кафедраси  
мудир, профессор

### Ta'zim

## ИСТИҚБОЛ РЕЖАСИ

Кадрлар малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш тизимини ислоҳ қилиш давр талабига айланди. Факультетимиз ўқув йилининг бошида ташкил этилди. Институтимиз профессор-ўқитувчиларининг малакасини оширишга қаратилган 1, 3, 5 йиллик истиқболли режалар ишлаб чиқилди ва тасдиқланди.

Махсус мутахассисликлар бўйича профессор-ўқитувчилар, коллеж ва академик лицей ўқитувчилари, ишлаб чиқариш усталари, соҳага дахлдор қорхоналар раҳбар ва инженер-техник ходимлар малакасини ошириш эътиборимиздаги асосий масалага айланган.

Ҳозирга қадар ёғ-мой ишлаб чиқариш, ноорганик моддалар ва электр-кимё ишлаб чиқариш йўналишлари бўйича малака ошириш курслари жо-

рий қилинди. Махсус курслар ҳажми бир ойлик бўлиб, унга 144 соатлик машғулотлар жамланган. Озиқ-овқат ва кимё технологияси факультетларидан 6 та кафедралар малака ошириш жараёнига жалб қилинди.

"Ноорганик моддалар ва электр кимё ишлаб чиқариш" кафедраси ташаббуси билан "Оҳангароншифер"

ҳиссасдорлик жамияти ва институтимиз ўртасида шартнома тузилди. Бунга мувофиқ, биз уларнинг 10 нафар инженер-техник ходимлари малакасини оширишимиз керак.

Бозор иқтисодиёти шароити шундай иш юритишни тақозо этмоқда. Демак, малака ошириш истиқболли белгилайди.

Турсунбой КАМОЛОВ,  
малака ошириш факультети декани,  
кимё фанлари номзоди, доцент



Аввал хабар берганимиздек, шу йил 29 февраль кунини Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлигининг навбатдаги ҳайъат мажлиси бўлиб ўтган эди. Бугун шу йиғилиш кун тартибига киритилган икки муҳим масаланинг бири ҳақида атрофлича сўз юритмоқчимиз. Бойси, айни шу масала таълим тизимида фаолият кўрсатаётган ҳар бир шахс учун ҳам жиддий, ҳам муҳим. Ўйлаймизки, қуйида билдирилаётган фикр-мулоҳазалар кимларгадир ибрат, кимларгадир сабоқ бўлади.

Жойларда ўқитувчи, мураббий, тарбиячи, услубчи (айрим ҳолларда раҳбар) бўлиб ишлаётган халқ таълими ходимлари томонидан билдирилаётган эътирозлар, шикоятлар қаердан ва қандай келиб чиқаётганлиги кўпчиликини қизиқтириши табиий. Бу ҳақда билиш, тўғрироғи билиб қўйиш ҳар жиҳатдан фойдалидир.

Вилоятлардаги молиявий ишлар ҳокимиятлар тасарруфида бўлса-да, бу масаланинг Халқ таълими вазирлиги ҳайъат мажлисида кенг муҳокама этилиши раҳбар маънавияти, раҳбар масъулияти билан боғлиқлигидандир.

### ДАЛИЛЛАР

Маълумки, кейинги пайтларда марказий матбуот саҳифаларида, информацион телекўрсатувларда айрим таълим муассасаларининг бугунги аҳоли хусусида танқидий чиқишлар сезиларли даражада кўпайди. Чуккур ислохотлар кечаётган, миллатимиз, халқимиз, қолаверса, ҳукуматимиз катта умид билан қараётган соҳа раҳбарлари бу масалага жиддий эътибор қаратдилар. Яъни, жойлардаги вилоят, туман, шаҳар халқ таълими бошқарма ва бўлимларида, уларга қарашли айрим таълим муассасаларида давлат мулкидан фойдаланиш ҳамда уни асраш иши қоникарли эмаслиги аниқланди. Молия вазирлигига қарашли назорат-тафтиш бошқармасининг жойлардаги ходимлари томонидан ўтказилган текширувлар натижаси ҳам буни яққол кўрсатди.

1999 йил мобайнида 501 та ҳолатда жами 123,2 млн. сўмлик маблағ мақсадли ишлатилмаган, нақд пуллар, моддий бойликлар камомати ва ноқонуний ўзлаштиришлар содир бўлган.

Шундан 43,5 млн. сўмни нақд пул маблағлари, моддий бойликлар камомати ва ўзлаштирилиши ташкил этади.

Айниқса бу кўрсаткич айрим вилоятларда катта суммани ташкил қилади. Шу жумладан, Сурхондарё вилоятида — 32 ҳолатда, (23,3 млн. сўмлик) молиявий операциялар ноқонуний тарзда амалга оширилган. 19,6 млн. сўм нақд пуллар ва моддий бойликлар мақсадсиз ўзлаштирилган. Навоий вилоятида — 31 ҳолат, жами 15,7 млн. сўм, бундан 1,6 млн. сўм нақд пуллар ва моддий бойликлар “ўзлаштирилган”. Наманган вилоятида — 38 ҳолат, 14,1 млн. сўмдан 2,9 млн. сўми нақд пуллар ва моддий бойликлар, Фарғона вилоятида — 26 ҳолат, 9,8 млн. сўм, бундан 1,7 млн. сўми нақд пуллар ва моддий бойликлар, Бухорода эса 46 ҳолатда 9,2 млн. сўм, бундан 7,3 млн. сўми нақд пул ва моддий бойликлар, Самарқанд вилоятида — 61 ҳолатда жами 9,1 млн. сўм, шундан 2,4 млн. сўми нақд пуллар ва моддий бойликлар ноқонуний сарфланган. Бу каби ҳолатлар бошқа жойларда ҳам кузатилади.

Энди юқорида айтганимиз — қонунга зид молиявий ҳисоб-китоблар айнан қандай ишлар эканлигини кўриб чиқсак.

Айрим фактлар илгари марказий матбуотларда келтирилган бўлсада, уларнинг баъзиларини кўриб ўтишни маъқул топдик. Жумладан, Сурхондарё вилояти Олтинсой туман халқ таълими бўлимининг собиқ мудири Э. Рустамов, К. Сувонов, бош ҳисобчи А. Хайдаров, ҳазиначи Х. Абдуллаевлар томонидан ҳазина кириш ордерлари, тўлов ведомостлари қалбакилаштирилган, тафтиш ҳужжатлари бўйича 35,0 млн. сўм ўзлаштирилган.

Наманган вилояти Поп тумани халқ таълими бўлими ҳазиначиси Е. Содиқов, 38-, 11-, 30-сонли болалар боғчаларининг ҳўжалик мудири Т. Сувонов, Б. Жўналиев ва А. Олимовлар 1998-1999 йилнинг 1-ярмида 2,4 млн. сўмдан зиёд камоматга йўл қўйган.

Бухоро вилояти 123-сонли маҳсус мактаб интернат бош ҳисобчиси А. Хотамов 1998 ва 1999 йилнинг 9 ойи мобайнида ходимларнинг имзоларини қалбакилаштириб, 1,5

млн. сўм нақд пул маблағини ўзлаштирган.

Андижон шаҳар халқ таълими бўлимининг моддий жавобгар шахси Х. Қайюмов “Таълим-таъминот” бошқармасидан кам таъминланган оилалар болаларига бепул бериладиган киши кийим-кечакларни мактаб спорт залига жойлаштириб, у ерда содир бўлган ёнғин оқибатида давлатга 12 миллион сўм зарар келтирган, тергов натижасида кийим-кечаклардан 1301 таси, яъни 3 миллион сўмликдан зиёди етишмаслиги аниқланди.

Навоий шаҳридаги педагогика билим юрти директори Э. Тўхмуродов, бош ҳисобчи М. Ҳамраева, шунингдек ҳазиначи О. Файзиевлар талабаларга бериладиган стипендия пуллари тўлов-ведомостини қалбакилаштириб, 667,5 минг сўмни, 275 нафар талабадан шартнома асосида ўқиш учун йиғилган 5,9 млн. сўм нақд пулдан, билим юрти газнасига бор-йўғи 2,2 млн. сўмни кириш қилиб, қолган 3,7 млн. сўм нақд пул маблағини ўзлаштириб олганлар. Ва бундай фактлар нисбатан кам миқдорда бўлса-да, бошқа вилоятларда ҳам қайд этилди.

### САБАБЛАР

Ҳайъат мажлисида ушбу ноқонуний ҳаракатларнинг келиб чиқиш сабабларига теран нигоҳ ташланди. Маълум бўлдики, икки хил қонун бузиш мавжуд. Бир раҳбар қонунни билиб бузади, бошқаси ҳисобчисига ишониб (қонунни ўқишга вақти йўқ...) ҳужжатга имзо чекади. У ёғи ҳисобчининг

атларига хизмат қилади. Чунки раҳбарларимизни лавозимларга қўйишда доим ҳам объектив мезонларга асосланавермаймиз. Уларнинг молиявий масалалардаги фаолиятини етарлича назорат қилмаймиз, айрим ҳолларда эса, назорат қилмасликдан манфаатдор бўламиз.

Ҳаётимиздаги, касб фаолиятимиздаги сабоқ бўлувчи далиллардан тегишли хулоса чиқармаймиз. Бундай ишга йўл қўйганлар бир мансабдан бошқасига ўтказилади. Бу каби фактларга бефарқ қараймиз. Устига-устак, айрим текширувчи шахслар текширилаётган муассаса раҳбари ёки ҳисобчиларини нотўғри йўлга ундайди.

Хоҳ ҳисобчи бўлсин, хоҳ раҳбар ўз ишини яхши билса, масъулиятни ҳис қилса, ўз шахсий сифатларидан воқиф бўлса, тафтишга ҳатто ҳолат қолмайди. Тафтишдан қўрқмайди ҳам.

**Жамшид Юсупов, ХТБ бухгалтер ҳисоби ва ҳисоботи бошқармаси бошлиғи:**

— Молиявий операциялар ё раҳбар ёки ҳисобчи томонидан бузилади. Умумий ҳолатда раҳбар биринчи жавобгар шахс эканлигини назарда тутсак, у ҳар бир ҳисоб-китоб ҳужжатларини тасдиқлашга кўр-кўрона ёндашмаслиги керак. Қолаверса, ҳисобчи ундан “яшира олмайдиган” даражада саводхон бўлиши шарт. Ўз навбатида ҳисобчи принципал бўлиши, раҳбарнинг буйруғи ёки топшириғи меъёрий ҳужжатларга зид эканлигини исботлаб бера олиши муҳим масала.

**Бердир Бойқунов, молия вазирлигининг назорат-тафтиш бош**

## БЕПАРВОЛИКНИНГ АЧЧИҚ “МЕВАСИ”

виждонига ҳавола...

**Қонунбузарликнинг сабабларини халқ таълими вазир, ҳайъат раиси Жўра Йўлдошев қуйидагича изоҳлайди:**

— Тахлилий хулосаларимизга кўра жойларда раҳбар ходимлар молиявий ҳисоб-китоб ҳужжатларини етарли даражада тушунмайдилар. Натижада баъзи омборчи-ҳисобчилар (айрим ҳолатларда халқ таълими бўлими ёки бошқармасига ҳисобчи сифатида ишга олинган кишилар илгари қолхоз омборчиси бўлиб ишлаган, эндиликда омборлар “бўшаб” қолгач, бюджетдан мунтазам таъминланиб турган соҳа — таълим тизимига “ўрнашиб” олган устаси фаранглар ҳам аниқланган — **Ф. К.**) ҳужжатларни сохталаштириш имкониятига эга бўлмоқда. Ачинарлиси, соҳага тасодифий одамларнинг келиб қолиши жойлардаги тегишли мутасадди раҳбарларни бевозта қилмаган. Оқибатда моддий таъминотдаги сунъий ҳолда содир этилаётган узлишлар маънан баркамол авлод орзусида яхши ниятлари умидлар билан олиб борилаётган ислохотларимизга эиён етказаяпти. Буни қонунбузар англамаса, атрофдагилар индамаса, раҳбар сезмаса фожиадан бошқа нарсаси эмас. Вилоят, туман, шаҳар халқ таълими раҳбарлари бюджетдан минг машаққатлар билан олинаётган маблағларни йўқотиш эмас, қонуний сарфлашга эриша олмаслигининг яна бир сабаби бор. Сарфлаш ҳам санъат, улар шуни англамайаптилар.

Ҳисоб-китоб ишларида йўл қўйилаётган камчиликларнинг илдизи хусусида билдирилган бошқа фикрлар билан ҳам танишиб чиқиш мақсадга мувофиқ бўлади.

**Мажлисида иштирок этган Ўзбекистон Республикаси Президенти девонининг бош консультанти Ғайрат Шоумаров масала юзасидан шундай фикр билдирди:**

— Тан олиш керак, қонунбузарлик илдиз отиб улгурган. Бизнинг бепарволигимиз унинг яшаб қолишига қулай шарт-шароит туғдиришни чуккур англаб етмоғимиз лозим. Сабабни ҳозирги ижтимоий-иқтисодий шароитдан кидириш ноўрин. Уни ҳар бир инсон ўзидан айниқса, раҳбар ва жавобгар одам ўз шахсий сифатларидан изласин. Шунда, ҳар ким ўзининг ҳос ҳислатлари нимага ундади, нима қилди ва оқибат нима бўлди каби масалалардан маънавий савияси даражада оғоҳ бўлади.

Баъзи раҳбарларнинг тадбиркорлик сифатлари фақат шахсий манфа-

**бошқармаси бошлиғи:**

— Кўрсатилган сабаблардан ташқари яна бир жиҳат ҳақида алоҳида тўхталиб ўтиш жоиз. Текширувлар шуни кўрсатдики, таълим муассасаларининг назорат-тафтиш бўлимлари билан амалий ҳамкорлиги йўлга қўйилмаган. Аксинча, бундан ўзини олиб қочиш ҳоллари кузатилади. Айрим муассасалар прокуратура, солиқ инспекцияси томонидан яқин муддатда текширувдан ўтган бўлса-да, аслида улар “аниқланмаган” жиддий камчиликларга эга эканлигига гувоҳ бўлди. Бундай “ишни ёпиб юбориш”ларнинг иситмаси ошқор этиб қўйиши, касаллик газаклаб кетиши уларнинг ҳаёлига келмаяпти.

Энди бу ноҳус манзараларнинг бошқа сабабларига тўхталсак. Юқорида келтирилган далиллар, фикрлар жойларда қонунбузарлик учун маълум вақт ичида керакли муҳит шаклланидиган далолат беради. Яъни, маҳаллий бюджетдаги таълим-тарбия муассасаларида бухгалтерия ҳисоботи тўғри йўлга қўйилмаган, раҳбар ва моддий жавобгар шахслар кадрлар тайёрлашда деярли иш олиб бормаган. “Таълим тўғрисида”ги Қонуннинг 27-моддасига асосан, жойлардаги таълим муассасаларининг молия-ҳўжалик ишлари бўйича раҳбарлик ва назорат ҳокимиятлар ва уларнинг тегишли бўлимларига юклатилган. Лекин юқоридаги далиллар бу ишлар талаб даражасида олиб борилмаганлигини кўрсатади. “Таълим тўғрисида”ги Қонуннинг 26-моддасига мувофиқ, таълимни бошқариш идораларига, жумладан вазирликка таълимни ислоҳ қилиш, янги стандартлар яратиш ва жорий этиш, ўқув тарбия қараёнларини такомиллаштириш каби ишлар юклатилган. Шунга қарамай, бухгалтерия-молия ишлари ўқув-тарбия ишларига бевосита тааллуқлигини инобатга олиб, Халқ таълими вазирлиги томонидан вилоят бошқармаларининг бу масала бўйича иш услуби ўрганилганда жиддий нуқсонлар аниқланган. Масалан, Сурхондарё вилояти ХТБнинг ҳайъат йиғилишларида туман, шаҳар ХТБларида давлат мулкини сақлаш ишлари, вилоят тафтиш-назорат бошқармасининг материаллари бир марта ҳам кўрилмаган, вилоят бошқармасининг марказлашган ҳисобхонаси бош ҳисобчиси лавозими бир неча йилдан бери бўш бўлган. 1998 йил июль ойидан 1999 йил февраль ойигача бош ҳисобчи лавозимда ишлаган Х. Шоимов оддий жамоа ҳўжалиги ҳазиначиси лавозимидан ишга қабул қилинган бўлиб, ҳеч қандай малакага

эга бўлмаган (бугунги кунда у ноқонуний ишлари учун жиноий жавобгарликка тортилган). Туман, шаҳар бош ва бошқа ҳисобчиларининг малакасини ошириш мақсадида ҳеч бир чора-тадбирлар кўрилмаган.

Вилоят халқ таълими бошқармаларида ҳокимиятнинг молия ва банк муассасалари билан ҳамкорликда ҳисоботларни яхшилаш, маблағларни мақсадли ишлатиш, мутахассислар малакасини ошириш, моддий жавобгар ва бошқа шахслар фаолиятини такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар ишлаб чиқилмаган. Қисқаси, вилоят ХТБ бошлиқлари ва мутасадди ходимлари туман, шаҳар ХТБларининг молиявий-ҳўжалик ишлари устидан назоратни сўсайтириб, масъулиятни бўшаштириб юборганлар.

Бу хусусда фикр билдирган Наманган вилоят ХТБ бошлиғи Д. Дадажонов молиявий ҳисоб-китобларни назорат қилиш учун ҳар бир раҳбар етарли саводхонликка, малакага эга бўлиши лозимлигини алоҳида таъкидлаб ўтди. Бунинг учун раҳбарларни шу йўналишда қайта тайёрлаш, малакасини ошириш, таъбир жоиз бўлса, ўқитиш кераклигини таъкидлади.

### ЧОРА

Ҳайъат мажлисида бу ҳолатлар такрорланмаслиги учун бир қатор чора тадбирлар режалаштирилиб, белгилаб олинди. Жумладан, Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ХТБларининг ҳар бир ҳайъат йиғилишларига бир ёки икки туман ХТБларидаги бухгалтерия ҳисобининг аҳоли, моддий жавобгар шахслар билан иш олиб бориш, маблағларни мақсадли ишлатиш масаласининг киритилиши;

уларнинг тегишли бўлимлари иш режаларини тубдан ўзгартириш; шаҳар, туман ХТБлари кенгашларида ҳар ойда икки-уч таълим муассасалари (боғча, мактаб) молия-ҳўжалик, кадрларни танлаш ишлари кўриб чиқилиши;

туман, шаҳар ХТБлари ҳисобчи ва ҳазиначиларини ишга олиниши вилоят бошқармалари томонидан амалга оширилиши;

мактаб, болалар боғчаси моддий жавобгар шахсларини туман ёки шаҳар ХТБлари орқали ишга қабул қилиш кўзда тутилади.

Бухгалтерия ҳисобини яхшилаш, жойларда уларга услубий ёрдам кўрсатиш мақсадида вилоят бошқармалари қошида бухгалтер-услубчи гуруҳлар тузиш ва уларнинг иши молия вазирлигининг жойлардаги назорат-тафтиш бошқармалари билан бевосита ҳамкорликда йўлга қўйилиши белгиланди. Мақсад ҳар бир туман, шаҳар ХТБ ва муассасалари бир йилда қаида икки-уч марта услубий ёрдам олиши ва кузатувда бўлишига эришиш. Бундан ташқари, ҳисобчилар ва моддий жавобгар шахсларнинг доимий малака ошириш тизимини яратиш; вилоят бошқармаларида молия, банк, назорат-тафтиш ҳамда қонунни муҳофаза қилиш органлари ҳамкорлигида давлат мулкини сақлаш ишларини мувофиқлаштириш штабларини тузиш режалаштирилган. Шунинг қайд қилиш кераки, агар жойлардаги тегишли идоралар, ходимлар биринчи навбатда, халқ таълими бошқармалари, қолаверса молия, банк, назорат-тафтиш органлари масалага масъулият билан ёндашмаса, ҳокимиятлар “Таълим тўғрисида”ги Қонуннинг 27-моддасига кўра, раҳбарликни жойига қўймади, ижобий натижаларга эришиш қийин.

### ХУЛОСА

Энди дўппини ёнбошга қўйиб, ўйлаб кўрайлик. Жойларда аниқланган камчиликлар, қонунбузарликлар сизу бизни иштиёқ билан олиб бораётган ишларимиздан совитмаслиги керак. Ҳа, энди шундай экан-да, биз таълим-тарбияни юқорида кўтарамиз, дея қўйиб-пишиб ишласак-да, бу ёқда иш бузилиб кетган бўлса... — деган ҳаёл билан тушунлиққа тушмаслик лозим. Тушунлиққа тушиш енгиллиги билан баробар. Асосийси, йўлимизга гов бўлаётган, тизимга ҳам моддий, ҳам маънавий зарар етказётган омил аниқланди. Айбдор шахслар тегишли идоралар томонидан тергов қараёнига жалб этилди, лавозимларидан озод этилиб, маъмурий жавобгарликка тортилди. Ишонамизки, жигилдон бандалари, ўз нафсининг қулига айланган кимсалар бизнинг орамизда яшай олмаслиги қонуний исботланади.

**Фахриддин КАРИМОВ, “Маърифат”нинг махсус мухбири**





Пойтахтдаги Саиджон Калонов номли 96-мактабда "Соғлом авлод – Ватан қудрати" мавзuida адабий-мусикали анжуман бўлиб ўтди.

Анжуман Юнусобод туман ҳокимлиги, хотин-қизлар кўмитаси, "Янги-арик" маҳалла хотин-қизлар кенгаши, 25-оилавий шифохона, 110-, 301-, 331-болалар боғчалари ва мактаб ҳамкорлигида ўтказилди. Бир пиёла чой устида ташкил этилган йиғилишда Соғлом авлод йили, фарзандлар саломатлиги, маънавий баркамоллик ҳақида ранг-баранг, қизиқарли фикрлар билдирилди.

Тантанада иштирок этган Олий Мажлис депутати, шора Шарифа Салимова сўзга чиқиб, жумладан шун-

дай деди:

— Халқимизнинг томири тоза, ғурури баланд. Минг йиллик шарқона тажрибага эга, донишманд, алқомат оталаримиз, жонини оила учун фидо қилувчи муштипар оналаримизнинг жамиятда тутган ўринлари бир бўлак. Президентимиз кечагина

гимизни чуқурроқ ўйлашимиз, идрок қилишимиз керак.

Анжуманда, шунингдек, Юнусобод туман ҳокими ўринбосари Хадича Атаматова, "Янги-арик" маҳалла хотин-қизлар кенгаши раиси Саодат Усмонова ва бошқалар сўзга чиқиб, соғлом авлодни вояга етказиш бораси-

хонанинг тиббиёт ходимлари "Қайнона ва келин" интермедиясини намойиш қилдилар. 110-, 301-, 331-болалар боғчалари тарбияланувчилари ҳамда 96-мактабнинг ҳаваскор ўқувчилари жозибали рақслари, дилрабо кўшиқлари, инглиз тилидаги шеърлари билан шодиёна қатнашчиларига хуш кайфият бахш этдилар.

Анжуман сўнгидан туман Қизил ярим ой жамияти томонидан Соғлом авлод йили муносабати билан кам таъминланган оилаларнинг фарзандларига совғалар топширилди.

**Дилбар ХЎЖАЕВА**

Суратларда: анжумандан лавҳалар акс этган.

**Равиль АЛЬБЕКОВ** олган суратлар.

## СОҒЛОМ АВЛОД – ВАТАН ҚУДРАТИ

"Соғлом авлод" давлат дастури ҳақида куюниб сўзлаган маърузаларида ҳар бир фарзанднинг дунёга келишидан бошлаб то баркамол вояга етишига қадар бўлган давр ҳақида олти йўналиш бўйича бирма-бир тўхталиб ўтдилар. Бугунги кунда келажак-

даги муҳим омиллар ҳақида тўхталдилар. Шоирлардан Муқаддас Абдусаматова ва Замира Раззоқовалар онахонлар ҳамда фарзандларни улуғловчи шеърларидан ўқиб, анжуманга янада файз киритдилар. Тантанада 25-оилавий шифо-

## ЖОНГА ЖОНДОШ ЯХШИ ОДАМЛАР

Халқимизда олтин олма, дуо ол, деган ибора бор. Ўзбекнинг ҳар бир хонадонидан ишлатиладиган ибора бу. Дуонинг олтиндан-да қиммат эканлигини эса дуо олганлар кўпроқ ҳис этишади. Ва дуо қилганларни янада қадрлашга интилади.

**Тахририятимизга ушбу маънодаги хатлар ҳам кўплаб келади. Ана шундайларидан бири Самарқанд вилояти Ургут тумани Амир Темур номли жамоа хўжалигида истиқомат қилувчи 81 ёшли нафақадаги меҳнат фахрийси Бувсара ая Ўсаровдан келган. Биз унинг яхши инсонларга аталган эзгу тилқларини газетамиз орқали етказишни лозим топдик.**

"Ассалому алайкум, ҳурматли "Маърифат" газетасининг ходимлари! Мен "Маърифат"ни анчадан буён кўздан кечирардим, аммо бир кун келиб сизларга мактуб ёзаман, деб ўйлагандим. Ҳаётда ҳар хил воқеалар бўларкан. Ушбу ўтаётган ўқув йилининг бошида фарзандларимга дарсликлар сотиб олишга қурбим етмай, Самарқанд вилоят халқ таълими бошқармаси ва Ургут тумани халқ

таълими бўлими ходимлари бўлган фидойи инсонлар мисолида яққол кўрдим. Фурсатдан фойдаланиб, келажак бунёдкорлари бўлган, тинмай меҳнат қилиб келатган вилоят халқ таълими бошқармаси ходими Отабекжон Зиёдовга, туман халқ таълими бўлими мутасаддилари И. Набиев, Б. Тўракулов, М. Арзимуродова, М. Зиёдуллаев, Г. Ҳасанова ва улар билан бирга хизмат қилаётган-

### Maktub

ларга оиламиз номидан самимий миннатдорчилигимни билдираман. Юртимизда ана шундай инсонлар янада кўпаяверсин!

Инсон учун яхши гапдан улуғроқ нарса йўқ. Ширин гапнинг инсон онгига таъсири ҳақида аввал ҳам кўп гапирилган. Мен ривожланиш йўлидан бораётган мустақил юртнинг бир фарзанди сифатида ана шундай инсонларнинг борлигидан ғурурландим. Бундай кишиларнинг борлиги кишида эртанги кунга ишонч уйғотади. Эртани кутиб яшашга, бошқаларни ҳам эзгулик йўлидан боришга ундайди"

ларга оиламиз номидан самимий миннатдорчилигимни билдираман. Юртимизда ана шундай инсонлар янада кўпаяверсин!

Инсон учун яхши гапдан улуғроқ нарса йўқ. Ширин гапнинг инсон онгига таъсири ҳақида аввал ҳам кўп гапирилган. Мен ривожланиш йўлидан бораётган мустақил юртнинг бир фарзанди сифатида ана шундай инсонларнинг борлигидан ғурурландим. Бундай кишиларнинг борлиги кишида эртанги кунга ишонч уйғотади. Эртани кутиб яшашга, бошқаларни ҳам эзгулик йўлидан боришга ундайди"

**ЎЗДЖТУ халқаро журналистика факультетига ташриф буюрган англиялик меҳмон Питер Радиш талабаларга 50 дақиқалик маъруза ўқиди. "XXI асрда оммавий ахборот ривожланиши асослари" мавзусидаги маърузада Оврупо, хусусан, Буюк Бри-**

### ФАКУЛЬТЕТДА ХОРИЖЛИК МАЪРУЗАЧИ

**танияда ОАВнинг бугунги фаолияти, ҳуқуқий ва иқтисодий асослари ҳақида маълумотлар айтилди. Факультет ўқитувчиси Сайди Умировнинг таъкидлашича, мустақилликнинг шарофати ўлароқ, бундан буён хорижий маърузачиларнинг сафи кенгайиб бораверади.**

**Динара ДУМАЕВА,** талаба

## ЖУРНАЛНИНГ ЯНГИ СЕНИДА

Бугунги кунда таълим соҳасида рейтинг сўзи энг кўп ишлатиладиган иборалардан бўлиб қолди. Олий таълим муассасаларида мактабда рейтинг усулидан фойдаланиш яхши ва самарали натижаларни бермоқда. "Наманган вилоятида ташкил этилган тажриба-синов маркази бўлмиш Норин тумани 10-болалар боғчасида "Таълим синов дастури" асосида тажриба ишлари муваффақиятли амалга оширилмоқда. Синов ишлари бўйича тахлилчи рейтинг асосида, тест синовларидан фойдаланиб ўтказмоқдамиз" – дейди 10-синов тажриба боғчасининг илмий раҳбари М. Мирзаабдуллаева. Бу кўпгина журналхонларда қизиқиш уйғотиши мумкин.

"Мактабга таълим" журналининг янги сонидagi "Таълим ислоҳоти" руқнида берилган "Боғчада рейтинг тизими" мақоласи бу қизиқишларга жавоб бера олади.

"Таълимга пойдевор оилада қўйлади". Бу гапга ҳамма турлича жавоб бериши мумкин.

Айтайлик, оилада таълим-тарбия бериш жараёнида болага энг яқин кишилар – ота-она, ака-ука, опа-сингил, буваю бувилари энг катта таъсир кучига эгадилар. Чунки улар бола билан доимо биргалар: овқатланиш, дам олиш, биргаликда меҳнат қилиш чоғида оила аъзоларининг ҳар бир ҳаракати, сўзи, муомаласи кичкинтой назаридан четда қолмайди. Мактабгача ёшдаги болалар табиатан қизиқувчан, тез илғай олувчи тақлидчан бўлганликлари туфайли атрофдаги катталар ёки тенгдошларининг одатлари, хулқи, гап-сўзларини ўзларига тез "юқтириб", сингдириб оладилар.

Болани мактаб таълимига тайёрлашда оиланинг вазифаси нималардан иборат бўлмоғи керак? Фарзандга тарбия меҳр билан берилиши керакми, ёки қаҳр билан? Бундай саволларга журнал саҳифаларидан жавоб топиш мумкин.

Журналнинг "Рухшунос минбари" руқнида "Дилбандингиз дардидан бохабармисиз?" номли таҳлилий мақо-



ла берилган.

Унда болалар камолоти жараёнида ота-оналардаги агрессивлик бир ҳолатдан иккинчисига ўтиши қай тарзда рўй бериши, кичкинтойларда агрессивлик белгиларининг пайдо бўлиш сабаблари ҳақида сўз боради.

Хўш, агрессивликнинг ўзи нима, у қандай маънони англатади. Агрессивликнинг қандай йўналишлари мавжуд? Агрессивликка бир томонлама ёндашиб бўладими?

Саволлар ҳар бир кишини ўйлантиради. Рухшунос Раъно Суннатова халқимизнинг "Бола бўлса шўх бўлсин, шўх бўлмаса йўқ бўлсин" деган машҳур ибораси нечоғли тўғри эканлигини таъкидлайди.

"Халқ тарбияшунослиги бўстони" журналдаги ўзига хос руқлардан. Бу руқда "Аждодлар мероси – маънавият хазинаси" мақоласида болаларга тарбия беришда боболаримиз панд-насихатлари, улар қолдирган бой адабий меросдан фойдаланиш ҳақида сўз боради.

"Монтессори материаллари"да ҳидларни фарқлашга оид машқлар берилган.

"Мактабга таълим" журнали бу саволга ҳам ўз аъналаридан воз кечмай, турли қизиқарли материалларни чоп этган. Бу материаллар ҳар бир тарбиячи-га нимадир бера олади, деб ишонамиз. Зеро, тарбия ўқиб-ўрганиш, бошқалардан ўрнак олиш давомида тақомиллашиб боради.

**Шарифа МУРОДЖОН қизи**

## Али Фуат Башгил ҚАНДАЙ ДАРС ТАЙЁРЛАШ КЕРАК?

— Вазифани бажариш учун ажратилган кун ёки соатни кутма. Билки, ҳар кун ва ҳар бир соат дарс тайёрлашнинг энг қулай вақтидир.

— Дарс тайёрлаш учун алоҳида жой танлама. Билки, ҳар ер ҳам вазифани бажариш учун яхшидир.

— Бир кунда ва бир вақтда бажаришнинг керак бўлган вазифани эртанги кунга қолдирма. Эртанги куннинг ўзига яраша иши бор.

— Бир вақтда фақат бир вазифани бажар, фақат битта дарс, битта китоб, ҳаттоки битта булим устида утириб ишла. Токи, диққат – ҳаёлинг тарқалиб кетмасин. Бир вақтда бирдан кўп иш қиламан деганлар, ҳеч бирини тулиқ қилолмайдилар. Дунёга танилган Ислон мутафаккири Имом Ғаззолийдан "Ихё-и-улум" номли буюк асарини қандай ёзганини сурашганда: "Бир вақтда фақат бир булим, бир мавзу устида изланганман" деган экан.

— Бошлаган бир ишни тугатмасдан бошқа бир ишни бошлама. Яримда қолган иш бошланмаган ҳисобланади.

— Бир куннинг вазифасини битиргандан сўнг эртасига қандай вазифа бажаришнинг режалаштир. Ҳеч бўлмаса дарс тайёрлашни бошласан олдин, қандай дарс устида ишлашингни тушуниб ет.

— Бир ишни бошласан, дарс тайёрлашдан олдин ўйла ва керакли бўлган асбобларни қўлинг остига тўплаб ол. Токи, бир қалам, бир қоғоз учун туриб, диққатингни булма.

— Дарс тайёрлаш жараёнида душман ёнида турган аскар сингари уйғоқ бўл ва диққат – эътиборингни бир жойга тўпла.

— Бажарётган бирор иш устида ҳеч бўлмаганда бир тўсиқни енгмасдан орқага чекинма. Билгинки, ишга булган муҳаббат мағлубият қозонгандан сўнг тугилади. Сабр олдида қучилар енгилди.

— Уқиган китобингдан таъсирланган жойларингни белгилаб қўй. Китобни ўқиб булганингдан сўнг, белгиларингни бир қоғозга кучириб чиқиб, уларни йиғиб бор. Бирор бир асар ёзётган пайтда, буларнинг нафи тегиб қолиши мумкин.

**Туркчадан Наргиза ОТАХОНОВА таржимаси**



## Mehmonxona



тасаввурларимни янада боийтиди.

— Авлоний мактаб очиб, болаларга "... олти ойда ўқишни, ёзишни ўргатар..." эди. Жадидлар жамият таракқиётини маориф ва тарбияда деб билишди ва мактабларни ислох қилишди. Айтинг-чи, нега жадидлар жамиятини янгилашни маърифатдан, ислохотни эса мактабдан бошлашди?

— Жамиятнинг илк тарбия халқаларидан бири мактаб. Мактаб эса янги авлод дегани. Мен ўзимча ўйлайман, дунё икки нарса устига қурилган деб. Бири биологик, иккинчиси маънавий унсурлар. Инсоннинг яратилиши, яшаши ва ҳаракати биологик унсур бўлса, унинг руҳий томонлари маънавий унсурларга киради. Тарбия маънавиятнинг бир белгиси. Тарбия мактабда берилар экан, нега мактабни эътиборсиз қолдириш керак? Аксинча, ҳар бир ўзгариш, ислохот мактабдан бошланади. Мактаб — ўта муҳим, ҳам сиё-

нинг саводини чиқариш мумкин. У яна "Хўжаи сибён" ("Болалар муаллими") номли биринчи дарсликни тузади. Кейинчалик Туркистонда ҳам янги мактаб-маориф концепцияси шаклланади. Жадид зиёлиларимиз бир неча ўқув дарсликлари нашр этади. Ўз даврида Гаспринский Россияга тобе миллатнинг, хусусан, мусулмонларнинг маънавий камолотини тенглик, озодлик ва маорифда деб билган.

— Гаспринский "Оврупо маданиятига бир назари мувозана" ("Оврупо маданиятига бир бетарафона қараш") рисоласида ҳаққоният ҳақида фикр юритади. Авлоний ҳам шу ҳақда сўз очиб, ҳаққониятни "ишда тўғрилиқ, сўзда ростликдир", дейди. Аниқроқ айтганда, ҳаққоният нима айти?

— Бу борада Гаспринский билан Авлонийнинг фикрини иккига ажратиб бўлмайди. Иккиси ҳам мантиқан бир нарса. Гаспринский Европа маданиятига кескин қарши фикрни айтади. Уни инсониятга хос эмас, унда ҳаққоният етишмайди, дейди. Ва атрофлича изоҳлаб беради. Лекин у Европа маданиятини тамоман рад этмайди. Бир ёкламаликка бормайди. У фақат инсоният учун зарур бўлган ҳаққониятни Шарқда деб билади. Назаримда, Гаспринский тўғри йўл тутган. Миллат ва маданиятдаги ҳаққоният нозик масала. Бунда бир ёкламаликка кетиш ярамайди. Ҳар бир миллатнинг ўз маданияти, яшаш тарзи бор. Фақат улар бир-бирларидан ўзларига зарур томонларини ўрганиши мумкин, холос. Уша пайтда Европа маданиятига эргашиб кетиш бир ёкламаликнинг белгиси бўларди. Бунга Гаспринский яхши англаган. Шунинг учун ҳам унинг "... тажриба"сини ўрганишга даъват этади. Миллат қачонки ўз қиёфаси, маданиятига эга бўлсагина миллат бўлиб қола-

ча тадқиқот ишлари ва олимларимизнинг рисоаларини санаб ўтишим мумкин. Аммо улар зукко китобхоналаримизга таниш бўлиши керак.

— Дарвоқе, кейинги йилларда республикаимизда бир қанча китоблар нашр этилди. Улар орасида бадиий асарлардан ташқари, илмий-оммабоп нашрлар ҳам бор. Эътиборингизни улар орасида учраб турадиган, бир қанча хатоликлар билан нашр этилган китобларга қаратмоқчи эдим. Бундай китоблар ўқувчининг илмий, бадиий савиясига салбий таъсир этмай-дими?

— Бу каби ҳолатларни асосан дарслик ва бошқа илмий нашрларда кўп кузатганман. Уларни кўздан кечирарканман, вужудимда оғриқ сезгандек бўламан. Бизда уларни назорат қилиб, текшириб турадиган ташкилотлар борми? Бўлса, нега ишламаяпти? Кенг оммага мўлжаллаб чиқарилаётган рисолаи ғуж-ғуж хато ёки нотўғри иборалар билан чоп этиб бўлмайди. Бу ўқувчининг билимини, фикрини чалғитади, порокандалик ҳосил қилади. Бизда бир одат бор; одамлар ўқиган нарсасини тўғри деб қабул қилишди, ишонишди. Фикр-мушоадага кам ўрин беришди. Шундай ҳолатда рисоладаги чалқашлик ўқувчига ижобий таъсир этмайди, албатта.

Назаримда бундай нашрларга эга бўлмаслик учун республикада жамоатчилик тан олган мутахассислардан иборат илмий-бадиий ишларни мувофиқлаштирувчи, назорат ва текширувдан ўтказувчи марказ ташкил этиш керак. Бунга фурсат етди. Марказ доимий ишлаб турадиган тизимга асосланиши шарт. Акс ҳолда, назоратсиз нашрларга чек қўйиб бўлмайди.

— Педагогик фаолиятингиз қачондан бошланган?

— 1966 йил аспирантурага тугатганимдан сўнг мен филология факультетига ўқитувчи бўлиб қолдим. Биринчи дарс ўтганим ҳеч эсимдан чиқмайди. Факультетнинг кечки 2-курс талабаларига дарс ўтишим керак эди. Хонага кирсам, шовқин-сурон, ҳеч ким менга эътибор қилмади. Шунда кўлимдаги китобимни столга қаттиқроқ қўйдим. Яна ҳеч ким пинагини бузмади. Бир талабага "эшикни ёпиб қўйинг" дедим. Талаба эса: "Тўхтаб тур, ўқитувчи келсин" деб жавоб берди. Мени ўқитувчи эмас, деб ўйлашган шекилли. Сабаби, факультетимиздаги домларнинг ҳаммаси катта ёшда эди. Ушанда ўзбек адабиёти тарихидан дарс ўтгандим. Мана, орадан 34 йил вақт ўтди. Ҳозиргача аудиторияга кирсам, ўзимни имтихон топиригани кирган талабадек ҳис қиламан. Жуда масъулиятли вазифа. Талаба фақат гапга эмас, юриш-туришинга ҳам эътибор беради. Аудитория мени ўзига тортаверади. Бирор юмуш билан эшик ёнидан ўтаётсам, "бир кириб чиқсам-микин" деган ўй тинчмини бузади. Лекин мен Алишер Навоийнинг "Хамса"сидан дарс ўтишга қизиқмаман. Навоийнинг шеърларидан талабаларга айтиб бергим келади. Бу ҳам мактабдаги адабиёт ўқитувчининг таъсири бўлса керак. Кейинчалик жадидчилик фаолиятига шўнғиб кетдим. Барибир шеърят мени ўзига ром этади. Мен Навоий шеърларини севаман. Президентимизнинг Навоийнинг шеърларини ўрганиш ҳақидаги гаплари ёдингиздами? Ҳақли талаб. Навоий шеърятини билмаган одам ўзбек, унинг "Хамса"си жавонида бўлмаган хонадон ўзбекиники эмас.

— Шеър ёзганмисиз?

— Ҳа, мувашшахлар битганман. Аммо уларни ҳеч кимга кўрсатмаганман. Ҳеч қерда нашр эттирмаганман. Ўзим учун ёзганман.

— Мазмунли суҳбатингиз учун, ташаккур!

Бахтиёр АБДУСАТТОРОВ  
суҳбатлашди.

Бегали Қосимовни республикаимизнинг илмий, адабий жамоатчилиги яхши танийди, ҳурмат қилади. Шу кунгача 20 дан ортиқ илмий ишлари нашр қилинган. 300 дан ортиқ мақолалари Ўзбекистондагина эмас, дунёнинг йирик давлатлари — Америка, Франция, Германия, Лондон, Россия, Туркияда чоп этилган. Хориж билан, хусусан, Туркия билан илмий-адабий алоқада. "Отатурк култур" халқаро марказининг фахрий аъзоси. "Отатурк араштира" халқаро марказининг мухбир аъзоси. Германия олимлари билан ҳам ҳамкорлик қилади. Республика фан арбоби, филология фанлари доктори, профессор. Айни пайтда Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети ўзбек филологияси факультети "Миллий уйғониш даври ўзбек адабиёти" кафедрасининг мудир бўлиб ишлаб келмоқда. Суҳбатимизни меҳмонхонаимизнинг аънавий бўлган саволи — қахрамонимизнинг биринчи ўқитувчиси ким эканлигини билишдан бошладик.

— Мен мактабга жуда ёш борганман. Шунга қарамадан теваарак-атрофдаги воқеаларни, инсонларни бир назарда эслаб қолардим. "Мана бу — китоб, буниси — дафтар" деб танитган биринчи ўқитувчим Мавлон Жовлиев эди. Уни воҳада кўпчилик танирди. Тоза, озода кийиниб юрарди. Муҳими, у тўғри сўз, фидоий инсон эди. Ҳозир Қасби туманининг Денов қишлоғидаги мактаб унинг номи билан аталади. Умуман, мактаб ўқитувчиларидан ёлчиган эдим. Кимёдан дарс берган Б.Шамсиев, тарихчи А.Холов, астроном Ч.Муртазаев — ҳамма-ҳаммалари кўз ўнгимда. Улардан яна бири Ҳалим Додхоевдир. У мени адабиётга қизиқтирди. Унинг дарсларида шеърни ёд олардик. Ўзи ҳам дарсни шеър айтиб ўтарди. Хотирамда энг кўп муҳрланиб қолган ўқитувчи шу бўлса керак. Ҳозир ҳам шеър айтиш ишчи сирлидек туюлаверади менга. Эсланг, Навоий неча минг мисраларни ёд олган эди. Лутфий, Жомийлар-чи? Шеър ўз жозибасидан ташқари яна шундай қудратга эгаки, у қуввайи ҳофизани бойитади, ақл ва тафаккур ёрдамга келади. Шунинг учун ҳам шеърнинг бадиий, тарбиявий аҳамияти катта. Шеърни ёд олсангиз, сиз рухан юксаласиз. Чунки ундаги сеҳр сизга куч бағишлайди. Шеър шунинг учун ҳам ёдланадики, унда инсон умр бўйи айтилаётган ҳазинага эга бўлади. Нега аждодларимиз Қуръони каримни ёд олишган? Чунки у ҳофизани оширган, хотирани мустаҳкамлаган.

— Тошкент Давлат университетида Ўзбекистон Миллий университети мактабининг берилиши Ватанимиз тарихидаги муҳим воқеалардан бирига айланади. Президентимиз ташаббуси билан унинг ҳақиқий тарихи тикланди. Университет асосчилари дея жадид-зиёилар тан олинди. Сиз шу даргоҳда ўқигансиз, илмий-амалий фаолиятингиз университет билан боғлиқ. Шу маънода бу тарихий воқеа сизни қанчалик қувонтирди?

— Университет шаънига айтилган ҳар битта яхши сўз биз учун ёқимли, албатта. 1958 йиллар университетда ўқиш бизга насиб қилармикин, деб остона мўралагандик. Ойбек домла ва шунга ўхшаш адабиётимизнинг йирик вакиллари шу ерда ўқиган. Шунинг учун ҳам бу илм масканида ўқиш биз учун фахрли ва катта орзу эди. Кейин филология факультетига ўқишга кирдим. Хуллас, менинг ҳаётим университетга шу тахлит боғланди. Мазкур университет шундай жойки, бирорта адиб ёки зиёли йўқки, қай бир йўсинда унга алоқадор бўлмасан. Республикаимизнинг илгор саноати ва маданияти соҳасидаги етук мутахассисларнинг аксарияти шу ерда ўқиб кетишган. Ва бу ер зиёлилар тайёрлайдиган устухона эканлиги кўпчиликка маълум. Қозоқ адабиётининг буюк вакили Мағжон Жумабоев, Мухтор Азизовлар, дунёга таниқли яна бир қанча олимлар бу ерда таълим олишган.

Университет нафақат сиёсий, балки у миллий аҳамият ҳам касб этган. Миллат унинг бош бўғини бўлган.

Миллатни шакллантириш, таракқий этган миллатлар қаторига кўтариш унинг асосий вазифаси ҳисобланган. Кейинчалик совет мафкурасининг устaxonасига айлантирилган бўлса ҳам бу маскан узоқ йиллар минтақадаги асосий билим манбаи, энг муҳими, эркин фикр майдони бўлиб қолди. Яна бир гапни айтиб ўтишни хоҳлардим. Университет ўз даврида жадидларнинг шаклланишига ҳам катта ёрдам берган. Бу ерда жадидларнинг илгор таълим тизими жорий этилган.

— Биринчи илмий ишингиз улкан жадидчи — Саидхон Сиддиқий-Ажзийнинг адабий мероси ҳақида бўлган экан. Илмий манба сифатида бу иш ҳозиргача ўз аҳамиятини йўқотмабди. Совет мафкураси ҳукмрон бўлган бир пайтда жадидлар мавзусига қўл уриш қандай кечган эди?

— 1956 йили собиқ Компартиянинг XX съезди бўлиб ўтди. Шундан кейин совет мафкурасининг мурватлари бир оз юмшагандай, илқик пайдо бўлгандай бўлди. Шу аснода жадидчиликни ўрганишга имконият туғилди. Аммо бу ишга кўрқа-писа, эҳтиёткорлик би-

лан қўл урилди. Чунки бир оз олдин жадидлар ҳақида ўрганиш тугул, гапириб бўлмасди. Миллатчи деб қамашар эди. Жадид зиёлиларини не қўйга солишганининг ўзи буни қандай оқибатга олиб келишини кўрсатиб турарди. Мен Чўлпон номини Озод ака Шарафиддинновдан эшитганман. Озод ака журъат ва матонат билан илк бор Чўлпонни ёклаб чиқди. 3-курсда Чўлпоннинг уч китобини ўқиб чиқдим. Ажзийнинг адабий меросини ўрганиш мавзусини олишни менга раҳматли Фулом Каримов маслаҳат берган. У киши жуда ажойиб инсон, илм фидойиси эди. Ажзий ҳақида илмий адабиётларда жуда кам маълумотлар учрайди. Ажзийнинг ҳаёти ва адабий мероси тожик адабиётшунослигига ўрганилган. Лекин у ҳам тўлиқ эмас. Ажзий асарларини икки тилда битган. Унинг адабий меросини ўрганиш жараёнида ўзи яшаган даврнинг вақтли матбуоти-ни кузатдим. Вадуд Махмуд, Турсункул (Раим Хошим)нинг Ажзий ҳақидаги мақолаларига дуч келдим. У ерда адибнинг "Анжумани арвоҳ" асари бор экан. Гоголнинг "Шинель" асарини таржима қилиб, журналда чоп эттирган экан. Ундан ташқари Ажзий мактаб очиб, русларни ҳам ўқитади. Хатто Самарқанд медицина институтидан Александров деган машур одам "Ажзий менинг устозим", деб, мақола ёзади.

Ажзийнинг вақтли матбуотдаги мавжуд манбалар асосида танланган асарлари тўплами 1972 йилда нашр этилди. 1999 йил эса унинг икки жилдик танланган асарлари нашр этилди. Ажзий туғилган қишлоққа бордик. 1903 йилда қурган мактабини кўрдим. Сал кам юз йиллик бино, зиё маскани. Мактаб менинг адиб ҳақидаги

сий, ҳам маънавий маъно касб этган жойдир.

Хўш, жадидлар ўз гоёларини амалга оширишни нега мактабдан бошлади? Биринчидан, миллатни уйғотиш, миллий гуруҳни ўстириш болага ёшлигидан синдирилиши керак. Шунда у ўзлигини англаб олади. Ким ва қанақа эканлигини билади. Тарихини ўрганади.

Иккинчидан, истилочилар ҳукмронлиги ўз сиёсатидан бошқа сиёсатга йўл бермас эди. Аммо маърифат қоронғуликда қолар экан, бунга чидаб бўлмайди. Аҳволни ўзгартириш учун нима қилиш керак? Маҳаллий халқни бир неча йилдан бери қуллик ва мутелликка солиб қўйганларни қандай бартараф этиш мумкин? Жадидлар ёш авлодга таълим бериш, тарбиялаш ва шулар орқали маърифатни, адолатни тиклаш мумкин, миллат аҳволини янги авлод айтиши керак, деган тушунчага боришди. Шунинг учун ҳам жадидлар ислохотни мактабдан бошлашди.

XVIII аср охири XIX аср боши ва ўрталарида турк дунёсида Усмонийлар империяси парчалана бошлади. Шунда миллат зиёлилари маърифатни нажот йўли деб билганди. 1839 йил Туркияда Танзимат даври бошланади. Таълим-тарбия тизими ислох қилинади. Юзлаб ёшлар Францияга ўқишга юборилади. 1789-1807 йилларда юрт парокандалигини сақлаб қолиш учун Низомий жадид дастури ишлаб чиқилади. Бўлиниб кетётган турк дунёси учун бундан бошқа йўл йўқ эди. Бу гоё Кавказ юрларига ўтди. Сўнг Волгабуйи орқали бизга кириб келди. 1884 йилда И.Гаспринский "Усули жадид"ни жорий қилди. Унга кўра 40 кунда бола-

ШЕЪР ҚУВВАЙИ ҲОФИЗАНИ  
БОЙИТАДИ



# УМУМТАЪЛИМ ФАНЛАРИ БЎЙИЧА 2000 ЙИЛ БОСҚИЧИДА ИШТИРОК ЭТАДИГАН

## ОНА ТИЛИ ВА АДАБИЁТИ БЎЙИЧА ВИЛОЯТ ҒОЛИБЛАРИ ҲАҚИДА МАЪЛУМОТ

| №  | Ғолиб ўқувчининг исми<br>ва фамилияси | Вилоят     | Туман, шаҳар | Мактаб         | Ўқитувчининг<br>исми ва фамилияси |
|----|---------------------------------------|------------|--------------|----------------|-----------------------------------|
| 1  | Аметова Наргиза                       | Қ.қалпоқ.  | Беруний т.   | 55-мактаб      | Аметов Комилжон                   |
| 2  | Турдиева Холидаҳон                    | Андижон    | Марҳамат т.  | 3-лицей        | Умарова Санобар                   |
| 3  | Тилавова Дилрабо                      | Бухоро     | Ғиждувон т.  | 8-мактаб       | Шодиева Гулчехра                  |
| 4  | Абдуллаев Нурулла                     | Жиззах     | Жиззах ш.    | 1-вил.лицейи   | Холжурев Тулқин                   |
| 5  | Худоярова Наргиза                     | Қашқадарё  | Қарши ш.     | 1-лицей        | Абдурахимов Ғайрат                |
| 6  | Қодирова Хуршида                      | Наманган   | Учқўрғон т.  | 31-мактаб      | Холмирова Дилором                 |
| 7  | Асадова Муҳаббат                      | Навоий     | Навоий ш.    | 8-мактаб       | Турсунова Норжон                  |
| 8  | Умаров Дилшод                         | Самарқанд  | Самарқанд ш. | СамДЧТурк л.   | Намозов Абдумурод                 |
| 9  | Жаборова Хуршида                      | Сирдарё    | Сирдарё т.   | 40-мактаб      | Тошпулатова Башорат               |
| 10 | Менглиева Зулфизар                    | Сурхондарё | Шўрчи т.     | 1-мактаб       | Турдиева Салима                   |
| 11 | Валиева Мунира                        | Тошкент ш. | Тошкент ш.   | АВИА лицейи    | Нуриддинова Захро                 |
| 12 | Турахонов Муроджон                    | Тошкент в. | Ангрен ш.    | Узб.турк. лиц. | Мингбоева Санобар                 |
| 13 | Якубов Собиржон                       | Фаргона    | Марғилон ш.  | Гимназия       | Розиқов Исроил                    |
| 14 | Боймуротова Назокат                   | Хоразм     | Қўшқўпир т.  | 4-лицей        | Абдалев Рустам                    |

## ЎЗБЕК ТИЛИ ФАНИ БЎЙИЧА ВИЛОЯТ ҒОЛИБЛАРИ ҲАҚИДА МАЪЛУМОТ

| №  | Ғолиб ўқувчининг исми<br>ва фамилияси | Вилоят     | Туман, шаҳар   | Мактаб     | Ўқитувчининг<br>исми ва фамилияси |
|----|---------------------------------------|------------|----------------|------------|-----------------------------------|
| 1  | Абаева Гулнара                        | Қ.қалпоқ.  | Тўрткул т.     | 6-мактаб   | Атабаева Назира                   |
| 2  | Джурбаева Наргиза                     | Бухоро     | Бухоро ш.      | 2-мактаб   | Ишматова Моҳира                   |
| 3  | Сапарова Бувайша                      | Жиззах     | Зомин т.       | 44-мактаб  | Элмуродов Мухтор                  |
| 4  | Юлдашева Муножотхон                   | Наманган   | Янгиқўрғон т.  | 10-мактаб  | Ваҳובה Махсуда                    |
| 5  | Нурмухамедов Норпулат                 | Навоий     | Навоий ш.      | 18-мактаб  | Боева Шаҳноза                     |
| 6  | Шарафеева Лиля                        | Самарқанд  | Каттақўрғон ш. | 3-мактаб   | Фозилова Моҳира                   |
| 7  | Шафигуллина Эльвира                   | Сирдарё    | Янгиер ш.      | 6-мактаб   | Хайдарова Дилшода                 |
| 8  | Бердиева Ойсоат                       | Сурхондарё | Термиз ш.      | 3-мактаб   | Аликулова Гулсора                 |
| 9  | Азамов Алишер                         | Тошкент ш. | Паркент т.     | 14-мактаб  | Норматова Матлуба                 |
| 10 | Якуббеков Равшан                      | Тошкент ш. | Сирғали т.     | 6-мактаб   | Ҳамраев Сафарали                  |
| 11 | Иминова Шахнозахон                    | Фаргона    | Марғилон ш.    | 6-мактаб   | Аъзамов Муҳаллас                  |
| 12 | Шихов Ибрат                           | Хоразм     | Урганч ш.      | 3-гимназия | Эшчанова Гуландом                 |

## РУС ТИЛИ ВА АДАБИЁТИ (рус мактабларида) ФАНИ БЎЙИЧА ҒОЛИБЛАР ҲАҚИДА МАЪЛУМОТ

| №  | Ғолиб ўқувчининг исми<br>ва фамилияси | Вилоят     | Туман, шаҳар | Мактаб     | Ўқитувчининг<br>исми ва фамилияси |
|----|---------------------------------------|------------|--------------|------------|-----------------------------------|
| 1  | Ильмуродова Айгуль                    | Қ.қалпоқ.  | Тахياتош ш.  | 2-мактаб   | Овезова Галина                    |
| 2  | Мельникова Марсель                    | Андижон    | Андижон ш.   | 2-мактаб   | Гришакова Светлана                |
| 3  | Райманов Анвар                        | Бухоро     | Бухоро ш.    | 29-мактаб  | Гуданова Сафия                    |
| 4  | Есаян Соня                            | Жиззах     | Дустлик т.   | 14-мактаб  | Ким Адалина                       |
| 5  | Сейтамирза Дилора                     | Наманган   | Наманган ш.  | 34-мактаб  | Кашина Наталья                    |
| 6  | Есипенко Светлана                     | Навоий     | Навоий ш.    | 6-мактаб   | Чижмак Инга                       |
| 7  | Бараташвили Илькинур                  | Самарқанд  | Темириул т.  | 43-мактаб  | Смелова Римма                     |
| 8  | Ғазизова Линара                       | Сирдарё    | Янгиер       | 11-мактаб  | Сапрыкина Наталья                 |
| 9  | Худаймуратова Олеся                   | Сурхондарё | Жарқўрғон т. | 1-мактаб   | Карпенко Любовь                   |
| 10 | Агнвина Анна                          | Тошкент    | Бекобод ш.   | 5-мактаб   | Каблукова Люция                   |
| 11 | Грищенко Александр                    | Тошкент ш. | Миробод т.   | 110-мактаб | Нарматова Людмила                 |
| 12 | Рафуддинова Фаузия                    | Фаргона    | Киргули т.   | ШОР лиц.   | Гигинешвили Нина                  |
| 13 | Кан Сергей                            | Хоразм     | Урганч ш.    | 10-мактаб  | Каримова Олтиной                  |

## МАТЕМАТИКА ФАНИ БЎЙИЧА ВИЛОЯТ ҒОЛИБЛАРИ ҲАҚИДА МАЪЛУМОТ

| №  | Ғолиб ўқувчининг исми<br>ва фамилияси | Вилоят     | Туман, шаҳар | Мактаб                          | Ўқитувчининг<br>исми ва фамилияси |
|----|---------------------------------------|------------|--------------|---------------------------------|-----------------------------------|
| 1  | Пазиллов Ғалимжон                     | Қ.қалпоқ.  | Тўрткул т.   | 42-мактаб                       | Ғазилова Агдаул                   |
| 2  | Қурбонов Азизбек                      | Андижон ш. | Марҳамат т.  | 3-лицей                         | Бакиров Орифжон                   |
| 3  | Умаров Муроджон                       | Бухоро     | Қорақул т.   | 1-мак.инт.                      | Холниёзов Сабдулло                |
| 4  | Қудратов Эркин                        | Жиззах     | Ғаллаорол т. | 25-мактаб                       | Мустанов Дониёр                   |
| 5  | Джурбаев Махмуд                       | Қашқадарё  | Қарши ш.     | 25-мак.турк.лиц.                | Сағдиев Улугбек                   |
| 6  | Улжабоев Жавлонбек                    | Наманган   | Наманган ш.  | Аниқ ва табиий<br>фанлар лицейи | Азизов Олимжон                    |
| 7  | Муҳитдинов Алишер                     | Навоий     | Навоий ш.    | 1-гим.мак.                      | Косичина Эмма                     |
| 8  | Мардиев Азизжон                       | Самарқанд  | Самарқанд ш. | СамДЧТ                          | Мурод Шимшек                      |
| 9  | Жулбеков Бекзод                       | Сирдарё    | Боёвут т.    | Лицей                           | Урозов Раҳматилла                 |
| 10 | Саломов Шавкат                        | Сурхондарё | Термиз ш.    | 6-икт.мак.-инт.                 | Орипова Шоҳида                    |
| 11 | Сайдирифов Бекзод                     | Тошкент    | Ангрен ш.    | Узб.турк.лиц.                   | Эрсан Демирдалич                  |
| 12 | Пинчук Анна                           | Тошкент ш. | Миробод т.   | 110-мактаб                      | Туратдинова Ирина                 |
| 13 | Усмонов Шавкат                        | Фаргона    | Фаргона ш.   | Узб.турк.лиц.                   | Қаламжи А.                        |
| 14 | Рузимов Мансурбек                     | Хоразм     | Урганч ш.    | 6-мак.интер.                    | Атаев Шоназар                     |

## ФИЗИКА ФАНИ БЎЙИЧА ВИЛОЯТ ҒОЛИБЛАРИ ҲАҚИДА МАЪЛУМОТ

| №  | Ғолиб ўқувчининг исми<br>ва фамилияси | Вилоят     | Туман, шаҳар | Мактаб        | Ўқитувчининг<br>исми ва фамилияси |
|----|---------------------------------------|------------|--------------|---------------|-----------------------------------|
| 1  | Судайманов Ильяс                      | Қ.қалпоқ.  | Нукус ш.     | 7-лицей       | Халил Жомкул                      |
| 2  | Саттаров Мадор                        | Андижон    | Булоқбоши т. | 14-мак.интер. | Исоқов Ашурбек                    |
| 3  | Шахмардонов Азамат                    | Бухоро     | Бухоро ш.    | Узб.турк.лиц. | Арслон Умар                       |
| 4  | Кубаев Махмуд                         | Жиззах     | Жиззах ш.    | 1-вил.лиц.    | Димирхон Илхом                    |
| 5  | Шеркулов Бахтиёр                      | Қашқадарё  | Ғузур т.     | 2-лицей интр. | Тошпулатов Бобур                  |
| 6  | Ҳаджаев Неъматжон                     | Наманган   | Норин т.     | Интр.лицей    | Дармонов Илхом                    |
| 7  | Мутинов Руслан                        | Навоий     | Навоий т.    | 1-мактаб      | Дустов Носир                      |
| 8  | Рузиев Санжар                         | Самарқанд  | Самарқанд ш. | СамДЧТ        | Салим Гур                         |
| 9  | Жабиров Алишер                        | Сурхондарё | Сариосиё т.  | 48-мактаб     | Гулмирзаев Абдулло                |
| 10 | Эргашев Шороф                         | Тошкент    | Чиноз т.     | 2-мактаб      | Қодиров О.                        |
| 11 | Сабуров Бахтиёр                       | Тошкент ш. | Тошкент ш.   | Узб.турк.лиц. | Мурат Сонжақ                      |
| 12 | Алиев Акмал                           | Фаргона    | Қўқон ш.     | Икт.гим.      | Холматов Ваҳоб                    |
| 13 | Сапаев Хушнуд                         | Хоразм     | Урганч ш.    | 6-мак.интер.  | Рузметов Зокир                    |

## ИНФОРМАТИКА ФАНИ БЎЙИЧА ВИЛОЯТ ҒОЛИБЛАРИ ҲАҚИДА МАЪЛУМОТ

| № | Ғолиб ўқувчининг исми<br>ва фамилияси | Вилоят | Туман, шаҳар | Мактаб | Ўқитувчининг<br>исми ва фамилияси |
|---|---------------------------------------|--------|--------------|--------|-----------------------------------|
|---|---------------------------------------|--------|--------------|--------|-----------------------------------|

|    |                      |            |                  |                           |                     |
|----|----------------------|------------|------------------|---------------------------|---------------------|
| 1  | Торемуратов Сатмурат | Қ.қалпоқ.  | Нукус ш.         | 2-лицей-инт.              | Сапариязов Абай     |
| 2  | Рахмонов Мансурбек   | Андижон    | Марҳамат т.      | 3-лицей                   | Сулаймонова Холида  |
| 3  | Аҳмедов Ҳикмат       | Бухоро     | Жондор т.        | 20-интр.мак.              | Рустамов Ҳаким      |
| 4  | Мусаев Азамат        | Жиззах     | Жиззах ш.        | 1-вил.лиц.                | Аҳмедов Қудрат      |
| 5  | Алилова Дилдора      | Қашқадарё  | Қарши ш.         | 1-гимназия                | Холмонова Гулчехра  |
| 6  | Қорабоев Ахроржон    | Наманган   | Янгиқўрғон т.    | Интр.лицей                | Қирғизова Ҳадичахон |
| 7  | Беркашев Дмитрий     | Тошкент ш. | Мирзо Улугбек т. | 50-мактаб                 | Беркашева Татьяна   |
| 8  | Нормуратов Александр | Навоий     | Навоий ш.        | сат лицейи                | Петрих Татьяна      |
| 9  | Қўчқоров Шерзод      | Самарқанд  | Самарқанд ш.     | 1-гимназия                | Мехмет Баста        |
| 10 | Уразов Шерзод        | Сирдарё    | Боёвут т.        | Сам ДЧТ узбек-турк лицейи | Хайдаров Ҳасан      |
| 11 | Норқобилов Акрам     | Сурхондарё | Бойсун т.        | Лицей                     | Норқобилов Малла    |
| 12 | Быков Владимир       | Тошкент    | Олмалик ш.       | 28-мактаб                 | Арзамасова Надежда  |
| 13 | Арибжанов            | Фаргона    | Фаргона ш.       | 16-мактаб                 | Сапри Қодри         |
| 14 | Муҳаммадалихон       | Хоразм     | Шовот т.         | Турк.лиц.                 | Рузметов Зокир      |

## КИМЁ ФАНИ БЎЙИЧА ВИЛОЯТ ҒОЛИБЛАРИ ҲАҚИДА МАЪЛУМОТ

| №  | Ғолиб ўқувчининг исми<br>ва фамилияси | Вилоят     | Туман, шаҳар   | Мактаб                   | Ўқитувчининг<br>исми ва фамилияси |
|----|---------------------------------------|------------|----------------|--------------------------|-----------------------------------|
| 1  | Ниязимбетов Рашид                     | Қ.қалпоқ.  | Нукус ш.       | 37-лицей                 | Тажимуратова Айсулу               |
| 2  | Сарибоев Ойбек                        | Андижон    | Шаҳрихон т.    | 8-мактаб                 | Ғафуров Камолдин                  |
| 3  | Ализов Рамжон                         | Бухоро     | Бухоро ш.      | Узб.турк.лиц.            | Муҳаммад Айдин                    |
| 4  | Шамшиддинов Элдор                     | Жиззах     | Зарбдор т.     | 1-мактаб                 | Шамсуддинов Валентина             |
| 5  | Муродова Дилноза                      | Қашқадарё  | Ғузур т.       | 1-лицей                  | Норқобилов Норбута                |
| 6  | Маҳмудхонов Баҳромхон                 | Наманган   | Наманган ш.    | Аниқ ва ижт.<br>фан.лиц. | Мадраҳимова Кароматхон            |
| 7  | Бардин Сергей                         | Навоий     | Навоий ш.      | 1-гимназия               | Мурлишова Й.К.                    |
| 8  | Сапаров Аминжон                       | Самарқанд  | Каттақўрғон ш. | 6-мактаб                 | Давилова Римма                    |
| 9  | Бабаева Сайёра                        | Сирдарё    | Гулистон ш.    | Лицей                    | Бобоева Собира                    |
| 10 | Менглиева Зулфизар                    | Сурхондарё | Шўрчи т.       | 3-мактаб                 | Қодирова Дилбар                   |
| 11 | Тилемисов Султан                      | Тошкент    | Қиёрай т.      | 1-с. узб.турк.           | Микаил Гокмен                     |
| 12 | Николаенков Тимофей                   | Тошкент ш. | Яккасарой т.   | 89-мактаб                | Косников Виктор                   |
| 13 | Солиқов Раҳимжон                      | Фаргона    | Қўқон ш.       | Интернат                 | Исроилова Шоҳида                  |
| 14 | Маткаримов Акмал                      | Хоразм     | Хива т.        | 2-лиц.интер.             | Абдуллаев Пулат                   |

## ГЕОГРАФИЯ ФАНИ БЎЙИЧА ВИЛОЯТ ҒОЛИБЛАРИ ҲАҚИДА МАЪЛУМОТ

| №  | Ғолиб ўқувчининг исми<br>ва фамилияси | Вилоят     | Туман, шаҳар  | Мактаб            | Ўқитувчининг<br>исми ва фамилияси |
|----|---------------------------------------|------------|---------------|-------------------|-----------------------------------|
| 1  | Ибраимова Азиза                       | Қ.қалпоқ.  | Тўрткул ш.    | 59-мактаб         | Матқубова М.                      |
| 2  | Туланов Акмалжон                      | Андижон    | Марҳамат т.   | 31-лицей          | Давронов Ҳамробек                 |
| 3  | Бахронова Азиза                       | Бухоро     | Вобкент т.    | 39-мактаб         | Турдиева Жамила                   |
| 4  | Омонова Гулмира                       | Жиззах     | Зафаробод т.  | 10-мактаб         | Норкулова Назира                  |
| 5  | Боллиев Ором                          | Қашқадарё  | Чирокчи т.    | 93-мактаб         | Номозов Қурбон                    |
| 6  | Қамбаров Маъруфжон                    | Наманган   | Турақўрғон т. | Икт.банк лиц.     | Валиева Рита                      |
| 7  | Шадиева Дилдора                       | Навоий     | Наваҳор т.    | 7-мактаб          | Каҳҳорова Моҳира                  |
| 8  | Муротов Дилшод                        | Самарқанд  | Самарқанд ш.  | СамДЧТ            | Раҳмонов Турсун                   |
| 9  | Сарибаев Уткиржон                     | Сирдарё    | Гулистон ш.   | узбек-турк лицейи | Позиллов Абдувоҳид                |
| 10 | Тлярова Зулфия                        | Сурхондарё | Жарқўрғон т.  | Хор.тил.лиц.      | Абдуназаров Р.                    |
| 11 | Эгамов Жамшид                         | Тошкент    | Ангрен ш.     | 12-мактаб         | Хотамов Қодирали                  |
| 12 | Сафахонов Бердиёр                     | Тошкент ш. | Ҳамза т.      | Узб.турк.лиц.     | Раимжонов Зокир                   |
| 13 | Таджилиев Давронбек                   | Фаргона    | Марғилон ш.   | Узб.турк.лиц.     | Абдуллаев Адаҳамжон               |
| 14 | Матжонов Тоҳир                        | Хоразм     | Шовот т.      | Истиқ.гим.        | Ҳасанова Зухра                    |

## ЧИЗМАЧИЛИК ФАНИ БЎЙИЧА ВИЛОЯТ ҒОЛИБЛАРИ ҲАҚИДА МАЪЛУМОТ

| №  | Ғолиб ўқувчининг исми<br>ва фамилияси | Вилоят     | Туман, шаҳар  | Мактаб     | Ўқитувчининг<br>исми ва фамилияси |
|----|---------------------------------------|------------|---------------|------------|-----------------------------------|
| 1  | Сейтманов Рустем                      | Қ.қалпоқ.  | Қўнғирот т.   | 36-мактаб  | Пак Арина Д.                      |
| 2  | Ташмаматова Насибахон                 | Андижон    | Қўрғонтепа т. | 1-мактаб   | Тошматова Озода                   |
| 3  | Джафаров Бобир                        | Бухоро     | Вобкент т.    | 21-мактаб  | Маҳмудов Абдурахмон               |
| 4  | Абдурахмонов Жаҳонгир                 | Жиззах     | Баҳмал т.     | 4-лицей    | Тошбеков Ҳамид                    |
| 5  | Эшқуватов Камол                       | Қашқадарё  | Шаҳрисабз т.  | 101-мактаб | Қурбонов Урал                     |
| 6  | Қодиров Ҳабибжон                      | Наманган   | Турақўрғон т. | 24-мактаб  | Қодиров Воҳиджон                  |
| 7  | Азанов Дмитрий                        | Навоий     | Зарафшон ш.   | 1-гимназия | Расулова Людмила                  |
| 8  | Илманов Қаҳрамон                      | Самарқанд  | Нарпай т.     | 31-мактаб  | Жумаев Саид                       |
| 9  | Рузиев Жаҳанмурал                     | Сирдарё    | Гулистон т.   | 1-мактаб   | Милтиқбоев Усмон                  |
| 10 | Алимов Саитмурод                      | Сурхондарё | Бандихон т.   | 1-мактаб   | Абдурахимов Лолабек               |
| 11 | Валеев Акмал                          | Тошкент    | Тошкент т.    | 35-мактаб  | Суфьянов Усейин                   |
| 12 | Абдулпуқуров Хуршид                   | Тошкент ш. | Яккасарой т.  | 118-мактаб | Қўчқаров Нурмуҳаммад              |
| 13 | Собиров Рустамжон                     | Фаргона    | Сух т.        | Лицей      | Қамбаров И.                       |
| 14 | Авазов Хошимжон                       | Хоразм     | Питнак ш.     | 1-лицей    | Латипов Махсуд                    |

## НЕМИС ТИЛИ ФАНИ БЎЙИЧА ВИЛОЯТ ҒОЛИБЛАРИ ҲАҚИДА МАЪЛУМОТ

| №  | Ғолиб ўқувчининг исми<br>ва фамилияси | Вилоят     | Туман, шаҳар   | Мактаб     | Ўқитувчининг<br>исми ва фамилияси |
|----|---------------------------------------|------------|----------------|------------|-----------------------------------|
| 1  | Алимов Юлдаш                          | Қ.қалпоқ.  | Элликқалта т.  | 3-лицей    | Қаландарова Нуқулжон              |
| 2  | Аҳмедова Олия                         | Андижон    | Асака ш.       | 9-мактаб   | Яризлима М.М.                     |
| 3  | Ҳасанов Анваржон                      | Бухоро     | Ғиждувон т.    | 15-мактаб  | Абдуллаев Ғофир                   |
| 4  | Умаров Бекзод                         | Жиззах     | Ғаллаорол т.   | 2-лицей    | Султонова Фотима                  |
| 5  | Бекназарова Мавжуда                   | Қашқадарё  | Яккабоғ т.     | 79-мактаб  | Тошқуллова Лола                   |
| 6  | Мадраҳимова Муборақ                   | Наманган   | Янгиқўрғон т.  | 9-мактаб   | Дадабоева Малика                  |
| 7  | Бердиева Комила                       | Навоий     | Навоий ш.      | 11-мактаб  | Тошпулатова Барно                 |
| 8  | Каримов Шерзод                        | Самарқанд  | Каттақўрғон ш. | 9-мактаб   | Усмонова Шоира                    |
| 9  | Тешабаева Санобар                     | Сирдарё    | Гулистон т.    | 10-мактаб  | Хужаметова Марофат                |
| 10 | Асланова Матлубахон                   | Сурхондарё | Денов т.       | 32-мактаб  | Бозорова Н.                       |
| 11 | Лим Наталья                           | Тошкент    | Қуйи Чирчиқ т. | 19-мактаб  | Тигай Павлина                     |
| 12 | Банина Алена                          | Тошкент ш. | Ҳамза т.       | 282-мактаб | Ли Анжела                         |
| 13 | Косимов Александр                     | Фаргона    | Марғилон ш.    | 6-мактаб   | Михаил Валзер                     |
| 14 | Қўнназарова Гулшод                    | Хоразм     | Хива т.        | 2-лицей    | Худайберганава С.                 |



# ОЛИМПИАДАСИНИНГ ЯКУНЛОВЧИ, РЕСПУБЛИКА ЎҚУВЧИЛАР РЎЙХАТИ

## ФРАНЦУЗ ТИЛИ ФАНИ БЎЙИЧА ВИЛОЯТ ҒОЛИБЛАРИ ҲАҚИДА МАЪЛУМОТ

| №  | Ғолиб ўқувчининг исми<br>ва фамилияси | Вилоят     | Туман, шаҳар  | Мактаб          | Ўқитувчининг<br>исми ва фамилияси |
|----|---------------------------------------|------------|---------------|-----------------|-----------------------------------|
| 1  | Хайтбаева Феруза                      | Қ.қалпоқ   | Беруний т.    | 3-мактаб        | Хаитметов Оллаер                  |
| 2  | Қучқорова Сайёра                      | Андижон    | Избоскан т.   | 25-мактаб       | Камолова Ҳидоят                   |
| 3  | Эргашев Жавлонбек                     | Бухоро     | Ғиждувон т.   | 3-мак.-интернат | Ҳасанов Абдурашид                 |
| 4  | Равшанов Умиджон                      | Жиззах     | Зафаробод т.  | 8-мактаб        | Абдаллаева Раҳима                 |
| 5  | Ашуров Журабек                        | Қашқадарё  | Ғузор т.      | Жаҳ.тил.лиц.    | Эшпулатова Дилфуза                |
| 6  | Сойибжонова Дилшола                   | Наманган   | Поп т.        | 10-мактаб       | Усмонов Абдуллажон                |
| 7  | Раҳимова Муҳайё                       | Навоий     | Қизилтепа т.  | 22-мактаб       | Исмаев Сайдулло                   |
| 8  | Доронина Виктория                     | Самарқанд  | Темирийул     | 43-мактаб       | Арутюнян Изабелла                 |
| 9  | Хонкелдиева Хуршида                   | Сирдарё    | Ш. Рашидов т. | 2-мактаб        | Шукурова Ханифа                   |
| 10 | Халилова Фарангиз                     | Сурхондарё | Узун т.       | 13-мактаб       | Шарипова И.                       |
| 11 | Мирзахмедов Рашид                     | Тошкент в  | Юқори-Чирчиқ  | 24-мактаб       | Жумамбетова Бутакуз               |
| 12 | Гибайдуллина Альбина                  | Тошкент ш  | Юнусобод т.   | 51-мактаб       | Омельченко Елена                  |
| 13 | Николаева Елена                       | Фарғона в  | Фарғона ш     | 3-мактаб        | Хужаева Галина                    |
| 14 | Дусимметова Камолот                   | Хоразм в   | Янгибозор т.  | 9-лицей         | Мадаминова Зулхумор               |

## РУС ТИЛИ ФАНИ БЎЙИЧА (ЎЗБЕК МАКТАБЛАРИДА) ВИЛОЯТ ҒОЛИБЛАРИ ҲАҚИДА МАЪЛУМОТ

| №  | Ғолиб ўқувчининг исми<br>ва фамилияси | Вилоят     | Туман, шаҳар   | Мактаб        | Ўқитувчининг<br>исми ва фамилияси |
|----|---------------------------------------|------------|----------------|---------------|-----------------------------------|
| 1  | Бабаниязов Алишер                     | Қ. қалпоқ  | Нукус ш.       | 2-лицей       | Абдукадырова Амина                |
| 2  | Умаров Сардов                         | Андижон    | Асака т.       | 25-Ҳарбий лиц | Нурматов Акбар                    |
| 3  | Норова Дилноза                        | Бухоро     | Бухоро ш.      | 4-мактаб      | Файзуллаева Моҳира                |
| 4  | Наркулова Дилрабо                     | Жиззах     | Зарбдор т.     | Лицей интер   | Туратова Нигора                   |
| 5  | Раҳмонов Мирвоҳид                     | Навоий     | Навоий ш.      | 19-лицей      | Никкель Екатирина                 |
| 6  | Эгамова Гули                          | Наманган   | Наманган ш.    | Тиллар лиц.   | Носирова Малика                   |
| 7  | Маматова Юлдуз                        | Самарқанд  | Каттақурғон т. | 43-мактаб     | Галимова Фоя                      |
| 8  | Хужанов Умид                          | Сурхондарё | Қизирик т.     | 2-мактаб      | Қосимова Т.                       |
| 9  | Ғаппизов Заур                         | Тошкент    | Чиноз т.       | 2-мактаб      | Ким Роиса                         |
| 10 | Абдурахмонова Насиба                  | Тошкент    | Миробод т.     | 110-мактаб    | Хаджаева Назлы                    |
| 11 | Иброҳимова Гулнозхон                  | Фарғона    | Бувайда т.     | Лицей-интер.  | Тожиёв Мансур                     |
| 12 | Хайитова Моҳитул                      | Хоразм     | Қушқупис т.    | 4-лицей       | Жуманиёзова Замира                |

## ИНГЛИЗ ТИЛИ ФАНИ БЎЙИЧА ВИЛОЯТ ҒОЛИБЛАРИ ҲАҚИДА МАЪЛУМОТ

| №  | Ғолиб ўқувчининг исми<br>ва фамилияси | Вилоят     | Туман, шаҳар | Мактаб          | Ўқитувчининг<br>исми ва фамилияси |
|----|---------------------------------------|------------|--------------|-----------------|-----------------------------------|
| 1  | Атажанов Рустам                       | Қ. қалпоқ  | Нукус ш.     | 7-лицей         | Тамер Сертхон                     |
| 2  | Хошимов Наврузбек                     | Андижон    | Марҳамат т.  | 7-гимназия      | Аҳмедов Латиф                     |
| 3  | Султонов Бахтиёр                      | Бухоро     | Бухоро ш.    | Ўзб. турк. лиц. | Кетонов Булди                     |
| 4  | Жаҳонгирон Санжар                     | Жиззах     | Жиззах ш.    | 1-вил.лиц.      | Мустафо Ужал                      |
| 5  | Юсупов Матруф                         | Қашқадарё  | Қарши ш.     | 1-гимназия      | Абдуллаева Усмон                  |
| 6  | Азиева Элла                           | Наманган   | Наманган ш.  | 6-мактаб        | Абляметова Неля                   |
| 7  | Аҳмедов Ильдар                        | Навоий     | Навоий ш.    | 4-гимназия      | Тимошенко Асия                    |
| 8  | Шарипов Бобошер                       | Самарқанд  | Самарқанд ш. | Сам ДЧТИ        | узбек.турк.лиц.                   |
| 9  | Нуринова Нилуфар                      | Сирдарё    | Сирдарё в.   | Хор.тил. лиц.   | Маруф Челеби                      |
| 10 | Муминов Шерзод                        | Сурхондарё | Термиз ш.    | ОЗМИ            | Усмонов Зафар                     |
| 11 | Ҳақимов Саидгали                      | Тошкент    | Ангрен ш.    | Ўзб. турк. лиц. | Раҳмонов Юсуф                     |
| 12 | Кришницна Юлия                        | Тошкент    | Ҳамза т.     | 145-мактаб      | Кучук Халил                       |
| 13 | Латибжанов Бекзод                     | Фарғона    | Фарғона ш.   | Фар ДУ.лиц.     | Левина Тютяна                     |
| 14 | Курбаниязова Тамара                   | Хоразм     | Урганч ш.    | 3-гимназия      | Атамирзаева У.                    |
|    |                                       |            |              |                 | Сиренко Юрий                      |

## БИОЛОГИЯ ФАНИ БЎЙИЧА ВИЛОЯТ ҒОЛИБЛАРИ ҲАҚИДА МАЪЛУМОТ

| №  | Ғолиб ўқувчининг исми<br>ва фамилияси | Вилоят     | Туман, шаҳар | Мактаб        | Ўқитувчининг<br>исми ва фамилияси |
|----|---------------------------------------|------------|--------------|---------------|-----------------------------------|
| 1  | Атаниязов Мансурбек                   | Қ. Қалпоқ  | Элликқалъа т | 2-лицей       | Ражабов Атахан                    |
| 2  | Шириноова Орзигул                     | Бухоро     | Бухоро ш.    | БДУ ақд. Лиц. | Казаков Аваз                      |
| 3  | Саатова Тансикой                      | Жиззах     | Жиззах ш.    | 12-мактаб     | Саидлахмедова Комила              |
| 4  | Мавлонов Бобур                        | Қашқадарё  | Китоб т.     | 1-лицей       | Қурбонова Майрам                  |
| 5  | Мухаммадиева Шахло                    | Наманган   | Учқурғон т.  | 24-мактаб     | Ғаниева Муҳаббат                  |
| 6  | Тухтаева Хулкар                       | Навоий     | Нурота т.    | 42-мактаб     | Ражабова Азиза                    |
| 7  | Валиев Рустам                         | Самарқанд  | Самарқанд ш. | Сам ДЧТИ      | узбек.турк.лиц.                   |
| 8  | Тагаева Шахноза                       | Сирдарё    | Гулистон ш.  | 2-мактаб      | Бекир Шахин                       |
| 9  | Мадартов Баҳром                       | Сурхондарё | Термиз ш.    | 2-мактаб      | Гринкова Ольга                    |
| 10 | Ражапова Дилафруз                     | Тошкент    | Оққурғон т.  | Лицей         | Эшпулатова Хумор                  |
| 11 | Михайлова Елена                       | Тошкент    | Сирғали т.   | 300-мактаб    | Шайизокова Муқаллам               |
| 12 | Дадажонова Иродахон                   | Фарғона    | Фарғона ш.   | ФДУ 11-лицей  | Шайхутдинова Н                    |
| 13 | Оллаберганаева Ойша                   | Хоразм     | Урганч т.    | 45-лицей      | Махмудов В.                       |
|    |                                       |            |              |               | Жабборов Н.                       |

## ТАРИХ ФАНИ БЎЙИЧА ВИЛОЯТ ҒОЛИБЛАРИ ҲАҚИДА МАЪЛУМОТ

| № | Ғолиб ўқувчининг исми<br>ва фамилияси | Вилоят    | Туман, шаҳар | Мактаб    | Ўқитувчининг<br>исми ва фамилияси |
|---|---------------------------------------|-----------|--------------|-----------|-----------------------------------|
| 1 | Джумаев Икром                         | Қ. қалпоқ | Хужайли т.   | 62-мактаб | Уснатина З.                       |
| 2 | Исмонов Абдувосит                     | Андижон   | Марҳамат т.  | 31-лицей  | Исаков Маҳмаджон                  |

|    |                     |            |               |                           |                      |
|----|---------------------|------------|---------------|---------------------------|----------------------|
| 3  | Атаев Алишер        | Бухоро     | Бухоро т.     | 3-мактаб                  | Турсунова Нодира     |
| 4  | Тухтаев Шерзод      | Жиззах     | Жиззах ш.     | 1-вилоят лиц.             | Эргашева Мавлуда     |
| 5  | Ваҳобов Фарҳод      | Наманган   | Косонсой т.   | 33-мактаб                 | Қаҳҳаров Абдуманнон  |
| 6  | Ниезов Амрилло      | Навоий     | Қизилтепа т.  | 14-мактаб                 | Раҳматова Сафия      |
| 7  | Хомидов Хусниддин   | Самарқанд  | Самарқанд ш.  | Сам ДЧТ ўзбек<br>турк.лиц | Ризаев Баҳром        |
| 8  | Уринбаев Жамшид     | Сирдарё    | Боёвут т.     | Лицей                     | Махмудов Воҳид       |
| 9  | Талжиев Илхом       | Сурхондарё | Денов т.      | 32-мактаб                 | Омонов Нормурод      |
| 10 | Эгамбердиев Достон  | Тошкент    | Чиноз т.      | 2-мактаб                  | Маҳкамowa Дилором    |
| 11 | Сайфиева Гузал      | Тошкент ш  | Мирзо Улутбек | Ўз. турк.лиц.             | Нишанбаева Энажон    |
| 12 | Раҳимов Абдуқаҳҳор  | Фарғона    | Маргилон ш.   | Истиқ. гим.               | Абдурахимова Дилором |
| 13 | Бабажонов Сардорбек | Хоразм     | Янгибозор т.  | 10-лицей                  | Холметова Нигора     |

## ҲУҚУҚ ФАНИ БЎЙИЧА ВИЛОЯТ ҒОЛИБЛАРИ ҲАҚИДА МАЪЛУМОТ

| №  | Ғолиб ўқувчининг исми<br>ва фамилияси | Вилоят     | Туман, шаҳар  | Мактаб                      | Ўқитувчининг<br>исми ва фамилияси |
|----|---------------------------------------|------------|---------------|-----------------------------|-----------------------------------|
| 1  | Хожамуратов Куанышбай                 | Қ.қалпоқ   | Нукус ш.      | 7-лицей                     | Отешов Алекбой                    |
| 2  | Абдуллаев Шохрух                      | Андижон    | Избоскан т.   | 27-мактаб                   | Акрамов Зокиржон                  |
| 3  | Хотамова Насиба                       | Бухоро     | Бухоро ш.     | 25-мактаб                   | Бобоева Лола                      |
| 4  | Кулматов Миркомил                     | Жиззах     | Ғаллаорол ш.  | 3-лицей интр.               | Қурбонов Улутбек                  |
| 5  | Ваҳобов Фаррух                        | Қашқадарё  | Китоб т.      | 2-лицей интр.               | Ашуров Ғани                       |
| 6  | Улутхўжаев Равшанжон                  | Наманган   | Косонсой т.   | Лицей                       | Жураева Мамлакат                  |
| 7  | Санақулова Зебо                       | Навоий     | Навоий ш.     | 11-мактаб                   | Утапов Абдумутал                  |
| 8  | Қосимов Журабек                       | Самарқанд  | Самарқанд     | Сам ДЧТ<br>ўзбек.турк. лиц. | Ризаев Баҳром                     |
| 9  | Пирманова Азиза                       | Сирдарё    | Гулистон т    | 1-мактаб                    | Эшматова Феруза                   |
| 10 | Усманов Эркин                         | Сурхондарё | Қизирик т.    | 36-мактаб                   | Қосимов Абдуқажом                 |
| 11 | Исмоилов Ислам                        | Тошкент    | Ангрен ш.     | Ўзб. турк. лиц.             | Ибрагимов Абдулазиз               |
| 12 | Юсупов Улутбек                        | Тошкент ш. | Мирзо Улутбек | 121-мактаб                  | Эркаева Мунира                    |
| 13 | Мельников Хамиджон                    | Фарғона    | Сух т.        | 2-лицей                     | Нипионов Додонишон                |
| 14 | Абдиримов Санъат                      | Хоразм     | Янгибозор     | 10-лицей                    | Бектимиров Ҳамро                  |

## ҚОЗОҚ ТИЛИ ВА АДАБИЁТИ ФАНИ БЎЙИЧА ВИЛОЯТ ҒОЛИБЛАРИ ҲАҚИДА МАЪЛУМОТ

| № | Ғолиб ўқувчининг исми<br>ва фамилияси | Вилоят    | Туман, шаҳар | Мактаб    | Ўқитувчининг<br>исми ва фамилияси |
|---|---------------------------------------|-----------|--------------|-----------|-----------------------------------|
| 1 | Ермаханова Куралай                    | Қ. қалпоқ | Қораузақ т.  | 11-мактаб | Абдиганиева Фатима                |
| 2 | Алдангарова Куралай                   | Бухоро    | Ромитан т.   | 34-мактаб | Қараева Несибели                  |
| 3 | Қонысова Бахтыгул                     | Жиззах    | Зафаробод т. | 20-мактаб | Умирбекова Камила                 |
| 4 | Қозбагарова Марина                    | Навоий    | Томли т.     | 10-мактаб | Балекбаева Шолпан                 |
| 5 | Укибаева Акбайн                       | Сирдарё   | Оқолтин т.   | 3-мактаб  | Умарова Дариға                    |
| 6 | Шайназарова Жулдиз                    | Тошкент   | Бустонлиқ т. | 5-мактаб  | Тургунбоев Тасбалта               |
| 7 | Ертлесова Гулжахан                    | Хоразм    | Питнак ш.    | 5-мактаб  | Боймаханов Нургали                |

## ТОҶИК ТИЛИ ВА АДАБИЁТИ ФАНИ БЎЙИЧА ВИЛОЯТ ҒОЛИБЛАРИ ҲАҚИДА МАЪЛУМОТ

| №  | Ғолиб ўқувчининг исми<br>ва фамилияси | Вилоят     | Туман, шаҳар  | Мактаб        | Ўқитувчининг<br>исми ва фамилияси |
|----|---------------------------------------|------------|---------------|---------------|-----------------------------------|
| 1  | Ортиқова Мамлакат                     | Бухоро     | Ромитан т.    | 24-мактаб     | Фаттоҳов Нуржамол                 |
| 2  | Уроқов Далер                          | Жиззах     | Арнасой т.    | 21-мактаб     | Наврузов Далабой                  |
| 3  | Улжаев Суннат                         | Навоий     | Нурота т.     | 38-мактаб     | Амонов Ибод                       |
| 4  | Ражабова Шоиста                       | Наманган   | Чуст т.       | 58-мактаб     | Умарова Маҳмуда                   |
| 5  | Панжиков Дилмурот                     | Қашқадарё  | Қамаши т.     | М. Турсунзода | Тождулов Турсун                   |
| 6  | Зарипова Матлуба                      | Сурхондарё | Сариосиё т.   | 29-мактаб     | Ҳасратов Т.                       |
| 7  | Раҳимбаев Абдуназар                   | Тошкент    | Ангрен ш.     | 10-мактаб     | Муҳиддинова Бибисора              |
| 8  | Латипова Гулдаста                     | Самарқанд  | Пастдаргом т. | 19-мактаб     | Муқимова Ибодат                   |
| 9  | Хусайнова Машиҳура                    | Сирдарё    | Сайхун т.     | 19-мактаб     | Хужаев Додо                       |
| 10 | Маносов Ойбек                         | Фарғона    | Сух т.        | 2-лицей       | Ҳолдоров Атҳам                    |

## ОНА ТИЛИ ВА АДАБИЁТИ (МАХСУС МАКТАБЛАР) ФАНИ БЎЙИЧА ВИЛОЯТ ҒОЛИБЛАРИ ҲАҚИДА МАЪЛУМОТ

| № | Ғолиб ўқувчининг исми<br>ва фамилияси | Вилоят     | Туман, шаҳар | Мактаб                          | Ўқитувчининг<br>исми ва фамилияси |
|---|---------------------------------------|------------|--------------|---------------------------------|-----------------------------------|
| 1 | Абдуразакова Гулмира                  | Андижон    | Асака т.     | 16-мах. мак. ин                 | Маҳкамowa Одина                   |
| 2 | Ташева Манзура                        | Бухоро     | Бухоро ш.    | 24-мах. мак. ин                 | Ҳамдамов Шуқурилло                |
| 3 | Жураев Музаффар                       | Наманган   | Косонсой ш.  | 45-мах. инт.                    | Норбоев Тожибой                   |
| 4 | Сайфуллаева Дилшола                   | Самарқанд  | Самарқанд ш. | 59-мах. интер.                  | Абдуманнопов Абди                 |
| 5 | Низамов Дарибой                       | Тошкент ш. | Ҳамза т.     | қузи ожиз бол.<br>мактаб-интер. | Муминов Сайфулла                  |
| 6 | Аширматов Умирузак                    | Хоразм     | Хива ш.      | 121-мах. мак.                   | Абдуллаев Матёқуб                 |

## МАТЕМАТИКА ФАНИ БЎЙИЧА (МАХСУС МАКТАБЛАР) ВИЛОЯТ ҒОЛИБЛАРИ ҲАҚИДА МАЪЛУМОТ

| № | Ғолиб ўқувчининг исми<br>ва фамилияси | Вилоят   | Туман, шаҳар | Мактаб                        | Ўқитувчининг<br>исми ва фамилияси |
|---|---------------------------------------|----------|--------------|-------------------------------|-----------------------------------|
| 1 | Сидиков Бахтиёр                       | Андижон  | Асака т.     | 16-мактаб. интр               | Ҳолдоров Шокиржон                 |
| 2 | Сафаров Фаёз                          | Бухоро   | Бухоро ш.    | 24-мах. мак. ин               | Муродов Норимон                   |
| 3 | Исмоилов Бахрилло                     | Наманган | Косонсой ш.  | 45-мах. инт.                  | Турсунов Камол                    |
| 4 | Злодеев Александр                     | Тошкент  | Ҳамза т.     | қузи ожиз<br>бол. мактаб-инт. | Джураева Ирина                    |
| 5 | Юсупов Отамурод                       | Хоразм   | Хива ш.      | 121-мах. мак.                 | Худайберганаев Х.                 |



Тарих ҳамиша иқтисодиёт билан чамбарчас боғлиқ ҳолда ривожланиб келган. Давлатлар ўртасидаги ўзаро низолар ва босқинчилик ҳаракатлари бевосита маълум мамлакат ва халқ иқтисодий имкониятларини зўравонлик билан ўзлаштириш, талон-тарож қилиш, кейинчалик ер ости ва ер усти бойликларига эгаллик қилиш мақсадининг маҳсулидир. Демак, халқлар ва мамлакатлар тарихи ўрганилганда унинг иқтисодий имкониятларига алоҳида эътибор бериш зарур. Хусусан, Тошкент Давлат иқтисодиёт университети-нинг "Иқтисодий тарих" кафедрасида иқтисодий меросни ўрганиш яхши йўлга қўйилган.

Шуларни ҳисобга олган ҳолда 1963 йили Саидахмад Фуломов ташаббуси билан ўша даврдаги Тошкент халқ хўжалиги институтига "Халқ хўжалиги ва иқтисодий таълимотлар тарихи" кафедраси очилди. Шу кафедранинг ташкил этиш, уни малакали кадрлар билан таъминлаш, ўқув жараёнини уюштириш, ўқув ва услубий дарслик ва қўлланмалар тайёрлаш, илмий-тадқиқот ишларини олиб бориш ишлари бажарилди. Кафедранинг ўзи-га хос хусусияти шундан иборатки, у Республикада, ҳатто минтақада ягонадир. Шу сабабли иқтисодиёт фанининг муҳим бир таркибий қисми бўлган "Иқтисодиёт тарихи" ва "Иқтисодий таълимотлар тарихи" фанларини ўқитиш, услубий ва илмий ишлар олиб бориш, шу соҳадаги илмий ва педагогик кадрлар тайёрлаш мақсадига айланиб қолди.

Кафедранинг пайдо бўлиши ва ривожланиши Саидахмад Фуломов номи ва меҳнати билан чамбарчас боғлиқ.

С. Фуломов 1910 йил 15 мартда Тошкент шаҳрида зиёлилар оиласида таваллуд топди. Домланинг оталари Саидфуломхон Кўкалдош маррасида мударрис бўлиб, ёшларга билим берган эдилар, акалари Яхё Фуломов таниқли олим академик-археолог бўлган эдилар.

1930 йилдан Ўрта Осиё режа-иқтисодиёт институтида ўқий бошлади ва бир вақтнинг ўзига (ўқитувчи кадрлар етарли эмаслиги ту-

файли) ТошМИ, сўнг қишлоқ хўжалик институтида иқтисодиёт фанидан дарс бера бошлади. 1945 йилдан Юридик институтига ўқитувчилик қила бошлади.

С. Фуломов 1948 йили Г.В. Плеханов номидаги Москва халқ хўжалиги институти (ҳозирги Россия иқтисодиёт академияси) қошидаги иқтисод-саноат Кенгашида номзодлик диссертациясини муваффақиятли ҳимоя қилди ва иқтисодиёт фанлари номзоди бўлди.

Минтақада ҳанузгача ягона бўлган "Халқ хўжалиги ва иқтисодий таълимотлар тарихи" ("Иқтисодий тарих") кафедрасига Саидахмад Фуломов

## Xotira



# ЗУЛМАТНИ ЁРИТАР ИЛМ ЧИРОҒИ

Бу йил таниқли ўзбек олими, иқтисод фанлари доктори, профессор Саидахмад Фуломов таваллудига 90 йил тўлади

1963-1974 йиллари мудирлик қилди. 1975 йили "Қишлоқ хўжалигини ривожлантиришда давлатнинг роли" докторлик диссертациясини муваффақиятли ҳимоя қилиб, иқтисодиёт фанлари доктори илмий даражасига эга бўлди ва унга профессорлик илмий унвони берилди.

Моҳир педагог, ўз илмининг яхши билимдони бўлган Саидахмад ака минглаб кишиларга илм берди, халқнинг саноқатли хизматчиларини тарбиялаш ва етиштиришда, ҳаётга йўланма беришда жонбозлик кўрсатди. Мустабидлик йиллари бу ишни амалга ошириш осон бўлмади. Яхши эсимизда, бир даврда Сталин шахсини яна қайтадан "кўтар-кўтар" бошланди, шунда домла очиқдан-очиқ "халққа қирғин келтирган, каллакесар номини улуғлаш кимга керак" деган эдилар ва бу фикрга қатъий турдилар, тарих домла ҳақ эканлигини тўла исботлади.

Профессор С. Фуломов кўплаб чет эл мамлакатлари иқтисодини, тарихини ва айниқса, Ўзбекистон тарихини чуқур ўрганган бўлиб, "Ўзбекистон келажаги порлоқ ва жаҳон иқтисодиётида ўзининг ўрнини эгаллаши керак" — деб айтган эдилар. Шунингдек, иқтисод назариясининг етакчи олими ҳисобланиб, таниқли классик иқтисодчиларнинг

(Адам Смит, Д. Рикардо, Уильям Петти) китобларини оқлар эдилар.

С. Фуломов ўқитувчилик фаолиятини илмий ишлар билан чамбарчас боғлаган ҳолда олиб борди. Уларнинг илмий ишларида мамлакатимизнинг аграр муносабатлари, кооперация, бозор муносабатларига ўтиш, нодавлат мулкни ривожлантириш каби долзарб муаммолар таҳлил этилган, умумлаштирилган ва назарий ҳамда амалий хулосалар чиқарилган. Домла қаламига мансуб учта монография, иккита йирик ўқув қўлланма, кўплаб илмий рисола ва мақолалар, битта китоблари хорижда (Японияда) инглиз тилида чоп этилган. "Чет эл мамлакатларининг иқтисодий тарихи" (1986 йили) деб номланган салмоқли ўқув қўлланмаси бевосита С. Фуломов раҳбарлигида яратилган ва шу соҳадаги биринчи йирик китоб ҳисобланади. Уларнинг "Иқтисодиёт назарияси тарихи" фанлари бўйича яратган китобларига эътибор қилган бўлган, 1976 йилда уни Вьетнам Халқ Республикаси қишлоқ хўжалигининг иқтисодий ривожланишида фойдаланиш учун сўраб олинган.

Шўролар даврида бундай китобни чоп этиш катта матонатни талаб этар эди, одатда барча дарслик, ўқув-услубий қўлланмалар фақат Москвадан

келтирилганлиги ҳаммага маълум.

Домланинг муҳим хислатларидан бири шу эдики, у киши билимни, иқтисодий ёшларга ямхўр инсон эди. Иқтисодий тарих соҳасидаги катта олим сифатида ўз илмий мактабининг яратди, бу соҳага ёшларни жалб этди. У кишининг бевосита раҳбарлиги остида (нисбатан кичик кафедрада) учта фан доктори ва 12 та фан номзоди етишиб чиқди. Ўқувчилари орасида кўплаб академиклар И.И.Искандаров, Е.Г.Тургулов ва бошқа таниқли олимлар, профессорлар етишиб чиққанлар. Шу кафедра ва унинг илмий салоҳияти туфайли

томонидан олиб борилмоқда. Кафедранинг очилган "Иқтисодий мерос ва жаҳон тажрибаси" илмий лабораториясида "Ўзбекистон иқтисодиёти ва иқтисодий таълимотлари тарихи" муаммолари устида илмий-тадқиқот ишлари давом этмоқда.

Домла университет кутубхонасига алоҳида эътибор билан қараб 3000 га яқин бебаҳо нашрлар ҳада этганлар. Кафедранинг томонидан "Авесто", "Қуръон", ҳадислар ва бошқа асарлар, қўлёзмалар, Жаҳонга таниқли Форобий, Беруний, Ибн Сино, Амир Темур, Улуғбек, Навоий ва бошқа ўнлаб мутафаккирларнинг салмоқли иқтисодий мероси тўғрисида дастлабки маълумотлар тайёрланди ва эълон қилинди.

Илм зулматни ёритади дейдилар. Домланинг ҳаёти илм билан ойдинлашди. Мустабид тузум даврида ҳам бу ойдинлик зарра хиралашмади. Аксинча, кўзларни равшан этгувчи шўъла янглиғ порлайверди. Домла истиқлолни бир дунё ҳаяжон, қувонч билан кутиб олди. Мана энди ишлайдиган, ватан учун яшайдиган давр келди, деб кўп айтарди. У умрининг охиригача (1994 йил 15 август) кафедра профессори, профессор-маслаҳатчи лавозимларида ишлаб келди. Унинг саъйи ҳаракати билан барпо этилган "Иқтисодий тарих" кафедраси республикадаги салмоқли ўқув, ўқув-услубий ва илмий марказга айланган. Бу даргоҳни домла томонидан яратилган бир серҳосил меваги боққа ўхшатиш мумкин.

Талаблар ва ёш ўқитувчилар билими ва тарбиясига катта ҳисса қўшган С. Фуломовнинг баракали фаолияти "Ўзбекистонда хизмат кўрсатган халқ таълими ходими" Фахрий унвони билан тақдирланди. Кўплаб азиз дўстлари, миннатдор шогирдлари ташаббуси билан Саидахмад ака истиқомат қилган кўчага унинг номлари қўйилган.

Устоз Саидахмад Фуломовнинг хотираси ул зот фано хилватига бўлса ҳам ёниқ чироқ янглиғ нур сочиб туради. Шундай вақтда илм — икки дунё саодати эканлиги-га иймон келтирасан...

А. РАЗЗОКОВ,  
профессор



## БИЛИМ ҚАСРИНИНГ ҲАЗИНАБОНИ

—Ўқитувчи бўлишни ёшликлдан орзу қилардим. — дейди Иштихон туманидаги 37-мактаб бошланғич синф ўқитувчиси Номоз ака, — мактабда ўқиб юрганимда, ёш қалблар мураббийси сифатида обрў-эътибор қозongan, ўқитиш-ёзишни ўргатган Абдуҳаким Азизов қалбимда чуқур из қолдирган. Ва шу кишининг таъсирида бошланғич синф ўқитувчиси бўлиб етишишга қарор қилдим. Қароримни устозларим — А.Очилов, Ўзбекистонда хизмат қилган халқ таълими ходими Э.Бозоров, З.Абдурауловларнинг сабоқлари янада қатъийлаштирди.

Фидойи педагог Номоз ака Норовни эл-юрт қаерга лозим курси, қаерда эл-юрт учун купрок нафи тегишини ҳис этса, уша жойда силкидилдан меҳнат қилиб келмоқда. У ўз фаолияти давомида Каттақўрғон туманида ёшлар кўмитасида, бир қатор мактабларда, туман халқ таълими бўлимида иш олиб борди. Хайрли ишларнинг ташкилотчиси сифатида тумандаги 9-мактаб ўқитувчиси Н.Мирзаева, 59-урта мактаб ўқитувчиси Т.Файзуллаевларнинг иш тажрибаларини вилоят миқёсида омалаштириш ишига раҳбарлик қилди. Номоз ака бир неча бор туман, вилоят, Республика педагогик ўқишларида маърузалар билан қатнашган.

У 1994 йилдан Иштихон туманидаги М.Норов номи 37-урта мактабда бошланғич синф ўқитувчиси бўлиб ишлаб боради. Бугунги кунда шу мактабда ёшларга пухта билим бериб қолмоқда. Номоз ака ҳар бир дарсни қурғазма қуроллар асосида олиб боради. Шу кунгача у кишининг турли мавзуларга оид қўлда тайёрланган қурғазмалари мингдан ошиб кетган. Мактабдаги

ҳар бир талбир фидойи ўқитувчининг ўқувчилари катнашувисиз ўтмайди. У киши турли мавзуларда "Ўзбекистон — Ватаним маним", "Одоб яхшими, офтоб яхшими", "Соғ талда соғ ақл", "Нон қалри", "Жаннат оналарнинг оёғи остидадир" номли очик тарбиявий соатлар утказиб келмоқда.

Ўқитувчининг бутун фахри ўқувчиларида, ўзи сочган уруғларнинг ўсишидадир. Номоз ака ўқитган, шогирдлари бутунги кунда ҳаётимизнинг турли жабҳаларида ишламоқдалар.

Номоз ака бахтли инсон, бахтлилиги — унинг шогирдлари ҳаётда ўз ўрнини топганлигида, Ватанимиз равнақи йўлида ўз ҳиссаларини қўшаётганлигидадир.

Номоз ака Норовнинг муносиб хизматлари Ўзбекистон Республикаси халқ таълими аълочиси курак нишони билан тақдирланди. 1994 йилда эса олий тоифали ўқитувчи бўлди.

Номоз ака жонқуяр ўқитувчи бўлиш билан бирга 5 фарзанднинг отаси, 3 неваранинг бобоси. Фарзандлари Дилшоджон, Дилмуроджон, Фарходжон турли соҳаларда самарали меҳнат қилишяпти. Номоз ака буш бўлди дегунча неваралари қўрқовида уларнинг узундан-узун саволларига жавоблар топиш билан овора бўлади. Умр йўлдоши Робия она доимо у кишининг қувончу ташвишларига шерик. Бугун у кишининг хонадониди қўшалоқ тантана — Номоз ака 55 баҳорни, Робия она эса 50 баҳорни қаршиламоқдалар. Биз халқ таълими соҳасида 29 йилдан буюн илм нуруларини сочиб келаятган муътабар устоз ва онахонга байрамнингиз кутлуг бўлсин, деймиз!

Убайдулла МАНСУР



## O'ZBEKISTON BAHORI

Bog' chetida qo'shiq aytib,  
anhor oqar,  
Qo'shiqlari barchamizga  
juda yoqar.  
Tog'imizda shalolalar  
sharqiraydi,  
Yaproqlarda marvaridlar  
yaltiraydi.

Ko'zlarimiz gilam to'qir,  
juda chevar,  
Chevar hamda bilimdonu  
mehnatsevar.  
Bahor kelsa, quvnoq shodon  
yoshu qari,  
O'zbekiston bahoridan  
xursand bari.

Bog'larida o'rik, bodom  
gullagandir,  
Bolalari qo'shiq aytib  
quvnagandir.  
... Bolalilar guvillashib  
yig'ar asal,  
O'zbekistonim bahori  
juda go'zal!

## OLMANING TILIDAN

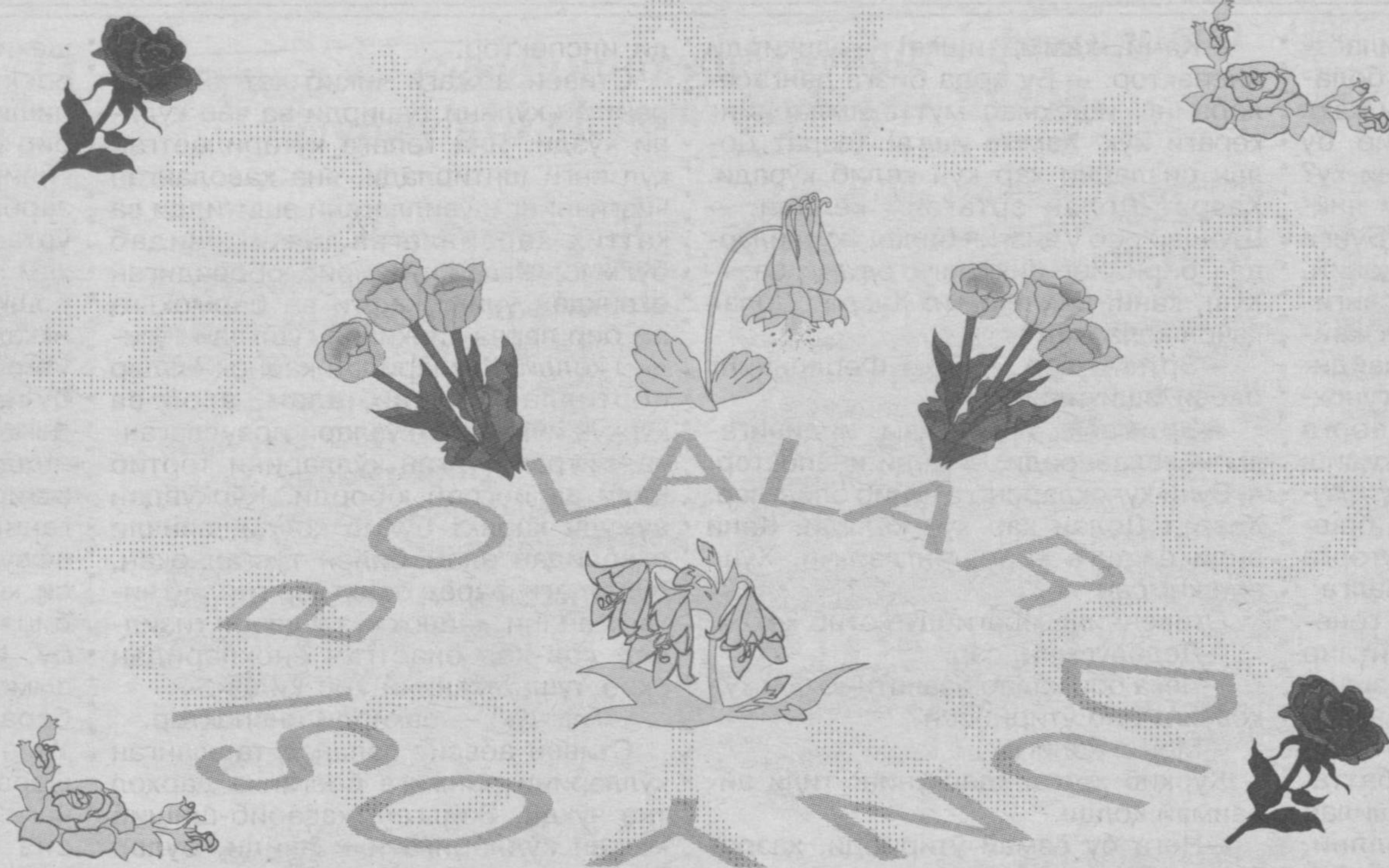
Bolakay, shoshilmagin,  
Oppoq bo'lib pishaman.  
Shoximga osilmagin,  
O'zim yerga tushaman.

Qara, kecha osilib,  
Bir shoxchamdan ayirding.  
Xayolimni buzvording,  
Shoxlarimni qayirding.

Kutsang-ku, yana bir oz,  
Pishaman shirin bo'lib.  
Yayrab-yayrab yeysan,  
Dilingga quvunch to'lib.

Kutgin, bolakay, kutgin,  
Oppoq bo'lib pishaman.  
Qoqmasang ham men o'zim,  
Sen tomonga tushaman.

Feruza BOYBULLAYEVA



## ENG, ENG, ENG...

Eng tirishqoq musavvir,  
AQShning Indiana shtatidagi  
Anderson shahrilik Vilyam Allen  
Vikslerdir "Eski hovuz" deb  
nomlangan asarini u 5000  
martadan ortiq qayta ishladi.

\* Eng qadimgi tangalar  
meloddan avvalgi 670-yilga  
taalluqli bo'lib, Turkiyada, shoh  
Hihos hukmronligida zarb  
etilgandir.

\* Eng ko'p oltinga ega  
mamlakat Amriqo Qo'shma  
Shtatlari hisoblanadi. 1988  
yilning mart oyida mamlakat  
g'aznasida 7401 tonnayu 816,4  
kilo oltin bo'lgan. Butun  
dunyodagi oltin zahirasining  
miqdori esa bu paytda 26783  
tonnayu 946 kiloni tashkil etgan.

\* Eng baland minoraga  
Kanadaning Toronto shahridagi  
Metromarkazda duch kelish  
mumkin. "Si En" deya  
nomlanuvchi mazkur minoraning  
balandligi 555,34 metrga teng.

\* Eng katta dengiz sifatida  
Janubiy Xitoy dengizi tan olinadi.  
Uning maydoni 2974600 kvadrat  
kilometr.

## TOPISHMOQLAR

1. Oq yer ochdim,  
Qora bug'doy sochdim.  
(qog'oz, yozuv)
2. Yerning tagida sallalik.  
(piyoz)
3. Pishirsa osh bo'lur,  
Pishirmasa qush bo'lur.  
(tuxum)
4. Osti taxta, usti taxta,  
O'rtasida yashil paxta.  
(bodom)
5. Kichkintoygina kelinchak  
Boshida bor tugunchak.  
(gugurt)
6. Qamish uchi yaltiroq.  
(igna)
7. Oq tovoqda sariq qaychi.  
(soat)
8. O'zi katta  
Kichikka egiladi.  
(choynak)

## OH-XO-XO

(Hungar xalq ertagi)

Bor ekan, yo'q ekan, bitta kambag'al odam bo'lgan  
ekan. Kambag'alning o'g'ilchasi bor ekan. Ular juda  
kambag'al ekan. Bolakay ulg'ayib, aqli kirgach, otasiga  
shunday debdi:

—Dadajon, dunyo kezib o'zimga yarasha kasb-kor  
topishga qaror qildim.

—Obbo o'g'lim-ey, hali suyaging qotmagan-ku! —  
debdi ota.

—Hechqisi yo'q, otajon, kuchim yetgancha ishlab  
ko'raman!

Bolakayning onaizori o'g'lim yo'lda yeydi, deb issiq-  
issiq kulchalar yopib, to'rvasiga joylabdi.

Bolakay ota-onasi bilan xayrlashib, yo'lga tushibdi,  
yo'l yursa ham mo'l yuribdi. Oxiri qorni ochibdi. U onasi  
solgan nonni to'rvadan olib, yarmini yebdi. Juda  
chanqagan ekan. Chashmaga suv ichgani engasha  
turib, beixtiyor:

—Oh-Xo-Xo! — deb yuboribdi.

Bolakay shunday deyar-demas, chashma ichidan  
ixchamgina bir odamcha sapchib chiqibdi.

—Bolakay, meni chaqirganding, mana hozir bo'ldim,  
— debdi odamcha. Uning ismi "Oh-Xo-Xo" ekan.

Bolakay unga ish izlab ketayotganini aytibdi.

—Menga yollana qol. Lekin sariq chaqa ham  
bermayman. O'zing nima topsang, o'sha narsa seniki,

—debdi odamcha. Bolakay rozi bo'libdi. Shundan so'ng  
ular o'rmon ichkarisiga yo'l olibdi. Oxiri bir uyga yetib

kelishibdi. Ichkaridan ularga bir sohibjamol qiz peshvoz  
chiqibdi. Bu odamchani qizi ekan. Qiz yigitchanig  
qo'lidagi tutib uyga olib kiribdi va doshqozonda qaynab

turgan suvdan olib cho'miltiribdi. Qiz undan:

—Xo'sh, bolakay, nima o'rganding? — deb so'rabdi.

—O'mbaloq oshishni, taqaday bukilishni, — debdi.

Qiz yana bolakayni cho'miltiribdi.

—Xo'sh, bu gal nima o'rganding? — deb so'rabdi  
suluvi qiz.

—O'mbaloq oshib, taqaga qoqish uchun mix bo'la  
olaman.

Qiz ertasi kuni yana bolakayni cho'miltiribdi. Bu safar  
yigit oq kabutarga aylanishni o'rganibdi.

—Xo'p, yigitcha, ertaga xizmat muhlating tugaydi,  
debdi qiz. — Mening gaplarimni yaxshilab eshitib ol.  
Ertaga yakshanba. Seni olib ketgani otang keladi. Mening  
dadam har doimgi odatiga ko'ra, hovliga suli sochib  
yuboradi, hovliga bir gala oq kabutarlar uchib keladi.  
O'shalar orasida sen ham bo'lasan. Agar otang seni  
topolmasa, sen ham boshqalardek kabutarligingcha  
qolasan. Men senga nima qilish lozimligini o'rgataman.  
Otangga ham yaxshilab yo'l-yo'riq ko'rsataman. Sen naq  
otangning oyog'i ostidan uchib ket.

Ertasi kuni qiz aytganiday bolaning otasi kelibdi.  
Boshqa voqealar ham qiz aytganday yuz beribdi. Bolaning  
otasi o'g'lini topib, ota-bola uyga ravona bo'lishibdi.  
Ammo yo'lda otaning ko'ngliga g'ulg'ula tushibdi. Uyda  
yeb-ichishga hech vaqo yo'q ekan. Otasining dilidagini  
sezgan yigitcha darhol so'rabdi:

—Nega kayfiyatingiz buzildi, ota?

—E, nimasini aytasan o'g'lim, — debdi ota. — Seni  
nima berib boqsam ekan.

—Tashvishlanmang, dada, — tasalli beribdi o'g'il. —  
Hozir bir umbaloq oshaman-da, chiroyli zotdor itga  
aylanaman. Bo'ynimda tilla tasma bo'ladi. Yo'lda faytunni  
uchratasiz. Unda to'rtta boyvachcha o'tirgan bo'ladi. Siz  
meni ularga sotasiz. Lekin tasmani sotmang, uni  
cho'ntagingizga solib qo'ying. Ota o'g'li aytganday qilibdi.

Itni bir qop oltinga sotibdi. Bola esa boyvachchalarning  
oldidan qochib ketibdi.

Kunlardan bir kuni ularning pullari tugabdi.

O'g'il otasiga aytibdi:

—Ota, men hozir umbaloq oshaman-da, zotdor  
bedovga aylanaman. Meni ikki savat oltinga sotasiz. Lekin  
zinhor jilovini sota ko'rmang. Bordi-yu, jilovni ham  
qo'shib pullab yuborsangiz, men ikki dunyoda ham  
oldingizga qaytib kelolmayman. Ota otni sotgani bozorga  
olib kelibdi. Otni Oh-Xo-Xo ko'rib qolibdi. U otni jilov  
bilan sotib olibdi. U uyga kelib, xizmatkorni chaqirib  
shunday debdi:

—Anavi yangi ot pichan so'rasa suv ber. Suvsganda  
oxuriga arpa tashla. Xullas, nima xohlasa teskarisini qil.

Shaharda esa hammaning og'zida Oh-Xo-Xoning oti  
ekan. Shu kungacha hech kim bunday chiroyli otni  
ko'rmagan ekan.

Bir kuni kuyov bo'lmish shahzoda otasiga bunday  
debdi:

—Eshitishimcha, Oh-Xo-Xoning bir zotdor oti bor  
emish, vaqtincha o'sha otni olib, unda qallig'imni sayr

qildirsam, degandim.

Shahzodaga Oh-Xo-Xo vaqtincha otini berib turibdi.  
Lekin bitta shart qo'yibdi: ot qancha chanqamasin bir  
tomchi ham suv bermaslik kerak ekan. To'y, bazmi  
jamshid boshlanibdi. Hamma to'yguncha yeb-ichib,  
maishat qilibdi.

Bas, yetar, — debdi shahzoda — endi yo'lga tushaylik.  
Kelin-kuyov otga o'tirishibdi. Dengizning o'tarog'iga  
borishganda, ot qattiq chanqabdi. Ammo jilovni mahkam  
changallab olgan shahzoda otning bosh egib suv  
ichishiga yo'l qo'ymas emish. Buni ko'rib kelinning sabri  
tugabdi.

—Bag'ri tosh odam ekansan, bedovni iziga qaytar,  
meni saroyga, to'g'ri dadamning oldiga olib bor.  
Nikohdan o'tgan bo'lsak ham men sen bilan birga  
yashamayman!

Qallig'idan judo bo'lishini sezib shahzoda otning  
yuganini qo'yib, suv ichishiga qarshilik qilmabdi. Bedov  
ikki-uch suv simirar-simirmas, birdan oltin baliqchaga  
aylanib qolibdi. Shahzoda bilan kelin dengizda qolib  
ketibdi.

Oh-Xo-Xo bedovning oltin baliqqa aylanganini sezib,  
dengizga o'qday uchib kelibdi-da, bahaybat nahang  
baliqqa aylanibdi va oltin baliqni quvlay ketibdi. Baliqcha  
sohilga chiqibdi-da, oq kabutarga aylanib uchib ketibdi.  
Oh-Xo-Xo ham nahangdan sorga aylanibdi. Shu alfozda  
ular boshqa bir mamlakatga uchib kelishibdi. U yerda  
ham qirol saroyi bor ekan. Qirolning qizi derazadan  
qarab turgan ekan, kabutar uning qo'lidagi uzukka  
aylanibdi. Sor esa ustaga aylanib, qirol saroyiga kelibdi  
va malikaning qo'lidagi uzukni so'rabdi. Malika jahli ustida  
uzukni otib yuborgan ekan, birdan uzuk bir kosa tariqqa  
aylanibdi. Usta ham bo'sh kelmay xo'rozga aylanib,  
kosadagi tariqni cho'qilay boshlabdi. U kosadagi tariqni  
bitta qo'ymay yeb tugatibdi-da, shunday debdi:

—Ana endi jig'ildonimdan qochib chiqib bo'psan,  
kuning bitdi.

Shu lahzada rasm ortidan qo'lida shamshir tutgan  
devangiday yigit paydo bo'lib, xo'rozning boshini uzib  
tashlabdi.

Suvoriy malikaga qarab:

—Endi mening qallig'im bo'larsan-a? — debdi.

—Ha, bo'lmasam-chi, sendan bo'lak tanlaganim yo'q.

Shunday qilib, cho'ponning o'g'li malikaga uylanibdi,  
vaqti-soati yetib u ham qirol bo'libdi. Bola ziyrakligi tufayli  
ota-onasini ham kambag'allikdan qutqaribdi.



Ҳазрат Арноллинг жаҳл қилаётгани гуноҳга кирармикан, ё болалар эринчоқ бўлиб қолганда у жаҳл қилса бўлаверармикан, — ахир, бу билан улар яхши ўқиб қолмайди-ку? Ёки, эҳтимол, у ўзини жаҳли чиққандай кўрсатаётимикан? Бунга унинг ҳаққи бор, чунки у руҳоний, нима гуноҳ, нима гуноҳ эмаслигини ўзи билади ва билгандан кейин, албатта, гуноҳга йўл қўймайди. Бироқ мабодо беҳосдан гуноҳкор бўлиб қолса-чи, унда қаерга бориб тавба қилади? Тавба қилиш учун, балки, жамоа бошлиғининг хузурига борар-а? Мабодо жамоа бошлиғи гуноҳ қилиб қўйса, ректорга боради, ректор эса провинциалга<sup>1</sup>, провинциал бўлса иезуитлар генералига боради. Бу ер иезуитлар ордени, у отаси гапирганда эшитган эди, иезуитларнинг бари ақлли одамлар, деганини. Агар улар иезуит бўлишмаганида эди, албатта, жуда мавқели-мартабали кишилар бўлишарди. У ҳазрат Арноллни, Педди Барретни ҳам, Макглэйд ва мистер Глисонни ҳам иезуит бўлишмаганида ким бўлишларини кўз олдига келтирмоқчи бўлди. Бироқ буни тасаввур қилиш қийин эди, чунки уларнинг ҳар қайсисини ҳар хил рангдаги камзулларда, шимларда, мўйловлари-ю соқоллари билан, тагин бошларида ҳар хил шляпалар билан кўз олдинга келтиришинг керак.

Эшик шовқинсиз очилиб ёпилди. Синфга: инспектор, деган ваҳимали шивир-шивир яшин тезлигида ёйилди. Бир дақиқа оғир жимлик чўкди, кейин охири партадан чизғичнинг қаттиқ қарсиллаб урилган товуши эшитилди. Стивеннинг юраги орқасига тортиб кетди.

— Ҳазрат Арнолл, бу ерда калтака эҳтиёж сезаётганлар йўқми? — қичқирди инспектор. — Бекорчи ялқовлар йўқми бу ерда таъзирини ейишга лойиқ.

Инспектор синфнинг ўртасига келди ва тиз чўкиб ўтирган Флемингга кўзи тушди.

— А-ҳа! — хитоб қилди у. — Бу ким бўлди? Нега у тиз чўкиб ўтирибди? Исм-шарифинг нима сенинг?

— Флеминг, сэр.

— А-ҳа, Флеминг! Шубҳасиз, бу ғирт дангаса, кўзлари айтиб турибди. Нега у тиз чўккан, ҳазрат Арнолл?

— У лотин тили машқини ёмон ёзган, — деди ҳазрат Арнолл, — бунинг устига грамматикадан бирорта саволга жавоб беролмади.

— Тўғри-да, — бақирди инспектор, — туришидан маълум. Учига чиққан танбал. Кўзидан маълум, кўзидан.

У партани тақиллатиб урди ва ўшқирди:

— Тур ўрнингдан Флеминг! Чаққон!

Флеминг секин кўзғалиб ўрнидан турди.

— Қўлингни тут! — ўшқирди инспектор.

Флеминг қўлини чўзди. Чизғич қаттиқ қарсиллаган товуш чиқариб туша бошлади: бир, икки, уч, тўрт, беш, олти.

— Нариги қўлингни тут!

Чизғичнинг яна олти марта шиддат билан қарсиллаб урилгани эшитилди.

— Тиз чўк! — бақирди инспектор.

Флеминг, қўлларини пинжигатикқанча тиз чўкди, оғриқдан унинг юзи буришиб кетди. Стивен Флемингнинг қўллари қаттиқлигини, чунки Флеминг қўлларида қатрон суртиб, ишқалаб юришини биларди. Эҳтимол, унинг жони қаттиқ оғригандир — ахир, урганда товуш жуда қаттиқ чиқди-ку? Стивеннинг юраги увишиб кетди.

(Давоми. Боши газетамизнинг ўтган сонларида)

— Қани, ҳамма ишга! — ўшқирди инспектор. — Бу ерда бизга дангасаларнинг, ишқамас муттаҳамларнинг кераги йўқ. Ҳамма ишга! Ҳазрат Долан сизларни ҳар кун келиб кўради. Ҳазрат Долан эртага ҳам келади. — Шундай деб у чизғич билан ўқувчилардан бирининг биқинига туртди ва: — Хўш, қани, сен тур-чи! Ҳазрат Долан қачон келаркан?

— Эртага, сэр, — Том Ферлоннинг овози эшитилди.

— Эртага ҳам, индинга ҳам, индинга ҳам — келаверади, — деди инспектор.

— Буни кулоқларингга қуйиб олинглар. Ҳазрат Долан ҳар кун келади. Қани энди ёзишга киришинглар-чи. Хўш, сен кимсан?

Стивеннинг юраги шув этиб кетди.

— Дедалусман, сэр.

— Нега бошқалар ёзаяпти-ю сен қўл қовуштириб ўтирибсан?

— Мен... ҳалиги...

Қўриқиб кетганидан унинг тили айланмай қолди.

— Нега бу ёзмай ўтирибди, ҳазрат Арнолл?

— У кўзойнагини синдирган, — деди ҳазрат Арнолл, — шунинг учун мен уни машғулотдан озод қилдим.

— Синдирди? Бу нима қилиқ? Исм-шарифинг нима? — сўради инспектор.

— Дедалус, сэр.

— Бери кел, Дедалус. Буни қара-я, мана, яна битта ишқамас муғомбир! Башаранг айтиб турибди найрангбоз-

ди инспектор.

Стивен абжағи чиқиб кетган, титраётган қўлини туширди ва чап қўлини чўзди. Яна тепага кўтарилаётган қўл энги шитирлади, яна ҳаволанган чизғичнинг шувиллагани эшитилди ва қаттиқ қарсиллаган, аччиқ, чидаб бўлмас, чўғдай куйдириб юборадиган оғриқдан унинг кафти ва бармоқлари бир парча қипқизил гўшдай тугилиб қолди. Кўзларидан қайноқ ёшлар портиллаб отилди, алам, азоб ва кўркув ичида юз-кўзлари ловулаганча, титраб турган қўлларини тортиб олди ва инграб юборди. Қўркувдан вужуди қарахт бўлиб қолди, аянчли аҳволдан алам билан тўлғанаркан, бўғзидаги фарёд беихтиёр отилиб чиқаётганини, қайноқ кўз ёшлари тизиллаб лов-лов ёнаётган ёноқларидан оқиб тушаётганини ҳис қилди.

— Тиз чўк! — бақирди инспектор.

Стивен аёвсиз савалаб ташланган қўлларини пинжигатикқанча дархол тиз чўкди. Эзилган, қавариб-шишиб кетган қўлларида ичи ачиди, булар ўзининг эмас, бошқа бировнинг қўлларидай уларга раҳми келди. У тиз чўкиб ўтириб, бўғзидаги сўнгги аламни ёшларни ичига ютиб, қуйиб оғриётган қўлларини пинжигатикқанча босиб, кафтини тепага қарата чўзган қўлини, инспекторнинг қўли бармоқларига қаттиқ текканини, титраётган бармоқларини қандай ёйганини, абжағи чиқиб, қава-риб, қипқизариб кетган кафтининг

шекилли, деб ўйлаганди, чунки инспекторнинг бармоқлари юмшоқ, пишиққина эди, бироқ шу дақиқада бир зум юқорига кўтарилган қўл егининг шитирлагани эшитилди-ю зарба тушди. Кейин уни синфнинг ўртасига тиз чўктириб қўйишгани ҳам ноҳақлик ва шафқатсизликдан бошқа нарса эмас. Ҳазрат Арнолл иккаласига ҳам жойларингга бориб ўтиришларинг мумкин деди, бироқ бу гапни иккаланг ҳам бир гўрсан, деган оҳангда айтди. У ҳазрат Арноллинг машқларни тузатаётиб хотиржам ва мулойим овозда гапирганини эшитди. Эҳтимол, у энди афсусланаётгандир, раҳмдил бўлгиси келиб қолгандир. Бироқ барибир ноҳақлик, шафқатсизлик бўлди бу. Инспектор — руҳоний киши, аммо унинг бу иши ноҳақликдан, бераҳмлиқдан бошқа нарса эмас. Унинг оқишдан келган бўзранг башарасида, темир гардишли кўзойнаги ортидан ўқрайиб қараган нурсиз кўзларида раҳм-шафқатдан асар ҳам йўқ эди, чунки у аввалига ўзининг юмшоқ бармоқлари билан унинг кафтини ёйди, бироқ кўришмоқчи бўлиб эмас, аёвсиз савалаш учунгина шундай қилди.

— Мен буни учига чиққан разиллик деб ҳисоблайман, бор гап шу, — деди Флеминг болалар узун даҳлиздан турнақатор бўлиб ошхонага боришаётганда. — Ахир, ҳеч қандай айби йўқ одамни савалаш адолатданми?

— Чинданам сен кўзойнагингни билмай синдириб қўйдингми? — сўради Сассик Роуч.

Флемингнинг гапидан Стивеннинг юраги сиқилди, у Сассик Роучга жавоб қилмади.

— Албатта-да, билмай, беҳосдан, — деди Флеминг. — Мен бунга чидаб туrolмасдим. Мен тўғри бориб ректорга шикоят қилардим, ўлай агар.

— Тўғри, — унинг гапини чаққон илиб олди Сесил Сандер, — мен кўрдим унинг чизғични кифтига ташлаб билдирмай олиб кирганини. Бундай қилишга унинг ҳаққи йўқ.

— Жуда қаттиқ оғридимми, а? — сўради Сассик Роуч.

— Ҳа, жудаям, — деди Стивен.

— Мен ҳечам бу Тозининг шу қилиғига чидаб ўтирмасдим. Умуман, бундай тозиларни кўришга кўзим йўқ, — гапга аралашди Сассик Роуч, — эртага яна келаман деди у, келиб у сени яна уради.

— Тўғри айтаяпти. Сен бориб ректорга шикоят қилмасанг бўлмайди, — чувиллашди болалар.

Иккинчи синфнинг баъзи бир болалари бу моҳарони эшитиб туришганди, улардан бири дабдабали оҳангда шундай деди:

— Сенат ва Рим халқи қарор қилди: Дедалусга берилган жазо нотўғри.

Бу нотўғри берилган жазо эди, бу чиндан ноҳақлик ва шафқатсизлик эди. У ошхонада ўтириб бошига тушган кўргуликни бошдан-охир қайта-қайта хотирларкан, қутилмаганда миясига: юзимга қараган одам мени найрангбоз деб ўйлаши мумкинми, деган ўй келди. Афсус, ҳозир чўнтагида кичкина ойнача бўлганда юзига бир қараб кўрарди. Йўқ, бундай бўлиши мумкин эмас, унга нисбатан адолатсизлик бўлди бу, бу ноҳақлик, бориб турган шафқатсизлик бўлди.

(Давоми бор)

Изоҳлар:

1. Иезуитлар ордени (ташкilotи) тизимидаги энг юқори мансаблардан бири. Провинциаллар ва генераллар бевосита Рим папасига бўйсунган.



Бутун Испания бўйлаб баск сепаратчилар ташкилоти ЭТАнинг террорчилик ҳаракатини қатъий қоралаб оммавий намоишлар бўлиб ўтди. Бир неча кун аввал террорчилар Испан социалистик ишчи партиясининг йирик арбоби Фернандо Буеса ва унинг шахсий кўриқчисини ўлдиргандилар.

Француз газетаси “Либерасион” ўз муҳбири Анн Ниванинг Чеченистонда бошидан ўтказган савдолар ҳақида ҳикоя қилувчи мақоласини босиб чиқарди. У қишлоқда ўз газетаси билан боғланишдан махрум ҳолда 5 кунини ўтказади. Россия армиясининг вакиллари журналист аёлнинг паспорти, блокнотлари, ер йўлдоши орқали сўзлашиладиган телефони ва аккредитация карточкасини тортиб оладилар, сўнгра, устига-устак, икки кун давомида сўроқ қиладилар. “Анн Нивани пировардида Франция граждани эканлиги кутқариб қолди”, — деб ҳисоблайди “Либерасион” газетаси.

АҚШнинг Жанубий Куриядаги Йонсан ҳарбий базасининг ҳарбий хизматчиси Кристофер Маккарти 32 ёшли Кимни ўлдирганини бўйнига олди. Мархума Сеулдаги хорижликларга хизмат қилувчи барда ишларди. Бар хоналаридан биридаги айш-ишратдан қониқмаган Маккарти аввал жувонни калтаклаган, сўнгра бўғиб ўлдирган.

Американинг Кресент-Сити шаҳри яқинидаги қаттиқ режимдаги “Пеликэн бэй” қамоқхонасида исён кўтарган маҳбусларни турма кўриқчилари ўточар қурол ишлатибгина тинчйтишга муваффақ бўлдилар. Оқибатда бир маҳбус ҳаёт билан видолашди, саккизтаси жароҳатланди.

## ЕР ЮЗИДА

«Ди Велт» (ГФР) газетасининг ёзишича, Евроиттифокнинг бутун Европани тинч йўл билан бирлашишига имконият яратмоқчи бўлгани ҳаёт таҳсинга сазовор иш. Лекин бу реаллик туйғусини йўқотиб қўйишга олиб келиши мумкин. Саккиз йилдан кейин иттифок 15 ўрнига 27 аъзога эга бўлади ва 500 миллиондан зиёд одамни бирлаштиради. Бироқ бундай кенгайиш учун етарли шарт-шароитлар ҳали вужудга келтирилмаган.

Россияда сўнгги саккиз йил ичида гўшт етиштириш 52,5 фоиз қаммайган, яъни 10,1 миллион тоннадан 4,8 миллион тоннага тушиб қолган. Агар 90-йилларнинг бошида ҳар бир россиялик ўрта ҳисобда йилига 61 килограммдан гўшт истеъмол қилган бўлса, эндиликда бор-йўғи 31 килограммдан гўшт истеъмол қилаётир.

Тайван, Пекин билан Тайбэй ўртасидаги муносабатлар қандай кечишидан қатъи назар, ўз қуролли қучларини мустақамлайверади. Бу ҳақда Тайван мудофаа министрлигининг вакили генерал Кун Фандин баёнот берди.

«Кремлда қандай ҳукумат ҳукм суришидан қатъи назар, энди Россияда диктатура бўлмайди», — деди СССРнинг экс-президенти Михаил Горбачев.

Россия томонидан Эронда атом электро станцияси қурилиши давом эттирилади; чунки бу халқаро меъёрларга зид эмас, деб таъкидладилар РФ атом министрлигидан.



## СЎКИНДИНГИ, ЖАРИМАНИ ТЎЛАБ ҚЎЙ!

Перунинг шимолидаги Чиклайо вилояти ҳукумати одоб-ахлоқ ҳақида қонун қабул қилди. Унга биноан сўкинган ёки ҳақоратли сўзларни ишлатган, ароқ-вино ва наркотик моддалардан ўзини тортолмайдиган, жамоат жойларида жанжал чиқарадиган, бўёқлар билан девор ва дарвозаларга чиғиб ташлашга мойил, фоҳишабозлик билан шуғулланадиган кимсалар катта миқдорда жарима тўлайдилар. Масалан, товушини кўтарган айбдор 65 доллар жарима тўлайди. Жамоат жойларида жанжал чиқариш уришқоқ “жўжаҳўроз”ларга 500 долларга тушади. Агарда улар бунинг устига “отиб олган” бўлсалар, 1000 доллар тўлашларига тўғри келади. Қонуннинг ижроси полициячилар ва ички ишлар вазирлиги ходимлари томонидан кузатиб турилади.

“Биз қароримиз ўзини оқлайди, деб ҳисоблаймиз ва бу иш ўз самарасини бериб, шаҳримиз обрўини оширишга ёрдам беради, шаҳар аҳолиси ҳаётининг кўнгилли, беҳавотир ўтишига ва сайёҳларнинг вилоятимизни бемалол томоша қилишларига қулай имкониятлар яратади, деб ўйлаймиз”, — дейди журналистларга гурунг берар экан, вилоят маркази Чиклайо шаҳрининг мэри Мигел Бартра.

Ўз касбини севган, ишда доим ўз вақтида бўладиган профессор бугун машғулотга кеч келди. Хайрон бўлиб бир-бирига қарашаётган талабаларга бунинг сабабини тушунтириш мақсадида домла шундай деди: “Мен Булоқдаги болажонларни кўргани борган эдим. Сиз тасаввур ҳам қила олмайсиз, улар қандай қийин аҳволда яшаётганларини. Сиз фақат Булоқ олдидан “мерседес”ингизни физиллатиб учуриб ўтиш билан оворасиз”.

Маърузадан сўнг Сюзан Табет исмли кўхликчи студент қиз профессор олдига келади. “Агарда у ерда аҳвол шунчалик даражада ёмон бўлса, — дейди у, — нега сиз бизни болаларга ёрдам беришга ўргатмайсиз?”. Шунда домла унга жавобан: “Сиз у ерга боринг-да, нима қилиш кераклигини ўзингиз ҳал қилинг”, — деди.

Эртаси кун Сюзан бир гуруҳ талабаларни йиғиб, Қохиранинг қашшоқ даҳаларидан бири бўлган Булоқ мактабларини бирма-бир текшириб, кўздан кечириди. Ҳамма бир ёқадан бош чиқариб, қандай қилиб, четдан ёрдам кутмай вужудга келган аҳволни яхшилашни ўйларди. Ахири бунинг уйдасидан чиқишиб, ёрдам беришди.

Бу воқеа 1977 йилнинг бошларида бўлиб ўтган эди. Булоқ Сюзан Табет диссертациясининг мавзуси эди. Агар унинг эри Хусни Муборакнинг юксак мавқеини ҳисобга олмаганда, бу

да эса, Исроил билан уруш бошланади.

Болалар улғайиб қолишгач, Сюзан ўқишга аҳд қилади. 1973 йили у Қохирадаги Америка университетининг сиёсий билимлар факультетига ўқишга қиради. Унинг эри у пайтда ҳарбий-ҳаво кучларини бошқариб турган генерал эди. Ўзига ортиқча эътиборни жалб этмаслик учун Сюзан ўзини қизлик пайтидаги фамилияси билан таништиради. Лекин “сир” Муборак президент бўлиб, Хитойга расмий ташриф билан борганда фош бўлади. Чунки бундай ҳолларда, халқаро дипломатик тартибга биноан, раҳбар билан унинг рафиқаси ҳам бориши шарт эди. Ана ўшандагина телевизор ва газетадаги суратлар орқали мисрликлар ўзларининг янги биринчи хонимини илк бора кўрган эдилар.

Ҳарб журналистлари Сюзан Муборак ҳақида ёзар эканлар, унинг шарқона одобга кўра, ҳурмат сақлаб ҳўжайинидан “ярим қадам орқада юриши”ни, бинобарин, бу илгариги биринчи леди — Жаҳон Саодатнинг ҳатосини такрорламаслик учун қилинганга йўядилар. Гап шундаки, Жаҳон Саодат ҳар доим биринчи бўлишга ошиққан аёл эди. Тили қичиган айримларнинг ҳали ҳам айтишича, 1981 йили ўлдирилган давлат раҳбари Саодат кўп жиддий масалаларни ҳам аёлининг маслаҳати билан ҳал қилган экан. Лекин амин-мизки, Сюзаннинг юқорида айтиб ўтилган хислатларининг, умуман, Жаҳон Саодат қилмишларига мутлақо алоқаси йўқ.

## ПРЕЗИДЕНТ МУБОРАКНИНГ РАФИҚАСИ

диссертация Сюзаннинг бундан кейинги ҳаётини бутунлай ўзгартириб юборди, десак янглишмаган бўлардик. Табет — Сюзаннинг қизлигидаги фамилияси, турмушга чиққач, фамилияси Муборак бўлди.

Мисрлик дўхтир ва инглиз ҳамширасининг қизи Сюзан, 16 баҳорни қаршилаганда, унинг катта акаси уйга оғайниси бўлмиш 29 ёшли ҳарбий учувчи Хусни Муборакни бошлаб келади. Сюзан ва Хуснининг кўзлари тўқнашди. Шунда иккисининг ҳам юрагида олов ёнди. Бу бир кўришда муҳаббат эди! “У шунақа чиройли, кўркем эдики!”, — дейди Сюзан 33 йил ўтгач, камёб интервьюларидан бирида. Яна, қўшиб қўяди: “У ҳозир ҳам чиройли!”.

Бир йилдан сўнг улар турмуш қурадилар. 1960 йили Сюзан ва Хусни ўғилли бўладилар. Унга Али, деб исм қўйишади. 2 йил ўтгач, иккинчи ўғил — Камол дунёга келади. Болалар улғайгунча, Сюзан университетда ўқишни тушларидан кўрарди. Умуман, унинг гапларига қараганда, турмушнинг илк 10 йили жуда қийин кечган. “Урушлар жуда кўп бўлиб турарди, — эслайди у. — Ҳўжайиним тез-тез сафарга отланарди. Мен эса ўзимни тўлиқ ўғилларимга бағишлаган эдим”.

Бу йиллар Хусни Муборак учун ҳам энгил кечмаган эди. 60-йиллар бошида Миср ўз қўшинини Яманга, республикачиларнинг монархистлар билан курашида уларга мадад бериш мақсадида юборади. Жанглардаги маҳорати, жасорати билан майор Муборак қўмондонлиқнинг кўзига тушади. 1964—1965 йиллари у яна ватанидан олисда бўлади: Москвадаги Фрунзе номидаги академияда ўқийди. 1967 йилнинг июни-

Сюзан хонимнинг қанча эзгу ишларни амалга оширганини ёзишга газета саҳифалари камлик қилади. Кимдир айтиши мумкин: ким унга йўқ дерди, у ахир президентнинг рафиқаси-ку, деб. Лекин ўз ташаббусларида биринчи леди давлат ёрдамига камдан-кам муурожаат қилади, у жамоат уюшмалари билан ишлайди. Унинг фаолият доираси — болалик ва оналикни муҳофаза этиш, саводсизликка қарши кураш, болаларни китобга ўргатиш... У болалар кутубхоналари тармоғини кенгайтириш билан қаттиқ шуғулланаётир. Айтгандек, мутлоа — унинг севимли машғулоти. Айтгандек, мутлоа — унинг севимли машғулоти. Айтгандек, мутлоа — унинг севимли машғулоти. Айтгандек, мутлоа — унинг севимли машғулоти.

Мисрнинг биринчи хоними талайгина мукофотлар соҳибаси ҳам. Энг сўнггиси Қохирадаги Америка университетининг фахрий фан доктори дипломи бўлди. Сюзан ҳеч қийналмасдан фахрий эмас, ростакан фан доктори ҳам бўлиши мумкин эди. Бироқ президент рафиқасининг бурчлари ҳалал берапти. “Ўзингга қарашга вақт йўқ, ҳеч қаерга қочиб ҳам қутулолмайсан, — ҳасрат қилган эди у бир вақт журналистларга. — Бундай шароитда шахсий ҳаётинг билан яшай олмайсан экан киши”.

Лекин Сюзан ўз бурчини шахсий ҳаётидан, манфаатларидан устун қўяди ва шундай масъулиятли мартаба олдига ўзини муносиб тутди. Буни шундан ҳам билиш мумкинки, мисрликлар, бирон марта бўлсин, унинг шаънига тўғри келмайдиган гапни айтганини эшитмайсиз. Ваҳоланки, одамларнинг номуносиб қилиқлари устидан кулишда уларнинг олдига тушадигани кам.

## ҚОТИЛ ВУЛҚОН

Филиппин оролларида Манила шаҳридан жануби-шарққа томон 340 километр нарида жойлашган Майон вулқони “уйғонди”. Пагапага чиқётган тутун билан бирга, қуйига лава оқиб туша бошлади. Ҳукумат вулқон яқинидаги қишлоқлар аҳолисини кўчириш ҳақида фармойиш берди. Ушбу вулқоннинг “хизмат рўйхати” этни жунжиқтириб юборди. 1814 йили вулқондан лава отилиб чиқиши оқибатида 1200дан зиёд одам ҳалок бўлган, 1993 йили эса, 77 деҳқоннинг ёстиғи қуриган.

## ВИКИНГЛАР КЕМАСИ

Салкам 1000 йил бурун денгизлар оша сузган викингларнинг қадимги кемасини швед спортчи-шўнгувчилари Швециянинг шарқий қирғоғидаги Хэрнесанд шаҳри атрофидан топдилар.

Бугунги шведларнинг аждодлари томонидан қурилган бу кема ҳозиргача Норрланд вилояти ҳудудидан топилган бирдан-бир энг қадимги кемадир. “Биз кеманинг ёшини аниқлашга муваффақ бўлдик, — дейди археолог Сет Янссон, — чунки унинг палубаси сатҳининг кенглигини ўлчашнинг уйдасидан чиқдик”. Кеманинг узунлиги 30 метр. Кўрфаз тагида яна икки номаълум типдаги кеманинг қисмлари учради. “Бу кўрфаз биз, археологлар учун нақ хазинанинг ўзи”, — деб қувончини изҳор этади Сет Янссон.

Хориж матбуоти асосида тайёрланди



**Кўй (21.03 — 21.04)**

Ҳафтанинг бошларида алданиб қолишингиз ва соғлиқнинг хусусида муаммоларга дуч келишингиз мумкин. Жума кунини моддий жиҳатдан рағбатлантириласиз.

Ноқулай кун - пайшанба.

**Бузоқ (22.04 — 20.05)**

Ҳафта сиз учун хайрли келади. Душанбада маҳбуб ёки маҳбубангиз кўнглини овлади. Чоршанба яхши харидлар қилишга ўнғай. Якшанбада хушхабарлар тинглайсиз.

Ноқулай кун - сешанба. Яхши кун - пайшанба.

**Эгизаклар (21.05 — 21.06)**

Душанбада соғлиқнингиз билан боғлиқ муаммоларга дуч келишингиз мумкин. Кейинги кунлар кўнглидагидек ўтади. Ва бу ҳафта молиявий-бизнес соҳасида омаднингиз чопади. Яхши кун - шанба.

**Қисқичбақа (22.06 — 22.07)**

Ҳафта сиз учун омадли ва хайрли келади. Душанба амалий битимлар тузишга қўлай. Пайшанба ва шанба кунлари молиявий аҳволнингиз яхшиланади. Якшанбада ёқимли харидлар қилиш имкони туғилади. Яхши кун - душанба.

**Арслон (23.07 — 23.08)**

Ҳафта бошида соғлиқнингиз хусусида ўйлаб кўринг. Кейинги кунлар ўзингизни тетик ҳис қиласиз. Ҳафта мобайнида қўлаб хушхабарлар эшитиб қувонасиз. Пайшанбада пулингиз кўпайиб қолса ажаб эмас. Яхши кун - жума.

**Паризог (24.08 — 22.09)**

Режалаштирган ишларни имкони борида ҳафта бошларида бажариб олинг. Ҳафта ўрталарида дўрим муаммоларга дуч келишингиз мумкин. Дам олиш кунлари хушқайфиятда бўласиз. Ноҳуш кун - жума. Яхши кун - якшанба.

## ГҶЗАЛЛИК

Мутахассисларнинг таъкидлашича, гўзаллик ўта нисбий тушунчадир. Гўзалликни турли халқлар турлича кашф этганлар.

Қадимда перуликлар кизлари чиройли бўлиши учун оппоқ тишларини қорага бўяшган, ёшлик чоғларида уларнинг икки кўзи ўртасига маржонни ипга қадаб тикиб қўйишган экан, натижада уларда гилайлик ривожланган. Бу гилайлик улар учун гўзаллик мезони ҳисобланган.

Қадимги мисриликлар эса бош чаногининг чўзинчоқлигида гўзалликни кўра билишган. Бунга эришиш учун гўдаклигиданоқ кизларнинг икки чаккасини қаттиқ жисм билан танғиб ўраб қўйишган.

Африканинг баъзи қабилаларида аёлларнинг гўзал бўлиши учун бўйинларига узун спиралсимон халқалар кийдиришган, кизчаларини ҳам ана шундай тақинчоқлар билан безаб, йилдан-йилга унинг қаторини кўпайтириб боришган...

Хитойликлар оёқлари кичик аёлларни афзал кўришади. Шунинг учун улар кизчаларини оёқларини кисиб турадиган кичкина шиппаклар кийишга мажбур қилишади.

Малайзияда эса кизларни турмушга чиқаришдан икки уч ой аввал куёв нури тушмайдиган қоп-қоронғу хонага қамаб қўйиб, фақат овқат едириш билан овора бўлишади. Чунки уларда оппоқ, семиз аёллар гўзал ҳисобланади.

Ҳолливудда оёқлари узун, бўйи ба-



## МЕЗОНИ

ланд, келишган, қотмадан келган, оқ соч, мовий ранг кўзли аёллар гўзал ҳисобланади.

Баъзи халқларда эса қулоқ солинчаги узун бўлиши ўзига хос чиройдан дарак беради. Шунинг учун ҳам аёллар оғир зиракларни тақиб, қулоқларини чўзишади.

Бизнинг халқда эса Лайлию Ширинни, Кумуш ва Раънони эслатиб турадиган шахло кўзли, қора сочли, камон қошли, қизил юзли, иболи, одобли кизлар гўзал ҳисобланади. Кези келганда айтиб ўтиш керакки, бизнинг ҳозирги замон кизларимиз ўзларини чиройли, латофатли, лобар кўрсатиш учун ажойиб нарсалар ўйлаб топишп-ти ёки бўлмасам ўзларини европа кизларига тенглаштираяпти, десам адашмайман.

Ўзбек кизларимиз орасида лабларини сиёҳ рангга, сочларини қизил ва сарик рангларга, тирноқларини яшил ва яна аллақайси рангга бўяган кизларни учратамиз.

Ҳозирги кунда кизларимизга шим кийиш одат тусига кириб қолди. Кўчада қайси кизни кўрманг, ҳаммасида шим. Мен шу мавзуда бир неча газеталарда ҳам ўқиган эдим, кизларимиз ўзларининг европалик кизларга қанча таққослашмасин, бари-бир уларнинг ўзбек деган номи бор.

Балки аёл назокати ҳаммининг назарида ҳар хилдир. Яна ким билади дейсиз.

Феруза ТОШМАТОВА

Яқинда Тошкент вилояти Оҳангарон туманига қарашли 12-урта мактабда "Ёшлар ва жинсий тарбия" мавзусида беш кунлик ўқув семинари бўлиб ўтди. Унда туман мактабларида ишловчи психологлар, биологлар, маънавият ва маърифат бўйича директор уринбосарлари иштирок этти.

Аввало шунини айтиш керакки, семинар мавзуси даставвал кўпгина тинловчиларга унчалик маъқул бўлмади ва улар ошқора эътироз билдиришди. Лекин бу ҳолат биринчи кунгина намоён бўлди. Сунгра қизгин баҳс-мунозаралар давом этди. Балки бунга Тош ПИТИ кичик илмий ходими Гузал Солиҳова, Республика Таълим маркази ходими Малика Қосимова, 2-ТошМИ акушерлик ва гинекология кафедраси ходими Лолаҳон Воҳидоваларнинг билим ва салоҳиятлари сабаб бўлгандир. Уларнинг мулоҳазалари бизларни тобора қизиқтириб борарди...

Ҳали бизнинг мактабларимизда "Жинсий тарбия ва ёшларнинг репродуктив саломатлиги" тўғрисидаги фанлар ўқитилмайди. Тўғри, биология ва "Одобнома" фанларида бу ҳақда қисман сўз юритилади, лекин бу етарли эмас. Биз жинсий ҳаёт тўғрисида ҳар доим оилада ҳам, мактабда ҳам ошқора ҳеч қандай фикр айтмаймиз, аксинча, яширамиз. Биз ҳар қанча яширсак ўсмирларнинг қизиқиш ва интилишлари ўсиб боради ва улар бу ҳақда ўзларига маълумот йига бошлашади. Бу маълумотлар тўғри олинди

ёки аксинчами, ҳеч ким бу ҳақда бош қотирмайди (ота-оналар ҳам, ўқитувчилар ҳам). Бутун жаҳон бўйича ёшлар орасида утқазилган сўровлар курсатишча, жинсий саволлар ҳақидаги асосий маълумотлар манбаи ота-оналар эмиш, бироқ амалда эса ёшлар бу ҳақда маълумот олиш учун ўз тенгқурлари ёки дўстларига мурожаат қилишади. Ёш ўсмирнинг билмаган нарсасини тенгқури қаёқдан ҳам билсин? Тўғри, ҳозирги кунимизда фан ва техника ниҳоятда ривожланган. Газета-журналлар, теледа-

болаларини, яъни фарзандларини келгуси оилавий ҳаётга шай қилиб боришлари даркордир.

Жинсий ҳаёт ва жинсий тарбия тўғрисидаги машғулотларнинг мактабларда ҳам олиб борилишини маъқуллайман. Чунки мактаб ёш инсонларнинг тарбиясида ҳамда ёшларнинг ҳар томонлама етук бўлишида муҳим тайёрловчи босқич. Ўзлари урганган ўстозларидан ҳаётнинг энг муҳим мавзуси тўғрисида маълумот олиш, ота-оналаридан эшитганга нисбатан уларни унчалик хижолат қилмайди, улар

га тушиб қолмас эканлар.

Ёшларга жинсий тарбия ва репродуктив саломатликнинг барча жабҳалари бўйича етарли маълумотлар бериш, уларга ўз танасини "ҳурмат" қилиш, ўз соғлигини қадрлаш, ўзини-ўзи ҳимоя қила олиш, ҳурлаш ва ҳурланишнинг олдини олиш, оилани ҳурмат қилиш, катта ҳаётга тайёргарлик куришда фойдали бўлади. Бундан шунини хулоса қилишимиз мумкинки, яхши жинсий тарбия жинсий фаолиятка олиб келмайди, аксинча, уни сусайтиради ва ёшларни келгуси оилавий ҳаётга тайёрлайди.

Мен билан ёнма-ён ўтириб, семинарда қатнашган ва юритилаётган мавзуда етарли тушунча олган ҳамкасбларимиз масаланинг моҳиятини тўғри етказиб олишлари муҳимдир. Ўқувчиларнинг жамият ҳаётида тула-тукис қатнашлигини хоҳлаган мактаб жамоалари ўсмирларга жинсий тарбия ва репродуктив саломатлик борасида билим беришни инкор этмайди, аксинча, маъқуллайди деб ўйлайман.

Хурматли ҳамкасблар! Мен сизларни мана шу мавзу бўйича сеvimли газетамиз, ўқув дастури-миздай бўлиб қолган "Маърифат" саҳифаларида ўз фикр-мулоҳазаларингиз билан уртоқлашишга қақираман.

**Гулнора НОРОВА,**  
Тошкент вилояти,  
Оҳангарон тумани  
4-мактаб психологи.

ЁШЛАР ВА ЖИНСИЙ  
ТАРБИЯ

стурлар, видеофильмлар ахборотларга бой. Каттароқ ёшдаги кишилар ҳам жинсий мавзуда гапирарди, ҳазиллашарди. Лекин ёшлар буларнинг ичидан қайси бири ҳақиқий, қайсиниси уйдирмалигини ҳар доим ҳам ажратиб ололмайди. Жинсий ҳаёт ҳақидаги миш-мишларнинг кўпчилигини айтмай-сизми?

Мусулмон динига мансублигимиз, балки бу мавзуда ошқора суҳбатлашимизга баъзан монелик қилар. Кўп ота-оналар ва ўқитувчилар бу мавзуда суҳбатлашганини ўз диний эътиқодларига зид деб ҳисоблашади. Лекин Куръонда ва ҳадисларда ёзилишича, ота-оналар

тортинмай ўз мулоҳазаларини айта олишади деб ўйлайман. Бу фикр билан ота-оналарни бу ишдан бутунлай мосуво қилмоқчи эмасман, ота-она бу ҳақда, яъни жинсий ҳаёт тўғрисида фарзандига маълумот бериши, уни тўғри тарбиялаш ҳақида қайгуриши керак. Тадқиқотларнинг курсатишича, жинсий ахлоққа очик ва ижобий муносабатда бўлган ота-оналарнинг фарзандлари келгуси оилавий турмушда муаммоларга камроқ дучор бўлар экан. Маълум бўлишича, жинсий ахлоқ ҳақида кўпроқ биладиган ўсмирлар ўзларини осонроқ "жиловлай олар", мураккаб ва оғир руҳий вазиятлар

## АЛЛА ПУГАЧЁВА САНЪАТДАН КЕТМАЙДИ

Маълуми машҳур эстрада қўшиқчиси Алла Пугачёванинг қўшиқларини барчамиз севиб тинглаймиз. Баъзида унинг шон-шухратига ҳавас ҳам қиламиз. Ўзидан анча ёш бўлган қўшиқчи Филипп Киркоров билан оила қургач, жаҳоншумул миқёсда қанча шов-шувлару, миш-мишлар ичида қолди. Ҳар қалай никоҳ ҳар икки томонга ҳам ёқди, чамаси. Алла ҳамон жозибаси билан мухлисларининг юракларини оловлантирмоқда. Филипп эса қатор оммавий қўшиқлари туфайли шухратини тобора оширмоқда.

Рус эстрадаси примадоннаси — Алла Пугачёва биринчи бор турмушга чиққан пайтда ҳам юксак мақсадлар билан яшаганини ҳаммадан қура кўпроқ Миколас Обракс яхши билади. Миколас Обракс Алланинг биринчи турмуш ўртоғи, машҳур қўшиқчи. Улар даставвал мусиқа билим юртида танишишди, тахсилдан сўнг тақсимот бўйича Москва вилоятидаги филармонияда бирга иш бошлашади. Илк танишувдан бошланган яқинлик бора-бора муҳаббатга айланди. Танишганларидан сўнг бир ярим йил учрашиб юришгач, Миколас билан Алланинг туйи бўлиб ўтди. Орадан бир ярим йил ўтгач, ҳозирда ўзи ҳам "юлдуз"га айланган қизалоқ — Кристина дунёга келади. Афсуски, бир-бирларига бўлган қайноқ сеvim ҳам, сеvimли фарзанд ҳам оилани сақлаб қола олмади. Турт йил биргаликда умрғузaronлик қилишган Миколас билан Алла ажралишади.

Аслида литвалик, эстрада артисти Алла Пугачёванинг собик эри, Кристина Обракснинг отаси Миколас Обракс ҳозир ҳам улар билан қуришиб туради. Небараси Никита ҳам бобосини жуда сеvimди.

Машҳурлар ҳақида ҳаммаша журналистларга мавзу топилади. Қўшиқчининг яъни Алланинг шахсий пойабзал фабрикаси, атир ишлаб чиқарувчи фирмаси борлиги маълум. Яқинда журналистлар "Алла" тамгаси босилган, аёллар туфлиснинг сохталиги ҳақида жар солишди. Қўшиқчи энди мусиқани йиғиштириб, гайриқонуний фаолият юритувчи фирмалар билан курашга киришса керак деб ҳам таҳмин қилинмоқда. Лекин Алла Пугачёва ҳали бери саҳнани тарк этадиганга ухшамайди. "Тадбиркорлик фаолиятини юритиш, ижод қилишга ҳалақит бермайди", - деди у журналистларга.

**Дилноза КҶРЧИЕВА,** Балиқчи туманидаги 12-лицей ўқувчиси

**Тарози (23.09 — 22.10)**

Келаётган ҳафтада бир неча марта лақиллашларга дуч келасиз. Шунингдек, чоршанбада можаролардан эҳтиёт бўлинг.

Яхши кун - душанба.

**Чаён (23.10 — 22.11)**

Ҳафтанинг душанба ва сешанба кунларида соғлиқнингиз хусусида ўйлаб кўришга тўғри келади. Пайшанба дам олиш учун қўлай. Якшанбада эса молиявий аҳволнингиз яхшиланади.

**Ўқотар (23.11 — 21.12)**

Ҳафта мобайнида маҳбуб ёки маҳбубангиз билан муносабатларингизни янада яхшилашга эришасиз. Сешанба соғлиқнингиз борасида эҳтиёткор бўлинг. Пайшанбада моддий аҳволнингиз ўнланади.

**Тоғ эчкиси (22.12 — 19.01)**

Душанбада бироз толиқш кузатилади. Сешанбада амалий битимлар тузиш имконияти мавжуд, фурсатни бой берманг. Ҳафта охирида ишхонадаги ва уйдаги юмушларингизни мукамал бажарасиз.

**Қовва (20.01 — 18.02)**

Ҳафта сиз учун яхши келади. Душанбада ва пайшанбада хушхабарлар тинглайсиз. Чоршанбада пулингиз кўпайиб қолиши мумкин. Дам олиш кунлари амалий битимлар тузиш ва яхши харидлар учун қўлай.

**Балиқ (19.02 — 20.03)**

Ҳафта бошида молиявий аҳволнингиз ўнланади. Кейинги кунларда соғлиқнингиз панд бериши мумкин. Дам олиш кунларида маҳбуб ёки маҳбубангизни хурсанд қилинг.

Ноқулай кун - шанба.



## ШУНДАЙ КЕЛИШИБ ОЛИНДИ

Ўтаётган ҳафта спорт оламида илгари суриланган ғоялар, таклифлар ва амалий ишлар ўзининг ғурурбахшлиги билан ажралиб турди. Айниқса, дунёни шиддат билан мафтун этиб бораётган Ўзбек кураши атрофида кечаётган воқеа-ҳодисалар янги босқичга кўтарилиб борди.

Бундан ропла-роса уч кун олдин Ўзбекистон Халқаро Кураш Ассоциацияси раҳбарияти билан Россиянинг Тверь вилояти Кураш федерацияси етакчилари ўртасида учрашув бўлиб ўтди. ХКФ президенти Комиля Юсупов Тошкентда Тверь вилояти Кураш федерацияси вице-президенти Игор Ялышев ва Қаҳрамон Нуралиевларни қабул қилди. Ўзаро суҳбатларда спортнинг бу тури бўйича ҳамкорликни кенгайтириш хусусида сўз борди. Маълум бўлишича, Тверда 6-7 май кунлари ёшлар ўртасида кураш бўйича биринчи жаҳон чемпионатини ўтказиш

режалаштирилган. Унда 1984 - 86 йилларда туғилган ўғил-қизлар қатнашади. Қизлар ўртасида кечадиган беллашуларда икки вазн тоифасида, ўғил болалар тўрт вазн тоифасида гиламга чиқади.

Ушбу мусобақаларни юқори савиясида ташкил этиш, қатнашувчиларга зарур шарт-шароитлар яратиш борасида "Халқаро кураш қондалари" дастурининг муаллифи Комиля Юсупов ўз таклифларини ҳам киритди. Чунки, 30 дан ортиқ мамлакат вакиллариининг иштироки кутилаётган ушбу мусобақа нуфузи ортишига сабаб бўлади. Ўз навбатида курашимиз инсон қалбида яшириниб ётган мардлик, ҳалоллик, садоқат каби туйғуларни жўш уришида ўзига хос омили эканлигининг намоиши бўлади. Демак, миллатлараро дўстлик рамзи бўлиб қолган Ўзбек Кураши ҳар бир қалбнинг, кўнгилнинг мулкига айланиб бораверади.

## СОҲИБЖОННИНГ КУРАШ ЗАЛИ

Ғиждувон туманидаги Сайдон қишлоғи ёшу қариси қувончи воқеанинг шохиди бўлишди. Спорт мактабининг кураш бўйича тренери Соҳибжон Қосимов ва унинг оила аъзолари томонидан қурилган, қиймати 300 минг сўмлик кураш зали қад кўтарди.

Кураш зали Соҳибжоннинг оиласи, унинг отаси — меҳнат фахрийси Нарзулла ака Қосимов, акалари "Зафаробод" 5-сон қидирув бошқармаси ишчилари — Валижон, Набижонларнинг моддий, маънавий ёрдами ва бевосита иштирокида қурилди. Зал қурилишига спорт мактаби жамоаси ҳам ақидан ёрдам берди.

Спорт иншоотининг тантанали очилиш маросимида спорт мактаби директори Нурилла Эргашев, туман халқ таълими бўлими мудир Эгам Олимов ўз сўзида мамлакатимизда спортни ривожлантиришга катта эътибор берилганлиги, шунингдек, бу соҳада вилоят, туманда қўлга киритилган ютуқлар ҳақида тўхталиб, ҳозирда ишга тушайотган кураш залининг аҳамиятини таъкидлади.

Маросимда 48-мактаб директори Ашур

Ҳалимов, фуқаро Зокир Шоназаров, 3-сон болалар ва ўсмирлар маскани директори Ҳайдар Исмаев, Соҳибжоннинг отаси Нарзулла ака Қосимовлар сўзга чиқди.

Ҳозирда унинг 3 та туруҳида 48 нафар ёш юнон-рум кураши сирларини ўрганмоқда. Яқиндагина унинг шогирдлари юнон-рум кураши бўйича вилоят биринчилигида қатнашиб, яхши натижаларни қўлга киритдилар. 7 нафар биринчи разряд нормасини бажарди.

Президентимиз И.А. Каримов "Алломиш" достонининг 1000 йиллиги тантанасида нутқ сўзлаб, "Ишонаман, ҳар қайси қишлоқ, ҳар қайси шаҳар, ҳар бир хонадонда янги-янги алломишлар дунёга келади, Ватанга садоқатли, жасур ва энгилмас инсонлар бўлиб улғаяди" дея эътироф этган эдилар.

Ҳа, эндиликда Соҳибжон Қосимов, унинг шогирдларини, катта-кичик қишлоқ ёшларини ўз бағрига олган кураш залида замонамиз алломишлари воғта етади.

Турсун ЯРАШЕВ

ЯНА  
ЛОБАНОВСКИЙ

Украина терма жамоасини бошқарадиган бўлди. 2002 йилги жаҳон чемпионатида қадар у командага бош мурабийлик қилади. Шунингдек, "Динамо" (Киев) клубига ҳам.

ФУТБОЛДАН  
ҚОЛИШМАЙДИ

Футбол бўйича чемпионатлар энг кўп томошабин жалб қилиши шубҳасиз. "Формула - 1" автопойгаси ҳам ундан қолишмайдиган кўринади. 12 мартда бошланган навбатдаги 51-жаҳон чемпионатини 206 давлат телевидениеси Мелбурндан бевосита олиб кўрсатадиган бўлди.

ЎЗБЕКИСТОНЛИК  
ЎЙИНЧИ  
ИТАЛИЯДА

"Динамо" (Киев)нинг Италияга қилган сафаридан сўнг унинг баъзи ўйинчилари европаликларда қизиқиш уйғотишди. Жумладан, ҳамюртимиз Максим Шацкиз ҳам "Перуджа" клуби раҳбарлари истеъдодли ҳужумчимизни ўзлари учун қашф қилишмоқчи.

"ДЎСТЛИК"  
КУЧАЙМОҚДА

Ўзбекистонда илгари ҳам фаолият кўрсатган Леонид Остроушко яна юртимизда ишлайдиган кўринади. "Навбахор", "Спартак - Орехово"да тажриба орттирган мураббий энди "Дўстлик" клубида фаолият кўрсатади.

Юртбошимиз, Халқаро кураш ассоциациясининг фахрий Президенти Ислон Каримовнинг кураш бўйича Тошкентда ўтказилган 1 жаҳон чемпионатининг тантанали очилиш маросимида, "Мен ишонаман, дунёга машҳур полвонларимизнинг бебаҳо хизматлари туфайли халқимиз маънавий турмуш тарзининг ажралмас қисмига айлانган кураш бугундан эътиборан янги ҳаётини бошлайди, янада юксалади, жаҳон узра кенг тарқалиб, турли миллатларга мансуб миллионлаб кишиларнинг сеvimли машғулотиға айланади" деган эди.

Бу сўзлар Навоий вилоятида чиндан ижобатга айланмоқда. Халқаро мақом олган курашнинг нуфузи жаҳон миқёсида тобора ортиб бормоқда. Истикбол нафасидан баҳраманд бўлиб миллий кураш билан вилоятдаги мактабларда таҳсил олаётган 188860 нафар ўқувчи-ёшларнинг бевосита 70-80 фоиз

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

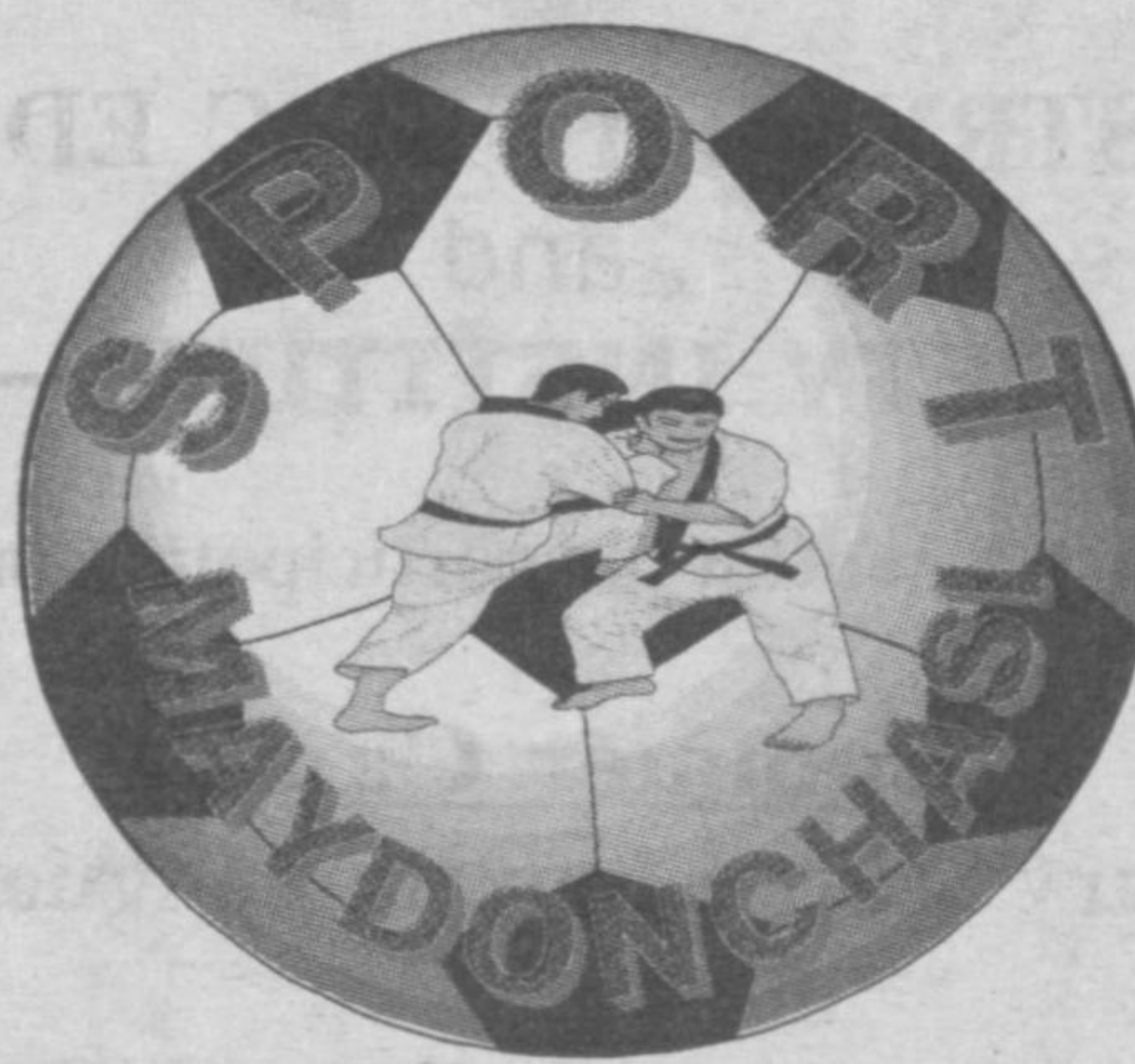
\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

\* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

## КУРАШ

нирларнинг ўтказилиши юқоридаги фикримизнинг яққол далилидир.

Бундан ташқари, Жанубий америка мамлакатлари кураш Конфедерациясининг таъсис этилиши, Халқаро кураш ассоциациянинг ЮНЕСКО қошидаги "Жисмоний тарбия ва спорт фани Халқаро Кенгаши"га аъзо бўлиб кириши, ҳамда ушбу Жаҳон ташкилотининг 2000 йил 7-13 сентябрь Австралиянинг Брейсбанд шаҳрида Олимпия ўйинлари



олдидан ўтказиладиган аънавий "спорт фани, спорт медицинаси ва жисмоний тарбия" Халқаро Конгресси кубоги II Халқаро турнирининг ўтказилиши, Ўзбек курашини жаҳон аренасида яна бир бор намойиш этиш имкониятини яратмоқда.

Бу эса, ўз навбатида, курашимизнинг Олимпия ўйинлари қаторидан муносиб ўрин эгаллашида энг муҳим синов вазифасини ўтайди.

## САБОҚЛАРИ

(Давоми. Боши газета-мизнинг ўтган сонларида)

ЖАҲОНГА ТАНИТДИНГ  
БИЗНИ!

шугулланиши қувонарлидир. Шу маънода 26-27 февраль кунлари Навоий шаҳрида вилоят ҳокимлиги ва халқ таълими бошқармаси ҳамкорлигида "Соғлом авлод — Ватанимиз келажаги" шиори остида кураш бўйича мусобақа ўтказилди. Мусобақа очилишида сўзга чиққан БХТБ бошлиғи К. Эргашев — "Кураш кеча, бугун эмас, балки ҳақиқат биз билан бирга. Бунинг сабаби ўзбекистон қонида узлик гурури борлиги, узагина хос хиссиёт мавжудлигидир" деб таъкидлади.

Вилоят туманларидан 8 та жамоа қатнашган кураш мусобақаси қизгин кечди. Мусобақада 10 та вазн бўйича чемпионлар аниқланди. Жамоалар ўртасидаги уринлар қуйидагича яқунланди: 1-урин вилоят халқ таълими қошидаги 1-БУСМ мактаби, 2-урин Навбахор туманидаги 9-БУСМ мактаби, 3-урин Нурота туманидаги 14-БУСМ курашчи полвонларига насиб этди. Вазнлар бўйича 42 кг - Ю. Пардаев, 46 кг - Ю. Бердиев, 50 кг - Ж. Эргашев, 55кг - А. Эргашев, 60 кг - У. Худойбердиев, 65 кг - Х. Саидов, 71 кг

САДИРИН  
ЎЗБЕКИСТОНДА

Маҳмуд Раҳимовнинг фожиали ўлиmidан сўнг, мана икки ойдан ошдики, футбол бўйича миллий терма жамоамиз бош мураббийсиз фаолият юритмоқда. Урисларнинг "Спорт - экспресс" газетаси тарқатган хабарга кўра "Рубин" (Қозон) клубининг собиқ бош мураббийси, анча таниқли мураббийлардан бири Павел Садирин Ўзбекистон терма жамоасига раҳбарлик қилиш учун таклиф қилинган. У яқин кунларда Тошкентга келиб, мавжуд ҳолат билан яқиндан танишса, маълум қарорга қелишини айтган. Нима бўлганда ҳам олдимизда турган нуфузли мусобақа (Ливан - 2000 - Осиё кубогини) ёддан чиқармай, жиддий тайёргарлик кўриш лозим. Бу борада бизга тажрибали тренер (қаерлик бўлса ҳам) ва кучли рақиблар билан бўладиган ўртоқлик учрашувлари ёрдам беради. Бунга дастлабки қадам қўйилди: ҳафта бошида Мўғлистон терма жамоаси билан ўйин ўтказилиб, унда "қаҳрамонларимиз" 8:1 ҳисобида ғолиб чиқишди...

ЗЎРДАН ЗЎР  
ЧИҚСА

Озарбойжонда туғилган россиялик шахматчи Гарри Каспаров 15 йилдирки, жаҳоннинг энг зўр шахматчиси бўлиб қолмоқда. У "тахтга" ўтирган дан бери неча шахматчи порлаб чиқиб, яна сўниб, яна порлаб ётибди — Ананд, Иванчук, Камский, Халифман, Широв, Крамник...

Каспаров яқинда Интернет тармоғи ёрдамида ўйналган турнирда голландиялик Пикетга ўйини бой берган эса-да, юзма-юз ўйинда ҳеч қимга бўйин бермаслигини исботламоқда. Линаресда бошланган супертурнирда ҳам уч турдан сўнг у пешқадамлик қилаётган — 2 очко. Ҳамюрти Владимир Крамник ҳам шунча очко билан иккинчи ўринда бормоқда. Учинчи турда улар юзма-юз ўйинда дуранган келишган бўлсалар, Осиёнинг ишонган шахматчиси — Вишванатан Ананд кутилмаганда оқ доналарни сура туриб Алексей Шировга юткизиб қўйди.

А. Ашуров, 72 кг - Г. Кучқоров, 83 кг - Ш. Ҳасанов, 83 кг дан юқори вазнда А. Дубинлар чемпионлик мавқеига эришдилар. Мусобақанинг ёпилиш маросимида халқ таълими вазирлиги ҳамда Ўзбекистон Давлат жисмоний тарбия ва спорт қўмитаси вакиллари иштирок этишди. Икки кун давом этган кураш мусобақасини 1500 га яқин ишқибозлар вилоятнинг барча ҳудудларидан келиб мириқиб томоша қилишди.

Мусобақа муваффақиятли ўтишида ташкилий қўмита раиси Ю. Қаландаров, Бош ҳакам Ф. Раҳматов, ҳакамлардан, Х. Урозов, И. Жумаев, З. Темиров, К. Ориповлар муносиб ҳисса қўшдилар. Зеро, курашчи полвонларда инсонпарварлик, Ватанни севиш, мардлик, поклик ва олижаноблик фазилатлари уйғун шакланган бўлади, дейишди.

Ўткир ПУЛАТ  
Навоий вилояти



## Xullas...

ОЁҚ КИЙИМГА  
БОҒЛИҚ

Рулга ўтирган одамнинг оёқ кийими, аниқроғи, пошнаси қандай бўлиши керак? Баланди маъқулми ёки пастаккинаси?

Бу муаммо японларнинг "тинчи"ни ўғирлаган. Чунки баланд пошналик туфли кийган хонимлардан икитаси машинада ҳалокатга учраган. Паканагина япон аёллари баланд пошналик оёқ кийимда ажаб-товур узун бўйли кўриниш-ни орзу қиладилар-да...

Қисқаси, ҳукумат полиция бошқармаси фалокатнинг сабабини ноқулай оёқ кийимларида деб билди. Ҳаддан ташқари паст пошналик оёқ кийими ҳам рулда ўтиришга қулай эмас, дейишмоқда улар. Шунингдек, кулдон, гугурт ўрнини босадиган заҳиралар, радио, магнитофонларни ҳам машина ичига жойлаштириш яхши оқибатларга олиб келмас экан.

Мулоҳаза қилиб кўрсангиз, эътироз билдиролмасиз.

РОБОТ ЧЕКИБ,  
ЧЕКМАСЛИККА  
ЎРГАТАДИ

Биздан жуда узоқда жойлашган Хелсинки шаҳри мактабларида ўқув қуролларининг ажойиб-ғаройиб намунаси пайдо бўлди. Бу — Сем деб аталган робот. У чекишнинг аянчли оқибатларини намойиш этишга мўлжалланган бўлиб, 15 яшарлик ўсмир қиёфасида яратилган. Ўпкаси тарам-тарам, шиша толасидан ишланган.

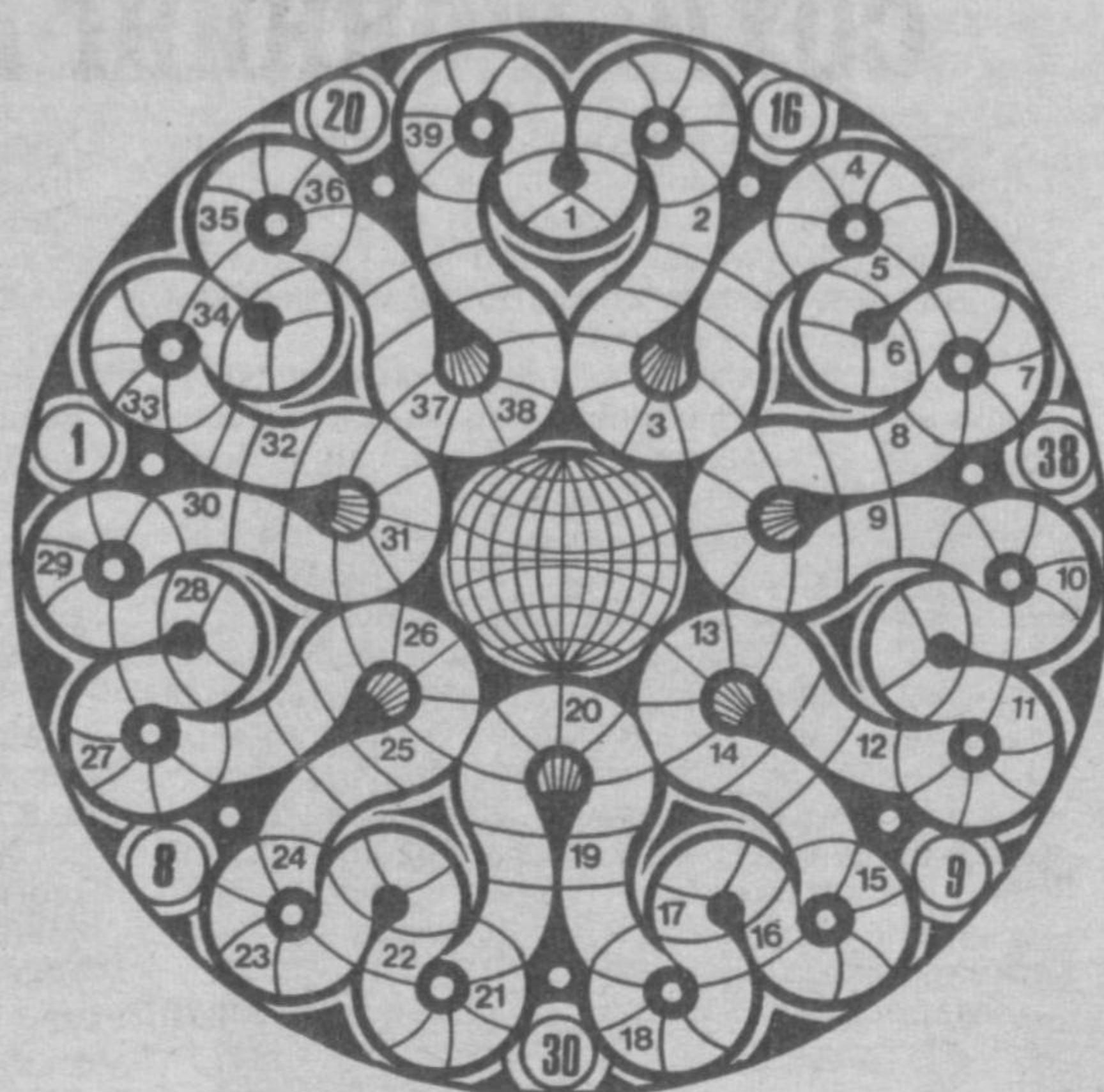
Агар роботнинг оғзига чўғлантирилган сигарета солинса борми, у таранглаша бошлайди. Бу вазиятни ўз кўзи билан кузатган ўқувчи никотиннинг қай тариқа ўпкага тушишини кўради. Демак, чекишдан ихлоси қайтади...

“ҲЕЧ”дан кўра  
“КЕЧ”

Нина Николаевна Никова деган кампир 68 ёшида ўз аждодларининг ушбу мақолига амал қилиб паспорт олишга муваффақ бўлди. Красноярск ўлкасидаги шаҳарлардан бирида яшаётган бу фуқарога паспортни расмийлаштириш бирмунча қийинчиликлар туғдиради.

Нина момо на ўқишни, на ёзишни билади. Қўлида меҳнат дафтарчасидан бошқа ҳеч вақо йўқ. Қизлик вақтидан бери комбайн заводида “қимирламай” ишлаб келган. Нина хонимнинг миясига бир фикр чақиндек урилди: туғилган қишлоғи, ота-онасининг исмини унутаёзиди, умуман, паспортсиз бутун умр қандай яшади?

Энди эса ҳаммада бор ҳужжат ўзида ҳам бўлишини истаб қолди. Орзуга айб йўқ. Никова паспортни кўз қорачигидек асрамоқда.

ana shunaqa  
gaplar...

## Рақамли хонадан “занжир” ҳолида:

1. Соҳибқирон Амир Темур дунёнинг сайқалига айланган шаҳар. (8). 2. Ирландия пойтахти. 3. Фарғона водийсидаги шаҳар. 4. Франциядаги бандаргоҳ шаҳар. 5. Россиядаги вилоят маркази. 6. Автомобилсозлар шаҳри. 7. Арабистон ярим оролидаги давлат пойтахти. 8. Озарбойжон республикасидаги саноатлашган шаҳар. (6). 9. Қарши шаҳрининг ўрта асрлардаги номи. (4). 10. Оврупадаги пойтахт шаҳар. 11. Жануби Фарбий Осиёдаги давлат пойтахти. 12. Марказий Осиёдаги республика пойтахти. 13. Кавказдаги оромгоҳларга бой шаҳар. 14. Эгей денгизи соҳилидаги, милоддан аввалги иккинчи минг йилликда асос солинган шаҳар. 15. Қадимда атрофи девор билан ўралган истеҳкомга номдош пойтахт. 16. Алишер Навоий ёшлигида бир оз муддат яшаб, машҳур муаррих Шарафиддин Али Яздий билан суҳбатда бўлган Ироқдаги шаҳар. (1). 17. Африкадаги давлатга номдош пойтахт. 18. Болқон ярим оролидаги, Қора денгиз билан туташ мамлакат пойтахти. 19. Туркистон шаҳрининг XII-XIV асрлардаги номи. 20. Туркиядаги йирик шаҳар. (3). 21. Жанубий Америкадаги давлат пойтахти. 22. Япониядаги қишки Олимпиада ўйинлари бўлиб ўтган шаҳар. 23. Скандинавия ярим оролидаги давлат пойтахти. 24. Ока дарёси соҳилидаги вилоят маркази. 25. Жанубий Американинг Анд тоғлари этагида жойлашган пойтахт. 26. Бельгиядаги шаҳар, денгиз бандаргоҳи. 27. Самарқанд вилоятидаги шаҳар. 28. Соҳилида Флоренция, Пиза шаҳарлари жойлашган Италиядаги дарё. 29. Япониянинг Хонсю оролидаги шаҳар. 30. Гана давлати пойтахти. (3). 31. Энг қадимий пойтахт шаҳар. 32. Нил дарёси соҳилидаги Миср давлати таркибидаги шаҳар. 33. Тошкент вилоятидаги қадимий шаҳар харобаси. 34. Россиядаги вилоят маркази. 35. Альп тоғлари тармоқлари этаги, Дунай дарёси бўйидаги пойтахт. 36. Кампучиядаги шаҳар. 37. Оврупадаги қадимий пойтахт. 38. Ўзбекистон жанубидаги газ қончилари шаҳри. (4). 39. Фарбий ярим шар жанубидаги давлат пойтахти.

## “ШАҲАРЛАР”

## ТОПҚИРЛИК МАШҚИ

лан суҳбатда бўлган Ироқдаги шаҳар. (1). 17. Африкадаги давлатга номдош пойтахт. 18. Болқон ярим оролидаги, Қора денгиз билан туташ мамлакат пойтахти. 19. Туркистон шаҳрининг XII-XIV асрлардаги номи. 20. Туркиядаги йирик шаҳар. (3). 21. Жанубий Америкадаги давлат пойтахти. 22. Япониядаги қишки Олимпиада ўйинлари бўлиб ўтган шаҳар. 23. Скандинавия ярим оролидаги давлат пойтахти. 24. Ока дарёси соҳилидаги вилоят маркази. 25. Жанубий Американинг Анд тоғлари этагида жойлашган пойтахт. 26. Бельгиядаги шаҳар, денгиз бандаргоҳи. 27. Самарқанд вилоятидаги шаҳар. 28. Соҳилида Флоренция, Пиза шаҳарлари жойлашган Италиядаги дарё. 29. Япониянинг Хонсю оролидаги шаҳар. 30. Гана давлати пойтахти. (3). 31. Энг қадимий пойтахт шаҳар. 32. Нил дарёси соҳилидаги Миср давлати таркибидаги шаҳар. 33. Тошкент вилоятидаги қадимий шаҳар харобаси. 34. Россиядаги вилоят маркази. 35. Альп тоғлари тармоқлари этаги, Дунай дарёси бўйидаги пойтахт. 36. Кампучиядаги шаҳар. 37. Оврупадаги қадимий пойтахт. 38. Ўзбекистон жанубидаги газ қончилари шаҳри. (4). 39. Фарбий ярим шар жанубидаги давлат пойтахти.

## МУАММОНОМА

Шакл айланаларидаги рақамлар машқ жавоблари тартибини англатади. Уларни сўзлар таърифидан сўнг қавс ичидаги рақам тартибидаги ҳарф билан алмаштириб муаммонимани ҳал этинг. Сўнг соат мили йўналишида ўқиш билан дунёга машҳур пойтахт шаҳар номини билиб olasiz.

Фозилжон ОРИПОВ тузди.



The MINISTRY OF PUBLIC EDUCATION  
and  
the OPEN SOCIETY INSTITUTE – UZBEKISTAN

is pleased to announce a contest for participation in the

**Summer Camp**  
for Secondary School English Language Teachers

The intensive two-week language development and ELT methodology-training course will be held from 28 June till 12 July.

## Eligible candidates

- English language teachers of secondary schools with at least two years of professional experience

**Interested applicants should fill out Application Forms and attach**

- reference from the work-place certifying the duration of employment
- statement of purpose written in English (not longer than 1 page)
- letter of recommendation
- sample demonstration lesson

Applications should be submitted to the Open Society Institute  
no later than 30 April

For Application Forms and additional information please contact OSI-Uzbekistan at:

31 Zarbog Street, Tashkent 700031 (near hotel Rossiya).

Tel/fax: (371) 1206854, 1522741

E-mail: sayora@osi.freenet.uz / svetlana@osi.freenet.uz

## Ma'rifat

ТАЪСИС  
ЭТУВЧИЛАР:

Ўзбекистон Халқ таълими  
вазирлиги, Ўзбекистон  
Олий ва ўрта махсус  
таълим вазирлиги, Таълим  
ва фан ходимлари касаба  
уюшмаси Марказий  
Кўмитаси.

Бош муҳаррир  
Ҳалим САИДОВ

## Тахрир ҳайъати:

Йўлдош АХМЕДОВ, Жу-  
маназар БЕКНАЗАРОВ,  
Икром БЎРИБОЕВ  
(масъул котиб), Шукр  
ЖОНБОВ, Курбонбой  
МАТҚУРБОНОВ,  
Нўмонжон РАҲИМЖО-  
НОВ, Йўлдош САИД-  
ЖОНОВ, Абдусамат РА-  
ҲИМОВ (бош муҳаррир  
ўринбосари), Хулкар  
ТЎЙМАНОВА, Саъдулла  
ҲАКИМОВ, Ўткир  
ҲОШИМОВ

Рақам ва далиллар  
ҳаққонийлиги учун мақолалар  
муаллифлари масъулдирлар.  
Фойдаланилмаган мақолалар-  
га жавоб қайтарилмайди.  
«Маърифат»дан материал-  
ларни кўчириб босиш тахрири-  
ят рухсати билан амалга оши-  
рилиши шарт.

## МАНЗИЛИМИЗ:

700083, Тошкент,  
Матбуотчилар кўчаси, 32.

## ТЕЛЕФОНЛАР:

масъул котиб—136-56-42,  
хатлар ва оммавий ишлар  
бўлими—136-54-23.

## Газетани IBM

компьютерига  
Абдурасул НАРМАНОВ  
ва Малоҳат ТОШОВА  
саҳифалади.

## Навбатчилар:

Дилбар ХЎЖАЕВА,  
Шерали НИШОНОВ

## Рўйхатдан ўтиш

тартиби № 20.  
ИНДЕКС: 149, 150.  
Г-197.

Тиражи 50.041

Г. 1 2 3 4 5 6

Ҳажми 4 босма

табоқ.

Офсет усулида

босилган, қоғоз

бичими А-3.

## «Шарқ» нашриёт

матбаа концерни  
босмаҳонаси.

Корхона манзили:

«Буюк Турон»

кўчаси 41-уй

Босишга топшириш вақти -  
20.00.

Топширилди — 21.00.